

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา

ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 เล่มที่ 5 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2557)

วารสารราย 6 เดือน

ACADEMIC JOURNAL CHAOPRAYA UNIVERSITY

Semiannual Journal

Vol. 3 No. 1 Issue 5 (July-December 2014)

ISSN 2286-6566

เจ้าของ

มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา

13/1 หมู่ 6 ต.หนองกรุด อ.เมืองนครสวรรค์ จ.นครสวรรค์ 60240

โทรศัพท์ 0-5633-4236, 0-5633-4714 โทรสาร 0-5633-4719

E-mail: chaopraya@cpu.ac.th เว็บไซต์ www.cpu.ac.th

กำหนดออก

ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน)

○ ฉบับแรกของปี (มกราคม-มิถุนายน) กำหนดออกเดือนมิถุนายน

○ ฉบับสองของปี (กรกฎาคม-ธันวาคม) กำหนดออกเดือนธันวาคม

กำหนดปิดรับต้นฉบับ

○ ฉบับแรกของปี (มกราคม-มิถุนายน) ปิดรับวันที่ 15 กุมภาพันธ์

○ ฉบับสองของปี (กรกฎาคม-ธันวาคม) ปิดรับวันที่ 15 สิงหาคม

วารสารทางวิชาการ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ และความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในทางวิชาการและผลงานวิจัยในสาขาวิชาสังคมศาสตร์-มนุษยศาสตร์ และสาขาวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมให้อาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ได้มีโอกาสเสนอผลงานทางวิชาการ แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นทางวิชาการ รวมตลอดถึงเพื่อให้เป็นเอกสารประกอบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

ทัศนคติและข้อคิดเห็นในวารสารฉบับนี้เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบแต่อย่างใดของมหาวิทยาลัยเจ้าพระยา ผู้ประสงค์จะขอนำข้อความใดจากวารสารฉบับนี้ไปเผยแพร่ จะต้องได้รับอนุญาตจากผู้เขียนและบรรณาธิการ ตามกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์เสียก่อน

วารสารทางวิชาการ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา ยินดีรับพิจารณาบทความ โดยต้องส่งต้นฉบับบทความเป็นเอกสารจำนวน 3 ชุด และแบบฟอร์มส่งบทความ 1 ฉบับ โดยจัดส่งถึง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา 13/1 หมู่ 6 ต.หนองกรุด อ.เมืองนครสวรรค์ จ.นครสวรรค์ 60240 และแบบฟอร์มส่งบทความ 1 ฉบับ พร้อมทั้ง CD หรือไฟล์ที่บันทึกข้อมูลของเนื้อหาของบทความ สถานที่ทำงาน ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์และ e-mail ของผู้เขียน ผู้เขียนบทความสามารถส่งไฟล์ข้อมูลออนไลน์ได้ที่ grad.cpu@hotmail.com

ที่ปรึกษา

นายปรีชา อรรถวิวัฒน์
ดร.จินต์ วิภาตะกัลป์
อาจารย์ดาร์ตัน ศิริวิริยะกุลวิภาตะกัลป์
อาจารย์ศิริรักษ์ ศิริวิริยะกุล
แพทย์หญิงปราณี ศิริวิริยะกุล
รองศาสตราจารย์ ดร.สุทนต์ ศรีไสย์
อาจารย์จิระวิทย์ คุมนันทกานต์
อาจารย์วิบูลย์ บุญสุวรรณ
อาจารย์จิรนนท์ กมลสินธุ์
อาจารย์พัชร โอชารส

บรรณาธิการผู้พิมพ์โฆษณา

ดร.จินต์ วิภาตะกัลป์

บรรณาธิการบริหาร

รองศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ ประเสริฐศรี

บรรณาธิการ

อาจารย์เชษฐา พวงหัตถ์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อาจารย์ดุณี วรรณธรรมดุณี

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ดร. อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.พิชา รัตนดิถก ณ ภูเก็ต
คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร
คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิต จันทรโรจนกิจ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกตาร์ศรี

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ดร.สมศักดิ์ สุภีรักษ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา

ดร.พงศ์พัฒน์ อักษรนิตย์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา

ฝ่ายดำเนินการจัดพิมพ์และประชาสัมพันธ์

อาจารย์ชฎาณัฐชนพร สบายใจ

อาจารย์วัชรกร สิงหาบุตร

นางสาวดวงดาว ทับทิม

ฝ่ายการเงิน รับสมาชิกและจัดจำหน่าย

อาจารย์สัญญา ระบอบ

อาจารย์สรพงษ์ศรีเดช

อาจารย์เสาวนีย์ ทองอร่าม

อาจารย์อรรถศรี ดวงนคร

รูปเล่มและดำเนินการผลิต

สำนักพิมพ์กุสยาดัด โทรศัพท์ 08-7819-7595 <ipote2512@gmail.com>

ราคาจำหน่าย 120 บาท

สมัครสมาชิกหรือสั่งซื้อวารสารทางวิชาการ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยาได้ที่

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา รับสมาชิก และจัดจำหน่าย

13/1 หมู่ 6 ต.หนองกรด อ.เมืองนครสวรรค์ จ.นครสวรรค์ 60240

โทรศัพท์ 0-5633-4236, 0-5633-4714

โทรสาร 0-5633-4719

E-mail: chaopraya@cpu.ac.th, grad.cpu@hotmail.com

เว็บไซต์ www.cpu.ac.th

การตีพิมพ์บทความ

1. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา จะตีพิมพ์บทความวิชาการ บทความวิจัย/รายงานวิจัย บทความปริทัศน์ บทวิจารณ์หนังสือ และบทความแปล ในสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ สังคมศาสตร์ประยุกต์ ศึกษาศาสตร์ หรือ สาขาที่เกี่ยวข้อง
2. ต้นฉบับที่ส่งมาให้พิจารณาตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารฉบับอื่นมาก่อน และจะต้องไม่ตีพิมพ์ซ้ำซ้อนในวารสารหลายฉบับในเวลาเดียวกัน
3. การตีพิมพ์บทความลงในวารสารจะเรียงตามลำดับก่อน-หลังของวันที่รับเรื่องและ/หรือ ตามลำดับก่อน-หลังของวันที่ส่งบทความที่ได้แก้ไขตามคำแนะนำของผู้ประเมิน (peer-reviewers)
4. บทความจะจัดส่งให้กองบรรณาธิการพิจารณาถึงความเหมาะสมของบทความ และอาจจะส่งกลับไปให้เจ้าของบทความปรับแก้ไขในเบื้องต้นก่อนจัดส่งให้ผู้ประเมิน
5. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาและตีพิมพ์บทความทุกเรื่อง รวมทั้งการปรับปรุงข้อความบางส่วนตามข้อเสนอแนะของผู้ประเมิน
6. กรณีเป็นบทความวิจัย/รายงานวิจัยที่มาจากวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเจ้าพระยา กองบรรณาธิการจะคัดเลือกบทความที่นักศึกษาส่งตามประกาศของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา และบทความวิจัย/รายงานวิจัยของนักศึกษาจะได้รับการตีพิมพ์ตามตามลำดับก่อน-หลังของวันที่รับเรื่อง และ/หรือ ตามลำดับก่อน-หลังของวันที่ส่งบทความที่ได้แก้ไขตามคำแนะนำของผู้ประเมิน (peer-reviewers)
7. บทความวิจัย/รายงานวิจัยของนักศึกษา บุคลากรของมหาวิทยาลัย เจ้าพระยา และบุคคลภายนอกที่จัดส่งเพื่อขอตีพิมพ์ในวารสาร จะต้องชำระค่าตรวจอ่านบทความ โดยติดต่อชำระเงินได้ที่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา
8. บทความที่ตีพิมพ์ลงในวารสาร ถือว่าเป็นผลงานทางวิชาการหรืองานวิจัยของผู้เขียน/คณะผู้เขียน ไม่ใช่ความคิดเห็นของกองบรรณาธิการ ผู้เขียน/คณะผู้เขียนต้องรับผิดชอบต่อบทความของตน

สารบัญ

บทบรรณาธิการ	7
--------------------	---

บทความวิชาการ

- สังคมศาสตร์เป็นศาสตร์หรือไม่ อย่างไร ? 12
ดร.ศุภชัย ศุภผล
- รัฐศาสตร์ในกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก 34
เชษฐา พวงหัตถ์

บทความวิจัย

- การพัฒนาการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียน
ประถมศึกษาขนาดเล็กในเขตตรวจราชการที่ 18 47
ภิญโญ แก่งศิริ
- คุณภาพชีวิตการทำงาน ความพึงพอใจในงาน และความผูกพันต่อ
องค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่าง 65
วิรุณ อินทร์สิงห์ทอง
- แบบจำลองการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย 84
ศุภชัย ไพโรจน์พริยะกุล, ดร.จินต์ วิภาตะกัลป์และ ดร.สุทนต์ ศรีไสย

- ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ธรรมชาติ และประสิทธิผลของโรงเรียน
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตตรวจราชการที่ 2
: ตัวแบบสมการโครงสร้าง 104
พัฒนา งามสูงเนิน และดร.รังสรรค์ ประเสริฐศรี

บทความปริทัศน์

- จริยธรรมผู้บริหารตามแนวคิดของศาสตราจารย์ธานินทร์ กรัยวิเชียร
องคมนตรี 123
ดุชนันท์ วรธรรมดุชนันท์

แนะนำหนังสือ : นโยบายสาธารณะ

- แนะนำหนังสือ *Public Policy in Asia: Imperialism for Business and Government*. Edited by Mukul G. Asher, P. David Newman and Thomas P. Snyder. 135
เชษฐา พวงหัตถ์
- ดัชนีบทความในวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา
(พ.ศ. 2555-2557) 147
- ดัชนีงานวิจัยของบุคลากรมหาวิทยาลัยเจ้าพระยา (พ.ศ. 2554-2557) 151
- แนวทางการเตรียมต้นฉบับและการส่งต้นฉบับวารสารวิชาการ
มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา 154

บรรณาธิการ (Editor's note)

อาจารย์มหาวิทยาลัยไทยส่วนมากยังมองตัวเองว่าเป็น “ครู” มีหน้าที่สอนหนังสือ แต่ของโลกตะวันตกเขาจะมองตัวเองว่าเป็น “นักวิชาการ” หรือ “นักวิจัย” มีหน้าที่ผลิตความรู้ เจอกับเพื่อนๆ ที่มาประชุมที่ฝรั่งเศส คำถามเริ่มการคุยยอดฮิตคือ “คุณกำลังทำอะไรอยู่?” คำตอบคือ “กำลังเขียนหนังสือเล่มนั้น เขียน article เรื่องนี้...”

: รศ.ดร.โสรัจจ์ หงส์ลดารมภ์

ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(28 มิถุนายน 2557)

การเสนอบทความของคุณเพื่อให้ผ่านการประเมินคุณภาพของผู้ทรงคุณวุฒิ (peer-reviewed paper) ไม่ใช่เรื่องที่ทำกันได้ง่ายๆ แต่การศึกษาวិชาลัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับประเด็นนี้ ยืนยันว่าเป็นเรื่องที่คุ้มค่าและท้าทาย ลองดูภาพการ์ตูนหน้าถัดไปที่ Nick Kim แห่งมหาวิทยาลัย Massey นคร Wellington ประเทศ New Zealand ได้เขียนคำบรรยายที่ด้านล่างของภาพว่า ‘บรรดานักวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่ได้พิจารณาแล้วว่ากระบวนการพิจารณาก่อนการรับรองคุณภาพของงานวิชาการที่ได้รับการปรับปรุงใหม่นั้น เป็นพัฒนาการที่แท้จริง’

Most scientists regarded the new streamlined peer-review process as “quite an improvement.”

คงไม่ใช่เรื่องสำคัญว่าคุณจะคิดหรือไม่คิดว่านี่คือความเที่ยงธรรมหรือไม่ ถ้าคุณเป็นนักวิชาการแล้วละก็จำนวนงานที่ได้รับการพิมพ์เผยแพร่จะมีผลกระทบอย่างมากต่ออาชีพของคุณ ทั้งนี้ก็เพราะว่ามันมีผลอย่างลึกซึ้งต่ออนาคต การได้รับการจ้างงานของคุณ การได้รับการเสนอชื่อเพื่อรับรางวัลผลงานวิจัย/ผลงานวิชาการดีเด่น การไต่บันไดวิชาการ รวมตลอดถึงการได้รับเชิญไปเป็นผู้บรรยายในหลายๆ สถาบันการศึกษา และการได้รับการยอมรับจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นคนประเมินคุณภาพของผลงานวิชาการของคุณ และยังมีการศึกษาวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่า ยิ่งคุณเป็นผู้หญิง ยิ่งคุณไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่หนึ่ง หรือยิ่งคุณยังเป็นนักศึกษาด้วยแล้ว คุณก็ยิ่งจะต้องตระหนกเป็นอย่างมากในเรื่องของคุณค่าในการพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิชาการของคุณไม่ช้าก็เร็ว แต่นี่คงไม่ถึงขั้นที่เรียกว่า ‘ไม่พิมพ์ ก็พัง’ (‘perish or perish’)

สำหรับนักวิชาการรุ่นใหม่ เราสามารถคาดหมายล่วงหน้าได้หรือไม่ว่า เขาหรือหล่อนจะประสบความสำเร็จอย่างงดงามในอาชีพวิชาการ เรื่องนี้มีความสำคัญอย่างเห็นได้ชัดโดยเฉพาะสำหรับคนที่กำลังพยายามมองหาหรือคัดสรร

ดาวรุ่งทางวิชาการในอนาคต และสำหรับคนที่กำลังฝึกฝนนักวิชาการเพื่อให้ประสบความสำเร็จในอนาคต แน่นอนว่า ‘ความสำเร็จ’ เป็นคำที่อัดแน่นไปด้วยคุณค่า เราไม่ได้กำลังบอกว่าอัตราการพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิชาการเป็นมาตรวัดเพียงอันเดียวสำหรับชื่อเสียงทางด้านวิชาการ ทางสังคม หรือทางการเมือง อย่างไรก็ตาม กิตติ จำนวนบทความที่ผ่านการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิและได้รับการพิมพ์เผยแพร่ของนักวิชาการคนใดคนหนึ่ง รวมตลอดถึงจำนวนครั้งที่ผลงานวิชาการของนักวิชาการคนนั้นที่ได้รับการอ้างอิงโดยนักวิชาการคนอื่นๆ ล้วนเป็นตัวอย่างที่ดีของการก้าวสู่ความสำเร็จทางด้านวิชาการ

ไม่ใช่เรื่องสำคัญถึงขั้นขึ้นชื่อตายอนาคตทางวิชาการของคุณหรือว่าคุณจะจบการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิตจากสถาบันการศึกษาชั้นนำหรือจากสถาบันการศึกษาที่ไม่ดีด้อยดับ ชื่อเสียงของสถาบันการศึกษาที่ถูกทักท้วงกันขึ้นมาเองนั้นแทบจะไม่มีผลอะไรต่อความสำเร็จระยะยาวของคุณ เพราะยังมีตัวแปรอื่นๆ ที่สำคัญมากกว่า

ถ้าคุณเป็นผู้หญิง หรือถ้าคุณไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่หนึ่ง ขอให้คุณตระหนักว่าคุณแทบจะไม่มีข้อเสียเปรียบแต่อย่างใด โดยเฉลี่ยนั้นความแตกต่างในหลายๆ ด้านไม่ใช่เรื่องยิ่งใหญ่ และแม้แต่กลุ่มคนที่มีอะไรแทบทุกอย่างเหมือนกันก็ยังมีความแตกต่างกันได้ มีการระบุว่า แม้แต่ผู้ชายที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ก็มีแนวโน้มที่จะได้เปรียบเพียงแค่ครั้งเดียวในเกมของการพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิชาการเท่านั้น

การพยากรณ์ล่วงหน้าว่าคุณจะประสบความสำเร็จทางด้านวิชาการในระยะยาวได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับการพิมพ์และเผยแพร่ผลงานวิชาการของคุณเสียตั้งแต่เนิ่นๆ พูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ จำนวนผลงานวิชาการที่คุณได้พิมพ์เผยแพร่อย่างต่อเนื่องตั้งแต่คุณสำเร็จการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต คงไม่ต่างจากการพูดว่า ‘ถ้าคุณเข้าไปเป็นคนแรก คุณก็มีเวลาแต่งตัวได้เนียบกว่าคนที่เข้าไปทีหลัง’ (‘first in, best dressed’) หมายความว่า นักศึกษาที่เริ่มพิมพ์เผยแพร่ผลงานของตนเสียแต่เนิ่นๆ ก็มักจะมีผลงานวิชาการจำนวนมากเมื่อเขา/หล่อนจบการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต มากกว่าคนที่แทบไม่มีผลงานวิชาการอย่างเป็นปฏิกิริยาคล้อย

เหนือสิ่งอื่นใด การฝึกฝนนักศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิตเสียแต่เนิ่นๆ มีความสำคัญอย่างยิ่ง อีกทั้งเราจำเป็นต้องกระตุ้นให้นักศึกษาเหล่านี้เร่งพิมพ์เผย

แพร่ผลงานวิชาการของเขาอย่างต่อเนื่อง เรื่องนี้ควรจะต้องถูกนำมาใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการประเมินความสำเร็จของบรรดาอาจารย์ซึ่งเป็นที่ปรึกษาของนักศึกษาเหล่านี้ด้วย ยิ่งกว่านั้น สำหรับบรรดาผู้ที่เกี่ยวข้องกับการว่าจ้างนักวิชาการนั้น คำแนะนำก็คือ วิธีการที่ดีที่สุดอันหนึ่งในการแสวงหาตัวรุ่งทางด้านวิชาการก็คือ การเปรียบเทียบผลงานวิจัย/ผลงานวิชาการในช่วงแรกๆ ของการเริ่มต้นอาชีพการเป็นนักวิชาการทันทีที่จบการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต กับผลงานวิจัย/ผลงานวิชาการหลังจากที่เขา/หล่อนที่เขาผลิตขึ้นมาหลังจากนั้นระยะหนึ่ง

แน่นอน เราคงต้องตระหนักอีกด้วยเช่นกันว่า การตัดสินใจว่าจ้างนักวิชาการนั้นได้รับอิทธิพลจากคุณลักษณะจำนวนหนึ่งที่เป็นเรื่องส่วนบุคคล ทว่า ผลงานวิชาการ/ผลงานวิจัยที่พิมพ์เผยแพร่เสียแต่เนิ่นๆ เป็นตัวชี้วัดที่มีประสิทธิภาพของความสำเร็จทางด้านวิชาการในระยะยาว

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยาฉบับนี้ เป็นเล่มที่ 5 ซึ่งมีชื่อประจำฉบับว่า ‘บัณฑิตวิทยาลัยวิจัย’ (‘Post-Graduate Research’) โดยวารสารฉบับนี้ยังคงรักษานโยบายของการทำวารสาร นั่นก็คือ การพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการและบทความวิจัย/รายงานวิจัยซึ่งเป็นการเรียบเรียงใหม่จากดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิตของมหาวิทยาลัยเจ้าพระยา โดยมีบทความวิชาการจำนวน 2 เรื่อง คือ “สังคมศาสตร์เป็นศาสตร์หรือไม่ อย่างไร?” และ “รัฐศาสตร์ในกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก”; บทความวิจัย/รายงานวิจัยของนักศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาการพัฒนองค์กร จำนวน 4 เรื่อง คือ “การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในเขตตรวจราชการที่ 18”, “คุณภาพชีวิตการทำงาน ความพึงพอใจในงาน และความผูกพันต่อองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่าง”, “แบบจำลองการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย” และ “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ธรรมชาติ และประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตตรวจราชการที่ 2 : ตัวแบบสมการโครงสร้าง”; บทความปริทัศน์ 1 เรื่องคือ “จริยธรรมผู้บริหารตามแนวคิดของศาสตราจารย์ธานินทร์ ภัยวิเชียร องค์กรมนตรี”; และบทความแนะนำหนังสือเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะเรื่อง “Public Policy in

Asia: Implications for Business and Government."

ส่วนสุดท้ายของวารสารเล่มที่ 5 นี้ เป็นดัชนีบทความในวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา (พ.ศ. 2555-2557) และดัชนีงานวิจัยของบุคลากร มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา (พ.ศ. 2554-2557) ซึ่งกองบรรณาธิการเห็นว่าน่าจะเป็น ประโยชน์สำหรับการค้นคว้าและอ้างอิง

เนื่องจากในปีนี้เป็นปีที่ครบรอบ 17 ปีของการก่อตั้งมหาวิทยาลัยเจ้าพระยา กองบรรณาธิการกำลังเร่งจัดทำวารสารฉบับพิเศษ โดยมีชื่อประจำฉบับว่า 'มหาวิทยาลัยเจ้าพระยาวิชาการและวิจัย' เพื่อพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิชาการและ ผลงานวิจัยของทั้งอาจารย์และนักศึกษาโดยเฉพาะระดับบัณฑิตศึกษาของ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา ๒

เชษฐา พวงหัตถ์

บรรณาธิการประจำฉบับ

สังคมศาสตร์เป็นศาสตร์หรือไม่ อย่างไร?*

ดร.ศุภชัย ศุภพล**

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้เป็นความพยายามในการตอบคำถามพื้นฐานสำคัญคำถามหนึ่งในทางปรัชญาสังคมศาสตร์ นั่นก็คือ สังคมศาสตร์มีจุดมุ่งหมายและวิธีการศึกษาแบบเดียวกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติหรือไม่ ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าสังคมศาสตร์ไม่สามารถที่จะศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคมตามแบบวิธีการของวิทยาศาสตร์ได้ เนื่องจากธรรมชาติของสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ด้วยเหตุนี้สังคมศาสตร์จึงไม่มีลักษณะเป็นศาสตร์แบบวิทยาศาสตร์ได้ โดยการนำเสนอในบทความชิ้นนี้ได้แบ่งโครงสร้างการนำเสนอออกเป็น สามส่วนได้แก่ ส่วนแรกเป็นส่วนที่ว่าด้วยความหมายของคำว่า “ศาสตร์” ส่วนที่สองเป็นส่วนที่ว่าด้วยลักษณะทั่วไปขององค์ความรู้สังคมศาสตร์ ส่วนที่สามเป็นส่วนที่ตอบคำถามว่าสังคมศาสตร์เป็นศาสตร์แบบวิทยาศาสตร์ได้หรือไม่

* บทความนี้เขียนขึ้นเพื่อเป็นเกียรติแก่อาจารย์สองท่านของข้าพเจ้าคือ ผศ.เอมอร นิธิราช และอาจารย์เชษฐา พวงหัตถ์ เนื่องในโอกาสเกษียณอายุราชการ สำหรับบุคคลทั้งสองถือได้ว่าเป็นอาจารย์ของข้าพเจ้าเมื่อครั้งยังเรียนอยู่ในระดับปริญญาตรีที่ทับแก้ว ข้าพเจ้าจำได้ว่าข้าพเจ้าได้เรียนวิชาปรัชญากรีกและวิชา

คำสำคัญ : ทฤษฎีความรู้; วิทยาศาสตร์; ปฏิฐานนิยม; สังคมศาสตร์; ปรัชญาสังคมศาสตร์

Abstract

This article attempts to answer an important basic question in philosophy of social science whethersocial science can have the same aims and use the same method as natural sciences. The author, In this article, shows that, in studying human social relations, social science not only cannot have same aims but also can't use the same methods as natural science as the nature of social science is absolutely different from natural science. The author divide this article into three parts. In the first part, he tries to explain the meaning of "Science". In the following part, he reviews general characteristics of social science. An in the final part, he argues over the difference between the social science and natural science.

ปรัชญาการเมืองกับอาจารย์เอมอร ส่วนอาจารย์เชษฐา ข้าพเจ้าโชคดีที่ได้เรียนวิชาโลกการเมืองซึ่งในปีนั้นอาจารย์เชษฐายังคงทำการสอนอยู่ และอีกวิชาหนึ่งก็คือวิชาการเมืองในประเทศกำลังพัฒนา และเมื่อข้าพเจ้าจบการศึกษาที่ทับแก้ว ข้าพเจ้าก็ได้มาศึกษาต่อทางรัฐศาสตร์ในระดับปริญญาโทและเอก ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าความรู้ที่ข้าพเจ้าใช้ในการศึกษาต่อนั้นน่าจะมาจากอาจารย์ทั้งสองท่านนี้ไม่มากก็น้อย ด้วยเหตุนี้แล้วเมื่อได้รับการทาบทามให้ส่งบทความสำหรับรวมเล่มเป็นหนังสือให้แก่อาจารย์ทั้งสอง ข้าพเจ้าจึงมีความยินดีและเต็มใจเป็นอย่างมาก สำหรับเนื้อหาของบทความนี้เป็นบทความเกี่ยวกับปรัชญาสังคมศาสตร์ ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าน่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจในระดับหนึ่ง ซึ่งถ้าเป็นอย่างนั้นจริง ข้าพเจ้าก็ขอยกความดีทั้งหมดนี้ให้กับอาจารย์ทั้งสองเพื่อเป็นเกียรติในวาระเกษียณอายุราชการนี้.

**** อาจารย์ประจำสำนักวิชาการเมืองการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**

Keywords : Theory of Knowledge; Science; Positivism; Social Science; Philosophy of Social Science

บทนำ

“สังคมศาสตร์” เมื่อกล่าวถึงชื่อนี้คนทั่วไปก็มักจะนึกถึงชื่อของภาค หรือ คณะที่มีอยู่ตามมหาวิทยาลัยต่างๆ เช่น คณะสังคมศาสตร์ที่มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ หรือคณะสังคมศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หรือแม้กระทั่ง ภาควิชาสังคมศาสตร์ที่คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นต้น ซึ่งที่มาของ ชื่อดังกล่าวนั้นก็ตั้งขึ้นมาเพื่อสื่อถึงองค์ความรู้ประเภทหนึ่งที่มุ่งศึกษาถึงความ สัมพันธ์ของคนในสังคมตามแง่มุมต่างๆ มากไปกว่านั้น ความรู้ภายในสังคมศาสตร์ ก็ได้มีการแบ่งย่อยออกไปอีกหลายสาขาซึ่งขึ้นอยู่กับแง่มุมที่ศึกษา ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาที่เน้นถึงความสัมพันธ์ของคนในทางเศรษฐกิจอันได้แก่ การผลิต การ กระจายสินค้า การบริโภค การค้า องค์ความรู้นี้ก็就会被เรียกว่าเศรษฐศาสตร์ ใน อีกแง่หนึ่งถ้าเราพูดถึงองค์ความรู้ที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ทางอำนาจของคนใน สังคม องค์ความรู้นั้นก็就会被เรียกว่ารัฐศาสตร์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามความรู้ทาง สังคมศาสตร์ก็มักจะถูกตั้งคำถามถึงสถานะขององค์ความรู้อยู่บ่อยครั้ง แต่ คำถามที่สำคัญที่สุดคำถามหนึ่งก็คือ สังคมศาสตร์เป็นศาสตร์จริงหรือไม่? ซึ่ง คำถามนี้เป็นคำถามที่มุ่งตรวจสอบไปถึงรากฐานและหัวใจขององค์ความรู้ดัง กล่าวเลยทีเดียว สำหรับการที่จะตอบคำถามดังกล่าวได้นั้น ก่อนอื่นเราจำเป็นต้อง เข้าใจถึงความหมายของคำว่า “ศาสตร์” เสียก่อน และเมื่อเราเข้าใจความ หมายของมันให้ชัดเจนแล้ว เราจึงจะจัดประเภทหรือพิจารณาว่าตัวความรู้ที่ เรียกว่าสังคมศาสตร์นั้นสามารถที่จะเป็นศาสตร์ตามความหมายที่ได้นิยามไว้ หรือไม่อย่างไร ด้วยเหตุผลดังกล่าวในงานเขียนชิ้นนี้จึงได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น สามส่วน กล่าวคือ ส่วนแรกเป็นส่วนของการให้ความหมายของคำว่า ศาสตร์ (Science) ส่วนที่สองจะเป็นการพิจารณาถึงตัวความรู้ที่เรียกว่า สังคมศาสตร์ (Social Science) และในส่วนสุดท้ายจะเป็นการตอบคำถามว่า สังคมศาสตร์สามารถที่จะ เป็นศาสตร์ได้หรือไม่ ถ้าเป็นได้ สังคมศาสตร์จะเป็นศาสตร์แบบไหน หรือถ้า สังคมศาสตร์ไม่สามารถเป็นศาสตร์ได้ ทำไมมันถึงไม่สามารถเป็นศาสตร์ด้วย เหตุผลอะไร

ที่มาและความหมายของคำว่า “ศาสตร์”

คำว่า “ศาสตร์” นั้นมีรากศัพท์มาจากคำกริยากรีกนั้นก็คือ ‘ἐπιστάμην’ (Episteme) ซึ่งแปลว่า Knowledge (ความรู้) หรือ คำกริยา ‘ἐπιστάμαι’ ที่แปลเป็นภาษาอังกฤษก็คือ to know (รู้)¹ โดยเราจะเห็นได้ชัดเจนในงานเขียนเรื่อง *Nicomachean Ethics* ของอริสโตเติล (Aristotle) ที่แบ่งความรู้ออกเป็นสองประเภทใหญ่ๆ คือ Theoretical Wisdom (Sophia) และ Practical Wisdom (Phronesis) กล่าวคือ ความรู้ในประเภทแรกหรือ Theoretical wisdom เป็นความรู้ในเชิงทฤษฎีหรือในเชิงปรัชญา ตลอดจนเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับธรรมชาติสูงสุดของสิ่งต่างๆ ซึ่งความรู้นี้มีลักษณะเป็นความรู้ขั้นแรกที่เป็นฐานให้กับความรู้อื่นๆ ได้ใช้ต่อยอดแตกแขนงออกไป ความรู้ประเภทนี้ได้แก่ คณิตศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ปรัชญา ดนตรี วรรณกรรมปรัชญาธรรมชาติ เป็นต้น ส่วนความรู้ประเภทหลังก็คือ ความรู้ในเชิงปฏิบัติ หรือ Practical Wisdom ซึ่งความรู้นี้มีจุดมุ่งหมายก็เพื่อที่จะทำให้มนุษย์นั้นมีชีวิตที่ดี (Eudemonia) ตัวอย่างความรู้ประเภทนี้ได้แก่ ความรู้ของผู้ปกครองหรือความรู้ในการจัดการรัฐ อนึ่ง ศาสตร์ในเชิงปฏิบัตินี้จะแตกต่างกับศาสตร์ในเชิงทักษะ เช่น ความรู้ในทางก่อสร้าง ความรู้ในงานช่าง เพราะกรีกจะใช้คำหนึ่งซึ่งเรียกว่า “Art/Techne”² แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาแนวคิดเรื่องความรู้ของอริสโตเติลก็จะเห็นได้ว่าทุกๆ ความรู้เชื่อมโยงกันหมดเสมือนเป็นต้นไม้ที่แตกกิ่งก้านสาขากันไป (Tree of Knowledge)

การจัดแบ่งความรู้ในระบะนั้นยังมิได้แบ่งแยกเป็นศาสตร์สาขาต่างๆ อย่างที่เราเห็นอยู่ในสถานศึกษาปัจจุบัน (คณะอักษรศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ เป็นต้น) แต่มันจะเป็นเพียงความรู้ที่เรียกว่า “Episteme

.....
¹ Online Etymology Dictionary, “Science”. (n.d). Retrieved on July 26, 2010, From <http://www.etymonline.com/index.php?search=science&searchmode=none>.

² โปรดตุ Aristotle (Edited by Richard McKeon), *Nicomachean Ethics Book VI, The Basic work of Aristotle* (New York: Modern Library), pp. 93, 1022-1028.

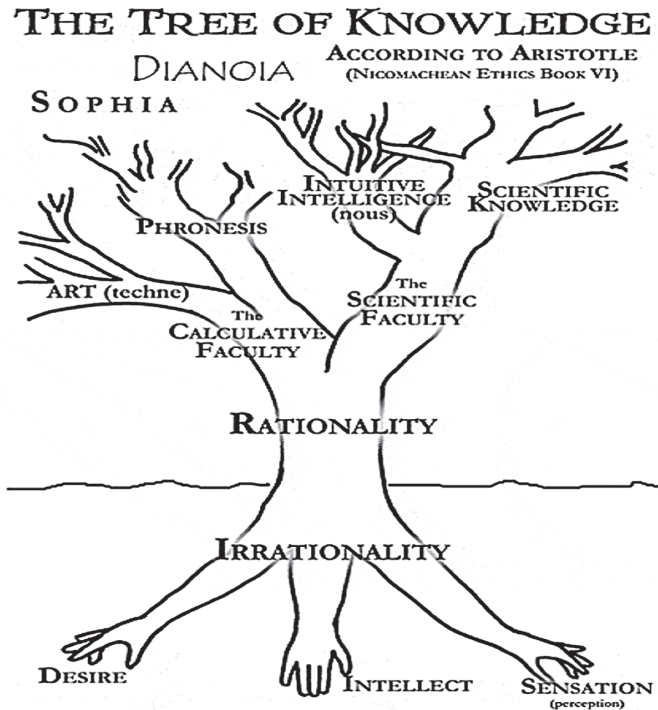
หรือ Knowledge” ซึ่งเราจะเห็นได้อย่างชัดเจนในการแบ่งแยกความรู้ของอริสโตเติล กล่าวคือ แยกการศึกษาความรู้ที่เกี่ยวกับธรรมชาติออกจากการศึกษาความรู้ที่เกี่ยวกับมนุษย์ ซึ่งอาจสรุปได้เป็นปรัชญาธรรมชาติ (เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์) และปรัชญาเชิงจริยธรรม³ ในเวลาต่อมา คำดังกล่าวก็ไปปรากฏอยู่ในภาษาอื่นๆ เช่น ภาษาละติน “Scientia” ที่แปลว่าความรู้ และคำกริยา “Scire” ที่แปลว่ารู้ โดยมีนัยหมายถึงความรู้ที่ได้มาจากการบันทึกหรือจากการศึกษาเรื่องราวต่างๆ อย่างเป็นระบบ (Systematic recorded knowledge) นอกจากนี้คำว่าศาสตร์ หรือ “Scientia” ที่ใช้ในลักษณะนี้ก็จะปรากฏอยู่ทั่วไปในช่วงยุคกลาง (Medieval Age) โดยจะมีความหมายบ่งชี้ถึงความรู้ในเชิงปรัชญา เทววิทยา คณิตศาสตร์ อภิปรัชญา ตรรกวิทยา⁴ ซึ่งความหมายของคำว่าศาสตร์ก็ยังคงไม่แตกต่างกับความหมายที่อริสโตเติลได้ใช้ และยิ่งไปกว่านั้นความหมายของมันก็ยังคงไม่เปลี่ยนแปลงมาจนถึงยุคส่องสว่างทางปัญญา (Age of Enlightenment) ซึ่งจะเห็นได้ชัดจากงานของพวกกลุ่มฟิโลซอฟ (Philosophe) ที่นำโดย เดนิส ดีเดโรต์ (Denis Diderot)ฌอง เลอ ลองด์ ดาลอมแบ (Jean le Rond D’Alembert) ได้ทำการรวบรวมความรู้ทุกอย่างเข้าด้วยกันเป็นสารานุกรม (Encyclopedia) ไม่ว่าจะเป็นความรู้ทางปรัชญา ความรู้ทางการเกษตร การความรู้ทางเศรษฐกิจ ความรู้ทางการเมือง ดนตรี วรรณกรรม ฯลฯ โดยนัยของการรวมความรู้เข้าด้วยกันนั้นก็เป็นการสนับสนุนความคิดของอริสโตเติลที่เชื่อว่าความรู้

.....

³ Episteme แบ่งออกเป็น Contemplative/Scientific และ Calculative โดยสาขาแรกเป็นวิทยาศาสตร์ธรรมชาติซึ่งสมัยนั้นเรียกว่าปรัชญาธรรมชาติ (Natural philosophy) แบ่งย่อยออกเป็น Science (หมายถึงปรัชญาธรรมชาติ/Natural Philosophy): Demonstrative Knowledge of the necessary and eternal และ Intuitive reason (Nous): Knowledge of the principles from which science proceeds และสาขาที่สองคือ Calculative หรือความรู้ที่ว่าด้วยการปฏิบัติ ประกอบไปด้วย Art (Techné): Knowledge how to make things และ Practical Wisdom (Phronesis): Knowledge of how to secure the end of human life

⁴ Neville MacMorris, *The Natures of Science* (New York: Fairleigh Dickinson University Press, 1989), p. 31.

นั้นเชื่อมโยงกันหมด หรือในอีกแง่หนึ่งก็คือ ความรู้หรือศาสตร์ยังคงมีความหมายในแง่ที่ไม่ได้แบ่งเฉพาะว่า วิทยาศาสตร์หรือปรัชญาเป็นศาสตร์เท่านั้น แต่ทุกสิ่งทุกอย่างคือความรู้ทั้งหมด^{5, 6}

รูปภาพที่ 1 : ศาสตร์ หรือ Episteme ตามแนวคิดของ Aristotle
ในหนังสือ *Nicomachean Ethics Book VI*⁷

⁵ Mary Hawkesworth, "Political Science in a new millennium: Issue of Knowledge and power", *Encyclopedia of Government and Politics* (London: Routledge, 2004), pp. 4-7.

⁶ ในภาษาอื่นเช่น ภาษาเยอรมัน คำว่าศาสตร์ (Wissenschaft) หรือในภาษารัสเซีย (Nauk) ก่อนที่จะเกิดลัทธิปฏิฐานนิยม (Positivism) ต่างก็มีความหมายในแง่ที่เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการค้นคว้าและจัดระบบเท่านั้น ไม่ได้หมายถึงการ

อย่างไรก็ตาม ความหมายของคำว่า “ศาสตร์” ได้เปลี่ยนแปลงไปโดยจำกัดความหมายให้เหลือเฉพาะแต่ “วิทยาศาสตร์” หรือความรู้ที่มีลักษณะการหาความรู้แบบวิทยาศาสตร์เท่านั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ จากแต่เดิมนั้น คำว่าศาสตร์ที่มีความหมายถึงความรู้ต่างๆ ไปซึ่งรวมเอาทั้ง “Natural philosophy” กับ “Moral Philosophy” เข้าด้วยกัน แต่ต่อมา ความกำกวมอย่างมหาศาลของวิทยาศาสตร์ในช่วงศตวรรษที่ 17-18 และโดยเฉพาะในต้นศตวรรษที่ 19 วิทยาศาสตร์ได้แยกตัวออกมาจากอภิปรัชญา (Metaphysic) อย่างเด็ดขาด (ซึ่งแต่เดิมเป็นส่วนหนึ่งในปรัชญา) และคำว่าวิทยาศาสตร์นั้นได้กลายมาเป็นคำแทนที่ของคำว่าศาสตร์ไปในที่สุด ซึ่งคำว่าศาสตร์ที่มีนัยหมายถึงวิทยาศาสตร์นั้นมีความหมายในแง่ของความรู้ที่เชื่อถือได้ หรือเป็นความรู้ที่เกิดจากการหาความรู้ในแบบวิทยาศาสตร์ ที่สามารถสังเกตได้ ทดลองได้ ทำซ้ำได้⁸

อนึ่ง จากการแทนที่ของคำว่าวิทยาศาสตร์ต่อคำว่าศาสตร์นั้นก็ได้นำให้เกิดการให้ความหมายใหม่ต่อคำว่าศาสตร์ กล่าวคือ ศาสตร์นั้นหมายถึงระเบียบวิธีวิเคราะห์ที่เป็นระบบ เป็นเหตุเป็นผล และเป็นวัตถุวิสัย เพื่อที่จะบรรยาย อธิบาย และทำนายปรากฏการณ์ที่สามารถสังเกตได้ ซึ่งคำนิยามนี้สามารถแยกเป็นประเด็นย่อยได้ดังนี้

1. ศาสตร์เป็นวิธีการวิเคราะห์ ไม่ใช่เป็นตัวความรู้ เป็นกิจกรรม เป็นกระบวนการ ไม่ใช่ผลผลิต ศาสตร์แต่ละสาขามีวิธีการวิเคราะห์ที่แน่นอน อาจจะเหมือนวิธีการศึกษาวิเคราะห์ของศาสตร์อื่นๆ หรือไม่ก็ได้ ระเบียบวิธี กฎเกณฑ์ และตรรกวิทยาในการวิเคราะห์ของ

.....

หาความรู้แบบวิทยาศาสตร์ หรือองค์ความรู้ที่ผ่านการพิสูจน์อย่างเป็นระบบแบบวิทยาศาสตร์ โปรดดู William Outhwaite, “The Philosophy of Social science” in *The Blackwell Companion to Social Theory* (Oxford: Blackwell, 1999), p. 49.

⁷ Aristotle’s Theory of Knowledge, Retrieved on July 26, 2010, From <http://pages.slc.edu/~eraymond/platostheory.html>.

⁸ Peter Godfrey-Smith, “Historical Interlude: A Sketch of Scientific Revolution” in *Theory and Reality* (Chicago: Chicago University Press), pp. 13-18.

- ศาสตร์แต่ละสาขาเป็นสิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจน ทำความเข้าใจได้
2. จุดมุ่งหมายของศาสตร์คือการบรรยาย อธิบาย และการทำนายปรากฏการณ์
 3. ศาสตร์เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ที่สังเกตได้
 4. ศาสตร์มีลักษณะเป็นระบบ (system) เป็นเหตุเป็นผล (logical) และเป็นวัตถุวิสัย (objective)
 - ระบบ หมายถึง การมีองค์รวมที่เกิดขึ้นจากส่วนย่อยๆ หลายส่วน แต่ละส่วนแบ่งหน้าที่กันทำ หน้าที่นั้นสอดคล้องกันประสานกัน
 - ความเป็นเหตุเป็นผล หมายถึง องค์ความรู้ทางศาสตร์เกิดจากหลักของเหตุผล หรือตรรกวิธี เช่น ตรรกวิธีในการนิยามคำ ตรรกวิธีสมเหตุผลสมผลของการอ้างจากเหตุไปหาผลหรือจากผลไปเหตุ หรือตรรกวิธีตามทฤษฎีความน่าจะเป็นทางสถิติศาสตร์ เป็นต้น
 - วัตถุวิสัย หมายถึง หลักเกณฑ์ทั้งหมดในกิจกรรมของศาสตร์ ต้องสามารถทดสอบโดยผู้มีความสามารถคนอื่นๆ ได้ หรือบางที่อาจหมายถึงองค์ความรู้ที่สามารถทดสอบได้โดยหลายวิธี สามารถตรวจสอบหรือทดสอบซ้ำได้ทุกชั้นตอน⁹

จากความหมายของศาสตร์ที่เป็นระเบียบวิธีในการแสวงหาความรู้ในทางที่ยกมานั้นจะพูดถึงการหาความรู้ที่ไม่ได้ระบุว่าเป็นสาขาใดโดยเฉพาะ แต่เมื่อพิจารณาให้ดีแล้วจะพบว่าระเบียบวิธีการศึกษาข้างต้นนั้นมีอิทธิพลของการศึกษาในวงวิชาการทางวิทยาศาสตร์แฝงเร้นอยู่มาก และจากความสำคัญนี้อาจทำให้คำว่า Science ในความเข้าใจของคนทั่วไปหมายถึงวิทยาศาสตร์มากกว่าจะหมายถึง “ศาสตร์”

กล่าวโดยสรุป ในส่วนของที่มาและความหมายของศาสตร์จะเห็นได้ว่า ตั้งแต่สมัยโบราณตั้งแต่กรีกจนถึงยุคกลางเรื่อยมาจนถึงยุคส่องสว่างทางปัญญาความ

⁹ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, รัฐศาสตร์เชิงประจักษ์ (กรุงเทพฯ : โครงการผลิตตำราและเอกสารการสอน คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531) หน้า 19, 21, 27.

หมายของศาสตร์หมายถึงองค์ความรู้ทั้งหมดที่ประกอบไปด้วยวิทยาศาสตร์ในความหมายของปรัชญาธรรมชาติ (Natural Philosophy) ความรู้ทางการช่าง ศิลปะ การเกษตร (Techné) ความรู้ทางการปกครอง ความรู้เกี่ยวกับรัฐ (Phronesis) แต่ภายหลังการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ที่เจริญก้าวหน้ามหาศาลในช่วงศตวรรษที่ 17-19 ซึ่งตัวความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์นั้นได้แยกตัวออกมาจากปรัชญาธรรมชาติและความรู้แบบอภิปรัชญา (Metaphysic) ตลอดจนมุมมองของมนุษย์ที่มองความเป็นศาสตร์นั้นก็ได้เปลี่ยนแปลงไปจากที่วิทยาศาสตร์ หรือปรัชญาธรรมชาติ ซึ่งแต่เดิมเป็นแค่ส่วนหนึ่งของศาสตร์ หรือองค์ความรู้ทั้งหมด ได้กลับกลายมาเป็นตัวของศาสตร์หรือองค์ความรู้ทั้งหมดแทน เมื่อเวลาที่มนุษย์ยุคปัจจุบันเรียกคำว่า “ศาสตร์” หรือ “Science” ก็จะมีภาพของการรับรู้ว่าจะต้องเป็นองค์ความรู้ที่ได้มาจากวิธีการหาความรู้แบบวิทยาศาสตร์ หรือมีวิทยาศาสตร์เป็นฐาน และความรู้ก็ก็ตามที่ไม่มีฐานของวิทยาศาสตร์เป็นฐานในการหาความรู้ สิ่งนี้ไม่ใช่ศาสตร์

สังคมศาสตร์คืออะไร ศึกษาอะไร มีวิธีการศึกษาอย่างไร?

สังคมศาสตร์หรือ Social Science นั้นเป็นสาขาวิชาที่ศึกษาโลกในแง่ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันภายในหน่วยสังคม ทั้งนี้อาจจะรวมถึงการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ที่ปรากฏอยู่ในสังคม โดยคำว่าสังคมศาสตร์นั้นเป็นคำที่กินความกว้างมาก (Umbrella Term) เพราะภายในองค์ความรู้นี้จะประกอบไปด้วยหลายสาขาวิชาแตกแขนงย่อยลงไปอีก สำหรับสาขาย่อยของสังคมศาสตร์นั้นจะประกอบไปด้วยสาขาวิชาหลักต่างๆ เช่น มานุษยวิทยา (Anthropology) รัฐศาสตร์ (Political Science) เศรษฐศาสตร์ (Economics) สังคมวิทยา (Sociology) จิตวิทยา (Psychology) เป็นต้น

สำหรับวิธีการศึกษาของสังคมศาสตร์จะใช้วิธีการแบบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Natural Science) มาศึกษาสังคม จุดเริ่มต้นของการนำวิทยาศาสตร์ธรรมชาติมาใช้ในการศึกษาสังคมหรือความสัมพันธ์ของมนุษย์ภายในสังคมนั้นเริ่มมาจากการที่วิทยาศาสตร์ประสบความสำเร็จอย่างมหาศาลอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในช่วงศตวรรษที่ 17-19 โดยเริ่มต้นจากยุคส่องสว่างทางปัญญา (Age Of Enlightenment) จนถึงการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) เมื่อมาถึงในศตวรรษ

ที่ 19 จากการพบเห็นความประสบผลสำเร็จของวิทยาศาสตร์ที่สามารถทำนาย
คาดการณ์ทางวัตถุจนนำไปถึงการควบคุมธรรมชาติได้ มนุษย์ก็ได้เริ่มคิดถึงการ
ที่จะนำวิธีการแบบวิทยาศาสตร์มาใช้ในการศึกษาทางสังคม ด้วยเหตุนี้จึงเกิด
ความพยายามที่จะนำวิทยาศาสตร์มาใช้กับสังคมบ้าง¹⁰

ความพยายามในการเลียนแบบวิทยาศาสตร์ในทางสังคมศาสตร์ก็ได้เริ่ม
ต้นจากงานของ August Comte ที่ชื่อว่า “Positive Philosophy” โดยเขาเป็น
บุคคลแรกๆ ที่พยายามจะนำวิธีการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์มาทำการศึกษาสังคม
เพื่อที่จะหากฎทั่วไปของสังคม (General Law) เช่นเดียวกับการทำความเข้าใจ
โลกผ่านหลักการเรื่องแรงโน้มถ่วง (Gravitation) อย่างในวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ
โดยเขานั้นเรียกวิธีการดังกล่าวว่า “Social Physic” ดังที่เขาได้กล่าวว่า *“In order
to transform the natural world to our purposes, human beings first had
to discover natural law through science. Once sociology discovers the
laws governing social evolution, we can use this knowledge to make a
better world. In order to change society for the better, we must first
know how the various parts of society fit together and how they
change.”* เพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงธรรมชาติของโลกให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของ
มนุษย์ ในเบื้องต้นนั้นมนุษย์จำเป็นต้องค้นพบกฎธรรมชาติผ่านความรู้แบบ
วิทยาศาสตร์ และครั้งหนึ่งที่สังคมวิทยาได้ค้นพบกฎวิวัฒนาการทางสังคม มนุษย์
ก็สามารถที่จะใช้ความรู้ดังกล่าวนี้ในการสร้างโลกที่ดีกว่า ด้วยเหตุนี้แล้ว ถ้าเรา
ต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่สังคมที่ดีกว่า สิ่งแรกที่เราจำเป็นต้องรู้ก็คือ
ส่วนต่างๆ ของสังคมนั้นประกอบกันเข้าอย่างไร และมันมีรูปแบบของการ
เปลี่ยนแปลงอย่างไร...¹¹

มากไปกว่านั้น วิธีการของ Comte ที่ใช้ในการทำความเข้าใจสังคมจนถึง

¹⁰ อนุสรณ์ ลิมมณี, การอธิบายกับการวิเคราะห์ทางการเมือง : ข้อพิจารณาเบื้องต้น
ในเชิงปรัชญาสังคมศาสตร์ (กรุงเทพฯ : โครงการผลิตตำราและเอกสารการสอน
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 16-17.

¹¹ August Comte (Translated by Martineau Harriet), *The Positive Philosophy*
(Cambridge: Cambridge University press, 2009), Volume I, p. 31.

ขั้นที่จะสามารถหาทฤษฎีพื้นฐานของสังคมได้นั้นก็ด้วยการอาศัยวิธีการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งวิธีการเหล่านี้ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรมของมนุษย์โดยตรงผ่านทฤษฎีพื้นฐาน (Direct Observation by preliminary theory) การทดลองโดยเลือกทดลองเฉพาะปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ (Experimentation)¹² และการเปรียบเทียบประวัติศาสตร์ (Historical Comparison)¹³ อย่างไรก็ตามแนวคิดในช่วงต้นก็ได้รับการพัฒนาออกไปอย่างกว้างขวางในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองกล่าวคือได้เกิดการรวมตัวกันของกลุ่มนักวิชาการที่ลี้ภัยจากพวกนาซีเช่น Moritz Schlick, Rudolf Carnap, Kurt Godel, Otto Neurath ฯลฯ โดยนักวิชาการเหล่านี้ได้เรียกตัวเองว่ากลุ่มเวียนนา (Vienna Circle) ซึ่งกลุ่มนี้ยอมรับความรู้เพียงสองประเภทเท่านั้น คือความรู้เชิงประจักษ์ (ความรู้ที่มาจากประสาทสัมผัสทั้งห้า) และความรู้ที่เป็นตรรกะ (ความรู้ที่มาจากการใช้เหตุผลในการวิเคราะห์)¹⁴ ส่วนความรู้ที่ไม่ได้เข้าพวกกับสองประเภทนี้ เช่น ศีลธรรม ความดี ชีวิตที่ดี กลุ่มเวียนนา ก็จะถือว่าเป็นศาสตร์ปลอม (Pseudo science) ซึ่งนัยของการแบ่งแยกความรู้เช่นนี้เอง การศึกษาเกี่ยวกับสังคมที่เรียกตัวเองว่าสังคมศาสตร์จึงมีวิธีการศึกษาสังคมด้วยการหาความรู้ในเชิงประจักษ์และปฏิฐานนิยมทั้งแบบปริมาณ (Quantitative method) และแบบคุณภาพ (Qualitative method) เช่นเดียวกับวิทยาศาสตร์ใช้ในการศึกษาวัตถุกายภาพ ด้วยจุดมุ่งหมายสูงสุดก็คือต้องการที่จะอธิบาย ทำนาย ปรากฏการณ์ต่างๆ ของสังคมให้ได้ และเมื่อมนุษย์เข้าใจปรากฏการณ์ตลอดจนทำนายได้ มนุษย์ก็สามารถที่จะควบคุมสังคมให้เป็นไปตามที่ปรารถนาได้¹⁵ เช่นเดียวกับที่วิทยาศาสตร์ธรรมชาติที่มนุษย์ใช้เข้าใจ

¹² *Ibid.*, Volume II, p. 245.

¹³ *Ibid.*, Volume II, pp. 249, 251.

¹⁴ Gerald Delanty and Strydom Piet, *Philosophy of Social Science: The Classic and Contemporary Readings* (Maidenhead: Open University Press, 2003), p. 25.

¹⁵ Scott Gordon, "French Positivism and the beginning of sociology" in *The History and Philosophy of Social science* (London: Routledge, 1993), p. 289.

ปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ และสามารถควบคุมมันได้ในที่สุด¹⁶

ทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า การศึกษาสังคมในแง่ต่างๆ ซึ่งเรียกรวมกันว่า สังคมศาสตร์ ได้มีความพยายามที่จะยกระดับความรู้ให้เทียบเท่ากับการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ หรือกล่าวในอีกแง่หนึ่งว่า สังคมศาสตร์นั้นพยายามที่จะเป็นศาสตร์ในแง่ความหมายที่ศาสตร์คือองค์ความรู้ หรือการแสวงหาความรู้แบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งจากความพยายามดังกล่าวก็เกิดปัญหาขึ้นมาว่า สังคมนั้นมีส่วนประกอบมาจากมนุษย์ซึ่งมีคุณสมบัติอันตรงกันข้ามกับวัตถุอยู่ค่อนข้างมาก ด้วยเหตุนี้แล้วสังคมศาสตร์ยังจะสามารถที่จะใช้วิธีการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติได้อยู่หรือไม่ ด้วยปัญหานี้เองผู้เขียนจึงขอเริ่มอภิปรายในปัญหาหลักของบทความชิ้นนี้ในส่วนที่สามต่อไป

.....

¹⁶ การอธิบายสังคมที่มีฐานคิดมาจากพวกปฏิฐานนิยมนั้น มักจะเชื่อกันว่าเป้าหมายของสังคมศาสตร์ก็คือเป้าหมายเดียวกับวิทยาศาสตร์ นั่นก็คือการทำนายและอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมภายใต้กฎทั่วไป (General Law) ซึ่งความคิดในเรื่องการอธิบายสังคมโดยใช้กฎทั่วไปนั้นในทางการเมือง โดยจุดเริ่มต้นของการนำกฎมาใช้อธิบายสังคมมนุษย์นั้นเราจะเห็นได้จากความพยายามความโทมัส ฮอบบส์ (Thomas Hobbes) ในหนังสือ *Leviathan* ที่นำกฎแบบเรชาคินิตมาใช้ในการอธิบายว่ามนุษย์นั้นอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกันนั่นก็คือกฎแห่งการตอบสนองความต้องการตัวเอง (Self Preservation) นอกจากการอธิบายในลักษณะนี้เราจะพบเห็นได้อย่างชัดเจนที่สุดในงานของออกุสต์ กองต์ (August Comte) ที่ชื่อว่า *Positive Philosophy* ซึ่งงานของเขามุ่งที่จะหากฎทั่วไปเพื่อที่จะเข้าใจสังคมมนุษย์ แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันเมื่อเรากล่าวถึงตัวแบบเรื่องกฎทั่วไปที่นำมาใช้ในสังคมศาสตร์ตามแนวคิดของพวกปฏิฐานนิยมนั้นมันจะหมายถึงตัวแบบของคาร์ล แฮมเพล (Carl Hempel) ซึ่งตัวแบบดังกล่าวนี้รับรู้กันในชื่อที่เรียกว่าตัวแบบกฎทั่วไป D-N (Deductive Nomological Model) โปรดดู Carl G. Hempel, "Law and their role in Scientific explanation" in *Philosophy of natural Science* (Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1966), p. 51.

สังคมศาสตร์สามารถเป็นศาสตร์แบบวิทยาศาสตร์ได้หรือไม่ อย่างไร

ในส่วนนี้จะเป็นส่วนที่อธิบายถึงปัญหาที่ว่า สังคมศาสตร์สามารถที่จะเป็นศาสตร์แบบวิทยาศาสตร์ได้หรือไม่อย่างไร โดยประเด็นที่จะอธิบายมีทั้งหมด 3 ประเด็นหลักกล่าวคือ ประเด็นแรกจะเป็นข้อถกเถียงที่ว่าด้วยความแตกต่างระหว่างสิ่งที่นำมาศึกษา (Object of Study) ของสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ในประเด็นที่สองจะเป็นข้อถกเถียงที่ว่าสังคมศาสตร์นั้นสามารถสร้างกฎสากล (Universal Law) เช่นเดียวกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติได้หรือไม่ ประเด็นที่สามก็คือ วิธีการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้น (Scientific Method) เหมาะสมแค่ไหนกับการนำมาใช้ศึกษาสังคมมนุษย์

ในประเด็นแรกจะเป็นประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความแตกต่างในเรื่องทางคุณสมบัติของสิ่งที่ศึกษา (Object of Study) ระหว่างสังคมศาสตร์ (Social Science) และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Natural Science) กล่าวคือ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติมุ่งศึกษาวัตถุ (Material/Object) ซึ่งมีคุณสมบัติสำคัญคือวัตถุจะเคลื่อนไหวก็ต่อเมื่อมีแรงมาผลักดันให้เคลื่อนที่ไป เมื่อหมดแรงผลักดันหรือแรงดัน (Force) วัตถุก็จะหยุดอยู่กับที่ วัตถุไม่มีคุณสมบัติหรือกลไกในตัวเองที่จะเคลื่อนไหวได้ด้วยตนเอง ด้วยเหตุนี้วิทยาศาสตร์ธรรมชาติโดยเฉพาะแขนงที่เรียกว่าฟิสิกส์ (Physic) จึงสามารถที่จะอธิบายด้วยกฎสากลที่เรียกว่ากฎแห่งการเคลื่อนไหวแบบนิวตัน (Newton's Law of Physical Motion) หรือจะอธิบายด้วยกฎแห่งแรงโน้มถ่วง (Law of Gravity) มากไปกว่านั้น คุณสมบัติของวัตถุ (Property of Object) อีกอย่างหนึ่งที่สำคัญก็คือ วัตถุจะไม่เปลี่ยนแปลงรูปเมื่อนำมารวมกันในเชิงปริมาณภายใต้สภาวะปกติ เช่น การนำก้อนหินมาก้อนมารวมกันเป็นกองหรือใส่ภาชนะเดียวกัน วัตถุก็ยังเป็นวัตถุ ปริมาณอาจจะมากขึ้น แต่คุณสมบัติยังคงไม่เปลี่ยนแปลง หรือแม้แต่นำวัตถุมาย่อยให้เล็กลง วัตถุก็ยังคงดำรงคุณสมบัติบางอย่างไว้ หรือในกรณีที่วัตถุเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติจากการเกิดปฏิกิริยา วัตถุก็ยังมีรูปแบบที่ตายตัวในการเปลี่ยนแปลง จากคุณสมบัติของวัตถุที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เมื่อนำมาอธิบายด้วยวิธีการแบบวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้นก็จะไม่เกิดปัญหาแต่อย่างใด

ในทางตรงกันข้าม สิ่งที่สังคมศาสตร์มุ่งศึกษาก็คือความสัมพันธ์ภายในสังคมอันเกิดขึ้นมาจากพฤติกรรมของมนุษย์ สำหรับคุณสมบัติของมนุษย์นั้น

ค่อนข้างที่จะแตกต่างกับวัตถุอย่างสิ้นเชิงกล่าวคือ มนุษย์มีกลไกในการเคลื่อนที่ด้วยการสั่งการที่มาจากตัวเอง หรือสิ่งนี้เรียกว่าเจตจำนง (Will) ซึ่งในวัตถุไม่มีสิ่ง ที่เรียกว่าเจตจำนงเช่นเดียวกับมนุษย์ ในบางครั้งมนุษย์อาจจะถูกแรงบางอย่าง ผลักให้เคลื่อนที่เช่นเดียวกับวัตถุ แต่เมื่อหมดแรงผลักหรือแรงดันแล้วมนุษย์ก็ อาจจะเคลื่อนไหวหรือหยุดตามแต่ตนเองจะต้องการได้ ซึ่งถ้าเราจะใช้คำอุปมา เปรียบเทียบเพื่อที่จะให้ภาพนี้ชัดเจนขึ้นก็คือมนุษย์นั้นเปรียบเสมือนผีในเครื่องจักร (Ghost in the machine)¹⁷ กล่าวคือร่างกายของมนุษย์นั้นทำงานเหมือนกับ เครื่องจักรกล หรือมองอีกแง่หนึ่งก็คือร่างกายนั้นเป็นเสมือนวัตถุ แต่วัตถุนั้นมี การเคลื่อนไหวได้ด้วยตัวมันเองประหนึ่งที่มีผีหรือวิญญาณสิงอยู่ในเครื่องจักรนั้น ซึ่งในแง่นี้วัตถุกับมนุษย์นั้นจึงมีความแตกต่างในแง่ของความซับซ้อนเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้แล้ว ในแง่พฤติกรรมของมนุษย์นั้นก็มีรูปแบบที่แตกต่างกับ วัตถุอย่างชัดเจน เช่น มนุษย์เมื่ออยู่เพียงลำพังมนุษย์ก็จะมีพฤติกรรมอย่างหนึ่ง แต่เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกลุ่มกัน มนุษย์คนคนเดียวกันนั้นก็อาจจะมีความพฤติกรรม การแสดงออกอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งผิดกับวัตถุที่เมื่อนำมารวมกันมันก็จะเพิ่มในแง่ ของปริมาณเท่านั้น ไม่ได้มีวิถีหรือพฤติกรรมตลอดจนคุณสมบัติเปลี่ยนแปลงไป ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในเรื่องนี้ก็คือ ปรากฏการณ์ของฝูงชนบ้าคลั่งที่ปัจเจกบุคคล เมื่อดำรงชีวิตหรือดำเนินชีวิตแต่เพียงลำพัง มนุษย์ก็จะมีพฤติกรรมที่ค่อนข้าง สงบเสถียรเรียบร้อย แต่เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์ได้มารวมตัวกันเข้าเป็นจำนวนมาก พฤติกรรมของมนุษย์แต่ละคนในกลุ่มก็จะมีลักษณะก้าวร้าวเปลี่ยนแปลงไป มนุษย์ จะกล้าทำในสิ่งที่ไม่กล้าทำเมื่อตนอยู่แต่เพียงลำพัง แต่พฤติกรรมดังกล่าวก็ไม่ แน่นนอนเสมอไปว่ามนุษย์จะแสดงออกเช่นนี้ทุกครั้งเมื่อรวมกลุ่มกัน มากไปกว่า นั้นการแสดงออกของพฤติกรรมมนุษย์ก็ค่อนข้างที่จะไร้ระเบียบ คาดการณ์ไม่ได้ (Chaos) เพราะว่าสิ่งที่มนุษย์แต่ละคนแสดงออกมาอาจจะมีแรงขับเคลื่อนมาจาก ประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีต (Experience) หรือแม้แต่สัญชาตญาณ (Instinct)

.....

¹⁷ เป็นคำพูดของนักปรัชญาชาวอังกฤษที่ชื่อว่า Gilbert Ryle ใช้เปรียบเทียบจิตที่ อยู่ในร่างกายของมนุษย์ตามวิธีคิดของ René Descartes ที่เรียกว่า Dualism ว่า ร่างกายนั้นเสมือนเครื่องจักร แต่ภายในเครื่องจักรนั้นมีการควบคุมบางด้านจาก จิต.

แรงขับทางกายภาพ (Passion and Desire) เช่น ความหิว ความโกรธ เป็นต้น ซึ่งคุณสมบัตินี้เป็นอีกคุณสมบัติหนึ่งของมนุษย์อันแตกต่างกับวัตถุที่มีลักษณะเป็นระเบียบตายตัว¹⁸

ปัญหาอีกประการหนึ่งที่เกิดมาจากสิ่งที่นำมาศึกษาในทางสังคมศาสตร์ก็คือ หน่วยที่เรียกว่าสังคม กล่าวคือ ในวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้นจะมุ่งศึกษาถึงแต่สิ่งที่เป็วัตถุทางกายภาพ (Physical Object) หรือศึกษาถึงสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น ก้อนหิน ดิน คลื่น เป็นต้น แต่สิ่งที่สังคมศาสตร์มุ่งศึกษาถึงก็คือ สิ่งที่เป็นสิ่งซึ่งสมมุติขึ้นมา หรือสิ่งที่เกิดมาจากการตกลงร่วมกันของคนในสังคม (Artificial) เช่น สถาบันทางการเมือง รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง ภาษา หรือ แม้แต่ตัวสังคมเอง ก็ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติอย่างเช่นก้อนดิน ก้อนหิน อากาศ ธาตุต่างๆ ซึ่งสิ่งสมมุติเหล่านี้เกิดขึ้นจากการตกลงของมนุษย์ ดังนั้น ปัญหาหนึ่งจึงเป็นอีกปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่งของสังคมศาสตร์ที่จะต้องตอบคำถามเอง ยังคงต้องการที่จะเลียนแบบวิธีการศึกษาอย่างวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ¹⁹

ในข้อถกเถียงจากประเด็นแรกที่เสนอมานี้ก็คือ ความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงของสิ่งที่นำมาศึกษา (Object of Study) ระหว่างสังคมศาสตร์ ที่มุ่งทำความเข้าใจหรือศึกษามนุษย์ สังคม พฤติกรรม ตลอดจนความสัมพันธ์ของมนุษย์ในแง่ต่างๆ กับวัตถุกายภาพที่เป็นสิ่งที่วิทยาศาสตร์ธรรมชาตินำมาศึกษา ซึ่งจากการนำเสนอไปในข้างต้นอย่างคร่าวๆ ได้แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่นำมาศึกษาทั้งสองสิ่งนี้ค่อนข้างแตกต่างอย่างสิ้นเชิง แต่ก็ได้มีข้อถกเถียงขึ้นมาว่า ถึงแม้สังคมศาสตร์กับวิทยาศาสตร์จะมีความแตกต่างกันในสิ่งที่นำมาศึกษา แต่มันก็ยังคงมีความเป็นไปได้ที่จะนำวิธีการอธิบายวัตถุแบบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติมาใช้ โดยในประเด็นนี้จะขอใช้วิธีการอธิบายของคาร์ล พ็อบเปอร์ (Karl Popper) กล่าวคือ พ็อบเปอร์นั้นได้ใช้คำอุปมาเปรียบเทียบ (Metaphor) ให้เห็นว่าวิทยาศาสตร์ธรรมชาติหลังจากการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ของนิวตัน (Newtonian Revolution) ทำให้มนุษย์นั้นเกิดการมองโลกที่ปรากฏหรือโลกแห่งธรรมชาติ (Natural world)

¹⁸ Michael Lessnoff, *The Structure of Social science: A Philosophical Introduction* (London: George Allen and Unwin, 1974), pp. 37-38.

¹⁹ Michael Lessnoff, *Op.cit.*, p. 44-46.

ว่ามีลักษณะเหมือนการเดินของนาฬิกา (Clocklike) ซึ่งมีความเที่ยงตรง แม่นยำ และสามารถที่จะคาดการณ์ได้อย่างสมบูรณ์แบบ และอย่างที่กล่าวไปแล้วในข้างต้นว่า เมื่อผู้คนในสมัยนั้นเห็นการประสบผลสำเร็จของวิทยาศาสตร์ดังกล่าวก็ก่อให้เกิดความพยายามในการที่จะลอกเลียนแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการทำความเข้าใจต่อสิ่งที่เรียกว่าสังคมด้วย ซึ่งในมุมมองนี้พ็อบเพอร์ก็ได้เสนอว่า แม้ว่าโลกทางสังคมนั้นไม่ได้มีลักษณะเหมือนกับการเดินของนาฬิกา เพราะมันดูเหมือนว่าจะเป็นลักษณะเหมือนการเคลื่อนที่ของก้อนเมฆ (Cloud) ที่ไม่สามารถจะคาดการณ์การเคลื่อนที่และทิศทางของก้อนเมฆได้ แต่จริงๆ แล้วการเคลื่อนที่ของก้อนเมฆนั้นก็ไม่ต่างอะไรกับการเดินของนาฬิกา ถ้าเรามีทฤษฎีในการสังเกตที่ดี มีวิธีการหาความรู้ที่ถูกต้องเราก็สามารถที่จะเข้าใจมันได้²⁰ ดังคำพูดของเขา ที่กล่าวว่า “All clouds are clocks even the most cloudy of cloud”²¹

ถึงแม้ว่า พ็อบเพอร์จะกล่าวเช่นนั้นก็ตาม แต่จากอดีตจนถึงปัจจุบันเราก็พบว่ามันเป็นไปได้เลยที่เราจะใช้วิธีการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์เพื่อทำความเข้าใจสังคมจนสร้างเป็นกฎสากลได้ (Covering Law) ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในเรื่องนี้ก็คือ ทฤษฎีพื้นฐานของวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางเลือกตั้งโดยเฉพาะการใช้ทฤษฎีการตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational Choice/Public Choice) ของ Anthony Downs มาอธิบาย ซึ่งชุดทฤษฎีดังกล่าวประสบความสำเร็จอย่างมากในการอธิบายพฤติกรรมทางเลือกตั้งในอเมริกาช่วงปี 1950-1960

²⁰ Gabriel Almond , “Clock Cloud and the study of politics” in *A discipline Divides: School and sects in Political Science* (Newbury Park: Sage, 1990), p. 33.

²¹ การอธิบายในลักษณะที่ว่า สังคมศาสตร์ไม่สามารถที่จะอธิบายและทำนายปรากฏการณ์ทางสังคมได้ก็เพราะว่าเรายังไม่เจอทฤษฎีพื้นฐานที่ดีเพียงพอนั้นเป็นการอธิบายแบบไม่เป็นวิทยาศาสตร์เอาเสียเลย ถ้าเอาหลักการเรื่องความสามารถในการพิสูจน์ผิดได้ของคาร์ล พ็อบเพอร์ เองมาวิเคราะห์ (Falsifiability) เพราะคำพูดดังกล่าวไม่สามารถพิสูจน์ให้ผิดได้ เช่นเดียวกับทฤษฎีมาร์กซิสต์ และทฤษฎีจิตวิทยาของซิกมุนด์ ฟรอยด์ ที่ถูกพ็อบเพอร์นำหลักการดังกล่าวมาโจมตีว่าทฤษฎีเหล่านี้ไม่ใช่วิทยาศาสตร์.

ตอนต้น แต่ทฤษฎีดังกล่าวล้มเหลวอย่างสิ้นเชิงเพราะไม่สามารถที่จะทำนายพฤติกรรมทางเลือกตั้งในช่วงปี 1970 ได้อีกต่อไป²² จากตัวอย่างที่ยกมานี้จะเห็นได้ว่าสังคมศาสตร์ไม่สามารถที่จะหากฎทั่วไปแบบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติได้ เพราะว่สิ่งที่ศึกษานั้นเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ไม่หยุดนิ่ง และมนุษย์นั้นก็มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งในแง่ที่ว่าในบางครั้งมนุษย์จำเป็นจะต้องทำตามเงื่อนไขภายใต้สิ่งแวดล้อม แต่ในบางครั้งมนุษย์ก็ไม่จำเป็นต้องทำตามเงื่อนไขภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้พฤติกรรมของมนุษย์ก็ยังคงมีลักษณะสับสนวุ่นวาย หรือที่เรียกว่า Chaos ซึ่งมันเป็นไปได้เลยที่จะเอาวิธีการแบบวิทยาศาสตร์อันมีลักษณะที่ตายตัวหยุดนิ่งมาศึกษาโดยอาจจะเปรียบเทียบให้เห็นภาพต่อสิ่งที่สังคมศาสตร์กำลังพยายามทำอยู่ ดังเรื่องของคนคนหนึ่งที่กำลังศึกษาทิศทางการบินของแมลงวันหนึ่งล้านตัวในขวดโหลที่ปิดทึบด้วยวิธีการศึกษาแบบเดียวกับการศึกษาการตกของก้อนหินจากที่สูง ซึ่งปัญหานี้ก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่สังคมศาสตร์ประสบปัญหาอย่างหนักถ้าจะต้องการที่จะยกตัวเองเท่าเทียมกับการศึกษาในแบบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ

ข้อถกเถียงต่อมาที่จะเสนอก็คือ ปัญหาเรื่องวิธีการแบบวิทยาศาสตร์ที่สังคมศาสตร์นำมาใช้ได้แก่ พวกวิธีการเชิงประจักษ์ทั้งหลาย เช่น การสังเกตโดยตรงผ่านทฤษฎี (Direct observation by Preliminary theory) การทดลอง (Experiment) รวมทั้งวิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative method) และวิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative method) มีความเหมาะสมเพียงไรต่อการนำมาศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม ปัญหานี้ถ้าพิจารณาอย่างถี่ถ้วนเราจะเห็นว่ามันก็เป็นปัญหาพื้นฐานอีกปัญหาหนึ่งที่สืบเนื่องมาจากปัญหาเรื่องของสิ่งที่นำมาศึกษาเนื่องจากวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้นมุ่งศึกษาวัตถุสิ่งของ (Object) ซึ่งมันก็จะไม่เกิดปัญหาอะไรถ้าวิทยาศาสตร์จะศึกษาด้วยการสังเกต (Observation) แต่ถ้าเป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ พฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งบ่อยครั้งสิ่งเหล่านี้มันไม่สามารถจะถูกสังเกตได้ ยกตัวอย่างเช่น อุดมการณ์ (Ideology) ค่านิยม (Value) ทศนคติ (Opinion) เป็นต้น²³ ยิ่งไปกว่านั้นการสังเกตมนุษย์ก็

²² Gabriel Almond, *Op.cit.*, p. 37.

²³ Michael Lessnoff, *Op.cit.*, pp. 47-48.

ไม่สามารถทำได้เช่นเดียวกับวัตถุ ยกตัวอย่างเช่นในกรณีของ “Hawthorne effect” ที่มนุษย์นั้นไม่มีความเป็นวัตถุวิสัย (Objectivity) เช่นเดียวกับสิ่งของ เมื่อตนเองรู้ว่าถูกสังเกตอยู่พฤติกรรมของมนุษย์นั้นจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทันที ซึ่งผิดกับการสังเกตสิ่งของที่มีมนุษย์มีความเป็นวัตถุวิสัย ต่อให้ใครมาสังเกตมันก็จะไม่มีวันเปลี่ยนแปลงเนื่องจากการถูกสังเกต

นอกจากนี้ยังคงมีอีกปัญหาหนึ่งที่สร้างความยุ่งยากให้กับสังคมศาสตร์แบบปฏิฐานนิยมก็คือ ปัญหาเรื่องระบบปิดและระบบเปิด กล่าวคือ วิทยาศาสตร์สามารถที่จะศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งด้วยการทำให้สิ่งแวดล้อมเป็นระบบปิด เช่น นักวิทยาศาสตร์สามารถสังเกตการไหลของของเหลวในห้องทดลองได้ แต่เมื่อนำวิธีการดังกล่าวมาใช้กับสังคม มันจะมีปัญหาในทันทีเพราะหน่วยในการวิเคราะห์ของสังคมนั้นมีขนาดใหญ่มาก นักสังคมศาสตร์ไม่มีทางที่จะกำหนดตัวแปรและจำกัดสิ่งแวดล้อมได้เหมือนที่พวกนักวิทยาศาสตร์ธรรมชาติศึกษาวัตถุในห้องทดลอง ซึ่งเราจะสามารถเห็นข้อถกเถียงในเรื่องนี้ได้อย่างเป็นระบบที่สุดในงานของ Brian Fay ที่มีชื่อว่า “General Laws and Explaining Human Behavior” ซึ่งเขาได้เสนอว่า การทำนายในวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้นจะประสบความสำเร็จได้ก็ด้วยความที่มันอยู่ในระบบที่ปิด (Closed system) ระบบปิดในที่นี้หมายถึงระบบที่ไม่ได้รับการป้องกันจากอิทธิพลภายนอก หรือกล่าวง่ายๆ ก็คือเป็นการป้องกันปัจจัยแทรกซ้อนที่จะทำให้ความสัมพันธ์ของตัวแปรในระบบนั้นเสียไป ยกตัวอย่างเช่น ในห้องทดลองนั้น นักวิทยาศาสตร์พยายามที่จะสังเกตการตกของวัตถุจากที่สูงตามกฎของแรงโน้มถ่วง ซึ่งโดยปกติแล้วไม่ว่าวัตถุนั้นจะมีน้ำหนักมากหรือน้อยถ้าปล่อยให้มันตกลงมาอย่างอิสระมันจะตกถึงพื้นพร้อมกัน แต่ถ้าในกรณีที่มีมันมีตัวแปรแทรกเช่น ความเร็วลม แรงดันของอากาศที่แตกต่างกัน มันจะทำให้วัตถุตกลงมาไม่พร้อมกัน ตัวแปรแทรกเหล่านี้ในห้องทดลองนักวิทยาศาสตร์สามารถที่จะควบคุมมันได้ ดังนั้นเราจึงเรียกมันว่าระบบปิด และเมื่อมันอยู่ในระบบปิดแล้วมันก็จะเป็นการง่ายที่จะสร้างกฎทั่วไปในการศึกษา ในทางตรงกันข้าม สังคมศาสตร์นั้นพยายามนำกฎทั่วไปมาใช้ในการอธิบาย ซึ่ง Brian Fay เสนอว่ามันจะเป็นไปไม่ได้เลยเพราะว่าสิ่งที่นักสังคมศาสตร์ศึกษานั้นคือสังคมและความสัมพันธ์ในแง่ต่างๆ ของมนุษย์ ซึ่งมันเกิดจากการประกอบกันเข้าของสถาบันทางสังคม พฤติกรรมทางสังคม กลุ่มทางสังคม สิ่งเหล่านี้เป็นไปได้อย่าง

ที่จะควบคุมจากปัจจัยภายนอกได้อย่างการศึกษาศาสตร์ธรรมชาติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง Brain Fay เรียกสภาวะคงที่หรือสภาวะที่ปลอดจากปัจจัยแทรกซ้อนว่า “Ceteris Paribus” ซึ่งเขาเชื่อมั่นเป็นไปได้ในการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสังคม หรือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์²⁴

นอกจากนี้ยังมีปัญหาต่อเนื่องมาจากปัญหาในข้างต้นก็คือ นักวิทยาศาสตร์สามารถนำหินก้อนใดก็ได้มาทดลองในเรื่องการเคลื่อนที่ของวัตถุ เพราะไม่ว่าหินก้อนไหนก็จะให้ผลการทดลองที่เหมือนเดิมเพียงแต่ขอให้มวลของหินเท่ากันก็เพียงพอแล้ว แต่ในทางสังคมศาสตร์จะไม่มีความเป็นไปได้เลยที่จะนำมนุษย์มาทำการทดลองเช่นเดียวกับวิทยาศาสตร์ เพราะมนุษย์คนหนึ่งก็มีความแตกต่างกับมนุษย์คนอื่นๆ ไม่ว่านักสังคมศาสตร์จะกำหนดคุณสมบัติของมนุษย์อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์ที่ออกมาก็จะไม่เหมือนเดิมซึ่งต่อให้เป็นพี่น้องฝาแฝดก็ตามที่ปัญหานี้เป็นปัญหาที่แก้ไม่ตกในทางจิตวิทยาที่ว่าพี่น้องฝาแฝดที่เกิดมาจากไขใบเดียวกันและถูกเลี้ยงดูมาเหมือนกัน ทำไมถึงมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันได้

สรุป

จากปัญหาเบื้องต้นที่ได้เสนอไปแล้วก็จะเห็นได้ว่า มันแทบจะเป็นไปไม่ได้เลยที่สังคมศาสตร์จะเป็นศาสตร์ในแง่ของความหมายที่ศาสตร์คือองค์ความรู้ที่ผ่านการหาความรู้ด้วยวิธีแบบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ สาเหตุก็คือ สังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติมีความแตกต่างกันอย่างมหาศาลระหว่างสิ่งที่นำมาศึกษา (Object of Study) และจากปัญหาของความแตกต่างในแง่ของสิ่งที่ศึกษามันจึงทำให้วิธีการศึกษาที่สังคมศาสตร์พยายามลอกเลียนแบบมาจากวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้นไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการศึกษาสังคม หรือพฤติกรรมของมนุษย์ และปัญหาต่อมาก็คือ สังคมศาสตร์ไม่มีทางที่จะสร้างกฎสากลได้เช่นเดียวกับวิทยาศาสตร์เพราะสาเหตุมาจากปัญหาหลักก็คือ สังคมและพฤติกรรมมนุษย์มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จากปัญหาหลักทั้งสามนี้จึงเป็นเหตุผลของ

²⁴ โปรดดู Brian Fay, “General Laws and Explaining Human Behavior” in *Readings in the philosophy of social science* (Cambridge: MIT press, 1994), pp. 102-103.

บทความชิ้นนี้ว่า สังคมศาสตร์นั้นไม่สามารถที่จะเป็นศาสตร์แบบวิทยาศาสตร์ได้ แต่ถึงกระนั้นตัวสังคมศาสตร์ก็ยังคงสามารถที่จะเป็นศาสตร์ในแง่ของความหมายดั้งเดิมนั้นก็คือ ศาสตร์ที่เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการสะสมความรู้ผ่านกาลเวลา หรือผ่านการจัดระเบียบเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ในสาขาที่ศึกษา ตลอดจนมีการหาความรู้ที่อิงอยู่กับการใช้เหตุผล การที่กล่าวเช่นนั้นก็เพราะว่า สังคมศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม การศึกษาแบบเชิงประจักษ์ หรือ Positivism ก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในองค์ความรู้ดังกล่าว ถึงแม้ว่าสังคมศาสตร์จะมีความเป็นไปได้น้อยที่จะมีรูปแบบการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติทั้งหมดด้วยข้อจำกัดที่เสนอไปแล้วในข้างต้น แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าสังคมศาสตร์จะต้องรู้ถึงสิ่งที่พวกเชิงประจักษ์ได้วางรากฐานบางอย่างไว้ เพราะรากฐานเหล่านั้นก็ยังคงมีประโยชน์อยู่ในแง่ของระเบียบวิธี หลักเกณฑ์ในการหาความรู้ ประเด็นนี้เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ต้องทำความเข้าใจ และถกเถียงต่อไป แต่อย่างไรก็ตามในงานชิ้นนี้มีจุดประสงค์เพียงแต่มุ่งตอบคำถามที่ว่า สังคมศาสตร์นั้นมีความเป็นศาสตร์แบบวิทยาศาสตร์ได้หรือไม่ ซึ่งคำตอบจากการถกเถียงในงานชิ้นนี้ก็คือ สังคมศาสตร์ไม่สามารถที่จะเป็นศาสตร์แบบวิทยาศาสตร์ได้ แต่สังคมศาสตร์ก็มีความเป็นศาสตร์ในแง่ที่เป็นความหมายอย่างกว้างๆ ว่าเป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับสังคมและความสัมพันธ์ตลอดจนพฤติกรรมของมนุษย์ ป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. รัฐศาสตร์เชิงประจักษ์. กรุงเทพฯ : โครงการผลิตตำราและเอกสารการสอน คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- อนุสรณ์ ลิ้มมณี. การอธิบายกับการวิเคราะห์ทางการเมือง : ข้อพิจารณาเบื้องต้นในเชิงปรัชญาสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ : โครงการผลิตตำราและเอกสารการสอน คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

ภาษาต่างประเทศ

Almond, Gabriel . “Clock Cloud and the study of politics” in *A discipline Divides: School and sects in Political science*. Newbury Park: Sage, 1990.

Aristotle (Edited by Richard McKeon). *Nicomachean Ethics Book VI. The Basic work of Aristotle*, New York: Modern Library.

Comte, August (Translated by Martineau Harriet). *The Positive Philosophy*. Cambridge: Cambridge University press, 200. Volume I, II.

Fay, Brian. “General Laws and Explaining Human Behavior” in *Readings in the philosophy of social science*. Cambridge: MIT press, 1994.

Godfrey-Smith, Peter. “Historical Interlude: A Sketch of Scientific Revolution” in *Theory and Reality*. Chicago: Chicago University Press.

Gordon, Scott. “French Positivism and the beginning of sociology” in *The History and Philosophy of Social Science*. London: Routledge, 1993.

Hawkesworth, Mary. “Political Science in a new millennium: Issue of Knowledge and power” in *Encyclopedia of Government and Politics*. London: Routledge, 2004.

Hempel, Carl G. “Law and their role in Scientific explanation” in *Philosophy of Natural Science*. Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1966.

Lessnoff, Michael. *The Structure of Social science: A Philosophical Introduction*. London: George Allen and Unwin, 1974.

MacMorris, Neville. *The Natures of Science*. New York: Fairleigh Dickinson University Press, 1989.

Outhwaite, William. “The Philosophy of Social science” in *The Blackwell Companion to Social Theory*. Oxford: Blackwell, 1999.

ออนไลน์

Aristotle’s Theory of Knowledge, Retrieved on March 26, 2012, From

<http://pages.slc.edu/~eraymond/platostheory.html>.

Online Etymology Dictionary, “Science”. (n.d). Retrieved on July 26, 2010, From *<http://www.etymonline.com/index.php?search=science&searchmode=none>*.

รัฐศาสตร์ในกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก (Political Science in a Changing World)*

เบญญา พวงกิตต์**

บทคัดย่อ

รัฐศาสตร์มีความแตกต่างจากวิชาอื่นๆ ในแง่ที่เนื้อหาของตัววิชาครอบคลุมปัญหา ประเด็นศึกษา และหัวข้อศึกษาที่กว้างขวาง รวมตลอดถึงมีการใช้

* เอกสารชิ้นนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียบเรียงเอกสารประกอบการบรรยายรายวิชา 435 101 The Political World หลักสูตรปริญญาตรี คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม เมื่อภาคการศึกษา 2/2554 และเนื่องจากเอกสารอ้างอิงจำนวนหนึ่งที่ผู้เขียนเคยครอบครองอยู่ก่อนที่จะเขียนเอกสารชิ้นนี้ได้รับความเสียหายเนื่องจากน้ำท่วมบ้านของผู้เขียนและไม่สามารถถูกเก็บกู้มาเพื่อใช้อ้างอิงได้ ดังนั้นเอกสารชิ้นนี้ในตอนแรกจึงไม่มีความสมบูรณ์ในแง่ของการรักษาขนบของการทำงานทางวิชาการ หลังจากผู้เขียนมาทำงานเป็นผู้บรรยายที่คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา นครสวรรค์ เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2556 ผู้เขียนได้ปรับปรุงเอกสารชิ้นนี้ให้เป็นบทความวิชาการเพื่อจะนำไปใช้เป็นเอกสารประกอบการบรรยายรายวิชา PA 101 Principles of Political Science คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา ในภาคการศึกษา 1/2557.

** ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา นครสวรรค์.

แนวทางในการศึกษาวิจัยที่หลากหลาย ยิ่งไปกว่านั้น ตัววิชารัฐศาสตร์เองก็มีมโนทัศน์บางอันที่มีความสำคัญต่อทุกๆ คนที่สนใจวิชานี้ ในบทความนี้ผู้เขียนนำเสนอพบาคำว่าๆ เพื่อชี้ให้เห็นวิธีการต่างๆ ที่วิชารัฐศาสตร์ใช้ในการวิจัย

คำสำคัญ : ปรัชญาการเมือง; การวิเคราะห์กฎหมายแบบพิจารณารูปแบบ; พฤติกรรมนิยม; หลังสมัยใหม่นิยม; การตีความแนวหลังพฤติกรรมนิยม

Abstract

Unlike many other disciplines, political science addresses a wide range of problems, issues, and topics, employing a diverse assortment of research approaches. Moreover, there are some concepts that are important to everyone interested in the field. The author, in this article, gives a brief introduction of the different ways in which political scientists conduct research.

Keywords: political philosophy; formal-legal analysis; behaviouralism; postmodernism; post-behavioural interpretivism)

ช่วงเวลา 25 ปีสุดท้ายของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงชีวิตทางการเมือง (political life) ในโลกการเมือง (political world) ครั้งยิ่งใหญ่อย่างที่ไม่เคยเกิดมาก่อน บรรดานักประวัติศาสตร์ได้ให้ความสำคัญและบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับการล่มสลายของคอมมิวนิสต์ (the fall of communism) ในต้นคริสต์ทศวรรษ 1990 โดยได้ตั้งข้อสังเกตว่า เหตุการณ์นี้ได้ชี้ให้เห็นถึงอวสาน/การสิ้นสุดของสงครามเย็น (the end of the Cold War) และเป็นการเปิดฉากยุคสมัยที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้กลายเป็นอภิมหาอำนาจเพียงชาติเดียวในโลกเป็นเวลาเกือบ 50 ปีทีเดียวที่ทุกๆ เหตุการณ์โดยเฉพาะการเป็นพันธมิตรและการเป็นปฏิปักษ์กัน ล้วนก็เกี่ยวข้องกันนโยบายต่างประเทศซึ่งเป็นผลมาจากความขัดแย้งตึงเครียดอย่างรุนแรงระหว่างค่ายคอมมิวนิสต์ (communist bloc) และค่ายที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ (non-communist bloc) และคนจำนวนหลายล้านคนได้เห็นว่า อุดมการณ์มาร์กซิสต์-เลนินนิสต์ (Marxist-Leninist ideology) เป็นทางเลือกอันหนึ่งนอกเหนือจากการปกครองแบบประชาธิปไตย (democratic

government) จากจุดเริ่มต้นในปีค.ศ. 1989 ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกการเมืองได้เปลี่ยนแปลงไปหมด ผู้คนทั่วโลกจดจำภาพของคนวัยหนุ่มสาวชาวเยอรมันที่ปีนป่ายขึ้นไปทุบทำลายกำแพงเบอร์ลิน (the Berlin Wall) เสียงโห่ร้องกึกก้องกัมปนาทของฝูงชนชาวโรมาเนียที่ทำหายกองกำลังตำรวจลับ (secret police/securitari) ที่ยืนตัวลั่นชาลันด้วยความหลาดกลัว รวมตลอดถึงความสำเร็จอย่างสง่างามของเลก วาเลซา (Lech Walesa) และวาคลาฟ ฮาเวล (Vaclav Havel) ที่สามารถโค่นล้มพรรคคอมมิวนิสต์และได้ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งผู้นำรัฐบาลของประเทศโปแลนด์และประเทศเชโกสโลวาเกียตามลำดับ อวสานของลัทธิคอมมิวนิสต์ได้เปลี่ยนแปลงโลกการเมืองอย่างลึกซึ้งในหลายมิติ

ข้อพิจารณาที่ยังมีการถกเถียงกันอยู่ประการหนึ่งก็คือ การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในยุโรปตะวันออก (Eastern Europe) ซึ่งได้เริ่มต้นขึ้นในปีปลายคริสต์ทศวรรษ 1980 ได้กลายเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนของขบวนการเคลื่อนไหวไปสู่ประชาธิปไตยที่ขยายไปทั่วโลก (a worldwidemovement toward democracy) ในลาตินอเมริกาในช่วงเวลาเดียวกัน ได้มีการรื้อฟื้นรัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้งขึ้นมาหลังจากการล่มสลายของระบบเผด็จการทหารฝ่ายขวา (rightist military dictatorship) ในประเทศต่างๆ อย่างเช่น อาร์เจนตินา บราซิล ชิลี ปารากวัย และอุรุกวัย ในปีค.ศ. 1986 ประชาชนได้ลุกฮือขึ้นมาโค่นล้มระบอบเผด็จการคอร์รัปชันของมาร์โกส (the corrupt Marcos dictatorship) ในประเทศฟิลิปปินส์ ขณะที่ในอีกหลายประเทศในเอเชีย รัฐบาลอำนาจนิยม (authoritarian government) ในเกาหลีใต้และไต้หวันได้ก้าวสู่การเป็นประชาธิปไตยแม้จะในระดับจำกัด (limited democracy) ก็ตาม การเปลี่ยนแปลงที่ได้เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันในแอฟริกา ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ความสำเร็จของแมนเดลา (Mandela) เท่านั้น ในประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคนี้ ระบอบพรรคการเมืองที่ปกครองประเทศ (single-party regime) ได้เริ่มหันมาให้การรับรองการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้าม/ฝ่ายค้าน (opposition party)

มีเหตุผลหลายประการที่ทำให้เชื่อกันว่า ขบวนการประชาธิปไตย (democratic movement) ยังคงเดินหน้าต่อไป เอลเลน จอห์นสัน เซอร์ลีฟ (Ellen Johnson Sirleaf) นักการธนาคารซึ่งสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard) ได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีของประเทศไลบีเรีย (Liberia) เมื่อเดือนมกราคม

ค.ศ. 2006 เซอร์ลีฟเป็นผู้หญิงคนแรกที่ดำรงตำแหน่งประมุขของรัฐในแอฟริกา และการเลือกตั้งที่หล่อนได้รับชัยชนะนั้นก็ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นการเลือกตั้งที่ซื่อสัตย์ในระบอบประชาธิปไตย ในเดือนเดียวกันนั้น บรรดาผู้เลือกตั้งของประเทศชิลี (Chile) ได้ลงคะแนนเสียงให้มิเชล บาเชเลต์ (Michelle Bachelet) ดำรงตำแหน่งประมุขคนแรกของรัฐที่เป็นผู้หญิง ถ้าหากการโค่นล้มซัดดัม ฮุสเซน (Saddam Hussein) นำไปสู่ยุคใหม่ของสันติภาพและการสร้างประชาธิปไตย (democratization) ในตะวันออกกลาง [แม้ว่าผลที่ตามมาหลังจากนั้นยังไม่มีความแน่นอน] แล้วละก็ บรรดานักรัฐศาสตร์และนักประวัติศาสตร์คงจะต้องมองไปที่เหตุการณ์ครั้งนี้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญยิ่งอีกอันหนึ่งในประวัติศาสตร์โลก แนวโน้มระยะยาวเป็นเรื่องที่คาดการณ์ล่วงหน้าได้ยาก ปลายคริสต์ทศวรรษ 1970 มีเพียง 40 ประเทศเท่านั้นที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นประชาธิปไตย ในปัจจุบัน จำนวนประเทศที่เป็นประชาธิปไตยมีมากกว่า 120 ประเทศ แรงผลักดันไปสู่การเป็นประชาธิปไตย—ก่อนคริสต์ทศวรรษ 1980 ส่วนใหญ่ยังคงจำกัดอยู่แค่เพียงชาติที่พัฒนาแล้วทางด้านเศรษฐกิจ—ได้แพร่ขยายไปยังส่วนอื่นๆ ของโลก และแทบจะพูดได้ว่าประเทศต่างๆ เกือบทั่วทั้งโลกประสบความสำเร็จในการสร้างประชาธิปไตย

อย่างไรก็ดี ปัญหาอันหนักหน่วงยังคงเป็นตัวขัดขวางการแพร่ขยายของประชาธิปไตย นักวิเคราะห์ในปัจจุบันบางคนหวาดกลัวว่าปฏิบัติการของประเทศสหรัฐอเมริกาในประเทศอิรักและในประเทศอัฟกานิสถานได้เพิ่มความตึงเครียดในภูมิภาคนั้นจนนำไปสู่ความรุนแรงและความไร้เสถียรภาพมากขึ้นในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า ในช่วงเวลาที่ผ่านมานี้ ประเทศอิหร่านกำลังเดินหน้าพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของตนสำหรับนำไปติดตั้งกับอาวุธปล่อย (missiles) เพื่อให้มีขีดความสามารถในการมีพิสัยการยิงไกลถึงประเทศอิสราเอล อินเดีย และอีกหลายเป้าหมายในยุโรป ประเทศเกาหลีเหนือยังคงเป็นภัยคุกคามอยู่และก็ไม่สามารถคาดการณ์ท่าทีในอนาคตของประเทศนี้ได้ สหภาพยุโรปหรืออียู (European Union/EU) ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเกาหลี ประเทศจีน และประเทศสหรัฐอเมริกายังคงแก้ไขปัญหภายในประเทศของตนต่อไปภายใต้กระแสนผันผวนของโลกาภิวัตน์อันมีผลทำให้เป็นปัญหาอย่างยิ่งในการคาดการณ์นโยบายทางการเมืองและทางด้านเศรษฐกิจแม้แต่ในอนาคตอันใกล้ หลายประเทศในแอฟริกาซึ่งยังคงมี

ปัญหาเรื่องการอ่านออกเขียนได้ รายได้ประชาชาติต่อหัวของประชากรที่ยังอยู่ในอัตราต่ำมาก และการขาดจารีตทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของรัฐบาลแห่งชาตินั้น ความหวังที่จะได้เห็นการสร้างประชาธิปไตยดูเหมือนจะมีน้อยเต็มทีที่อนาคตของประชาธิปไตยในประเทศคิวบาและประเทศจีนยังคงไม่มีความชัดเจน แม้ว่าผู้เชี่ยวชาญหลายคนรู้สึกว่าการผลักดันของประชาธิปไตยคงไม่อาจเป็นไปได้ในระยะยาวหลายประเทศในเอเชียตะวันออก อเมริกาใต้ และยุโรปตะวันออก [บางประเทศยังคงเป็นอำนาจนิยมและบางประเทศแม้จะเป็นประชาธิปไตยแต่ก็มีความเปราะบาง] มีแนวโน้มที่ดีสำหรับประชาธิปไตย แม้แต่ในประเทศที่มีระดับของการพัฒนาสูงขึ้น ความขัดแย้งทางชนชั้นที่ฝังรากลึก [เช่นในเปรูและโคลัมเบีย] หรือความเป็นศัตรูกันทางด้านชาติพันธุ์ [เช่นในบอสเนียและมาเลเซีย] อาจจะสร้างปัญหาให้กับประชาธิปไตย

กล่าวโดยสรุป ยังคงไม่มีความชัดเจนว่าอนาคตของประชาธิปไตยจะเต็มไปด้วยดอกกุหลาบหรือไม่ ในปัจจุบันยังคงมีความไร้เสถียรภาพอย่างมากในระหว่างและภายในชาติต่างๆ ยิ่งกว่านั้น ตัวประชาธิปไตยเองก็ไม่ได้แก้ปัญหาสังคมทั้งหมดได้ อีกทั้งในบางกรณีอาจจะนำไปสู่ความขัดแย้งรูปแบบใหม่ๆ ได้ ในหลายๆ ประเทศในยุโรปตะวันออก การปกครองแบบอำนาจนิยม (authoritarian rule) ได้เคยทำให้ความเป็นปฏิปักษ์ทางชาติพันธุ์อันเข้มข้นคลคลายความรุนแรงลงได้ ไม่ว่าจะเป็นกรณีระหว่างชาวเซิร์บ (Serbs) กับชาวโครเอเชีย (Croats) และชาวบอสเนีย (Bosnians) ในประเทศยูโกสลาเวีย (Yugoslavia) ในอดีต หรือกรณีของชาวอาเซอร์ไบจาน (Azerbaijanis) กับชาวอาร์เมเนีย (Armenians) ในสหภาพโซเวียต (Soviet Union) ในอดีต หรือกรณีชาวบัลแกเรีย (Bulgarians) และชนกลุ่มน้อยชาวเติร์ก (the Turkish minority) ในบัลแกเรีย (Bulgaria) แม้ว่าการรัฐประหารของประเทศเหล่านี้อาจจะมึลักษณะเป็นได้แค่กึ่งประชาธิปไตย/ประชาธิปไตยครึ่งใบ (semi-democracy) แต่ก็เห็นชัดว่าความพยายามอย่างไม่จริงจังที่จะแก้ปัญหาดังกล่าว ไม่ได้ทำให้เกิดเสถียรภาพทางการเมือง (political stability) ขึ้นมาแต่อย่างใด ความอ่อนแอของการใช้อำนาจนิยมในการควบคุม (authoritarian control) ได้ทำให้สำนึกในเรื่องชาตินิยมที่วางพื้นฐานอยู่บนชาติพันธุ์ (ethnic nationalism) ปรากฏตัวออกมาเป็นความรุนแรง และบ่อยครั้งที่เคยที่นำไปสู่เหตุการณ์นองเลือด การเดินทางไปสู่

ประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพ (stable democracy) แม้จะปรากฏให้เห็นทั่วไปอยู่ในขณะนี้ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่ามันจะไม่มีความผันผวนไปเป็นอื่น หรือมีลักษณะที่เป็นสากล (universal) แต่อย่างใด

ความรู้และความเข้าใจซึ่งได้รับการสะสม (accumulated) ผ่านการวิจัยทางด้านรัฐศาสตร์ (political science research) มาอย่างต่อเนื่องหลายยุคหลายสมัยชี้ให้เห็นว่า การเติบโตขยายตัวของกรอบแบบประชาธิปไตย (the growth of democracy) วางรากฐานอยู่บนพลังทางสังคม (societal forces) มากกว่าที่จะมาจากการกระทำหรือความปรารถนาแบบฟ้าประทานของผู้นำบางคน หรือเป็นผลจากเหตุการณ์แค่เพียงเหตุการณ์เดียว นักรัฐศาสตร์ส่วนใหญ่ให้ข้อสรุปว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจ (economic growth) ทำให้เกิดการขยายตัวของความแตกต่างหลากหลายทางสังคมและทางการเมือง (social and political diversity) รวมตลอดถึงช่วยยกระดับการมีส่วนร่วมและการตระหนักรู้ทางการเมือง (political participation and awareness) ให้สูงขึ้น อีกทั้งรัฐบาลทุกรัฐบาลจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากประชาชน (popular support) ดังนั้น รัฐบาลใดๆ ที่พยายามกำจัดแรงผลักดันที่มาจากการแข่งขันทางการเมือง (political competition) ย่อมไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองในระยะยาว บนพื้นฐานของความเข้าใจและจินตภาพต่างๆ (ideas) ที่เกี่ยวข้องดังกล่าว นักรัฐศาสตร์ (political scientists) และนักเศรษฐศาสตร์การเมือง (political economists) หลายคนได้คาดการณ์ล่วงหน้าถึงการล่มสลายของคอมมิวนิสต์ในปีค.ศ. 1960 ก่อนที่จะเกิดขึ้นจริงในอีกสามทศวรรษต่อมา¹ วิชารัฐศาสตร์คงไม่สามารถนำเสนอความชัดเจนเกี่ยวกับการมองภาพอนาคตของการเมืองที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นสากลในโลกที่อยู่ภายใต้กระแสของการเปลี่ยนแปลงได้ อย่างไรก็ตาม ก็ปรากฏให้เห็นพื้นฐานบางอย่างสำหรับการคาดการณ์ว่า การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ (economic growth) จะทำให้เกิดแนวโน้มของการเป็นประชาธิปไตย (democracy) งานวิจัยที่มีอยู่ในขณะนี้ชี้ให้เห็นว่า ประเทศต่างๆ ที่มีผลผลิตมวลรวมประชาชาติต่อปี (GNP) ต่ำกว่า 1,000 เหรียญดอลลาร์สหรัฐ และมีอัตราการอ่านออกเขียนได้ (literacy rate) ต่ำกว่า

.....
¹ งานเขียนที่มีการนำมาอ้างอิงกันมากเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็คือ W. W. Rostow, *The Stages of Economic Growth* (Cambridge: Harvard University Press, 1960).

50 เปอร์เซนต์ ไม่น่าจะประสบความสำเร็จในการสร้างประชาธิปไตยได้ หลายปีที่ผ่านมา นักรัฐศาสตร์คนหนึ่ง (Seligson, 1987) ได้พบว่า หลายประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ มีแนวโน้มมากขึ้นความสำเร็จในการเป็นประชาธิปไตย ภายใต้เงื่อนไขว่า รายได้และความมั่งคั่ง (income and wealth) จะต้องไม่กระจุกตัวอย่างสูงอยู่ในมือของคนจำนวนไม่กี่คน [เช่น บราซิล เม็กซิโก สาอุดีอาระเบีย และคิวเวต] ระดับที่สูงขึ้นของการพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นควบคู่กับการกระจายรายได้ที่มีความเท่าเทียมกันอย่างมีเหตุผลมากขึ้นเป็นตัวเร่งให้เกิดการอ่านออกเขียนได้และการแพร่ขยายของข้อมูลข่าวสารผ่านหนังสือพิมพ์ หนังสือ และสื่อวิทยุ-โทรทัศน์ สิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่กันก็คือ เงื่อนไขดังกล่าวทำให้เกิดสังคมที่รับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การปรากฏตัวของภาคประชาชนที่มีขีดความสามารถในการเลือกตั้งตำแหน่งสาธารณะที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมได้ในทุกๆ ระดับ การสำรวจความเห็น (opinion surveys) ซึ่งให้เห็นว่ายิ่งประชาชนมีการศึกษาสูงขึ้น การให้การสนับสนุนคุณค่าของประชาธิปไตย (democratic values) ก็จะมีมากขึ้นตามไปด้วย

เห็นได้ชัดว่า เรากำลังมีชีวิตอยู่ใน ‘โลกการเมือง’ (the political world) ที่ชีวิตทางการเมือง (political life) มีความสำคัญและมีความผันผวนแปรปรวนอย่างมาก ในเมื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจได้แพร่ขยายออกไปทั่วโลก [แม้จะยังมีลักษณะที่เลื่อมล้ำกันอยู่] และในเมื่อชาติต่างๆ ได้พึ่งพาอาศัยกันมากขึ้น เราก็จะพบว่า ความขัดแย้งรูปแบบเก่า (old conflict) ระหว่างฝ่ายคอมมิวนิสต์ (communists) และฝ่ายที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ (anticommunists) ได้ถูกแทนที่โดยรูปแบบของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ชาติพันธุ์ และศาสนาที่มีความซับซ้อนมากขึ้น พันธกิจของวิชารัฐศาสตร์ก็คือ การใช้วิธีการที่มีเหตุผลแบบวิทยาศาสตร์ในการทำความเข้าใจ/อธิบายปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

แนวทางในการทำความเข้าใจการเมือง

(Approaches to Political Understanding)

เนื้อหาของการศึกษาวิชารัฐศาสตร์เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เราทุกคนควรให้ความสนใจ อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญคือการทำทำความเข้าใจว่าบรรดานักรัฐศาสตร์ใช้แนวทางหลายแนวทางในการศึกษา/อธิบายประเด็นเหล่านั้น วิชา

รัฐศาสตร์ได้นำเอาแนวศึกษาของสาขาวิชาอื่น ๆ เพื่อสร้างเอกลักษณ์ของตนเองขึ้นมาใหม่ แม้ว่ารัฐศาสตร์จะเป็นวิชาที่มีความหลากหลายภายในสาขาวิชาของตน ทว่า รัฐศาสตร์ก็เป็นสาขาวิชาที่มีความแตกต่างขัดแย้งกันเกี่ยวกับแนวทางในการศึกษา/ ทำความเข้าใจการเมือง

ความพยายามแรกเริ่มในการศึกษาชีวิตทางการเมืองก็คือสาขาวิชาย่อย (subtopic) ที่เรียกว่า **‘ปรัชญา’ (philosophy)** บรรดาผู้ที่ศึกษาการเมืองแนว ปรัชญาพุ่งความสนใจไปที่ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับที่มาของการปกครอง (the origins of government) ปัญหาเรื่องสิทธิของมนุษย์ (human rights) จินตภาพ ของ ‘สงครามที่เที่ยงธรรม’ (‘just war’) และประเด็นปัญหาพื้นฐานอื่นๆ อย่างไรก็ตาม กิตติ ปรัชญาการเมือง (political philosophy) ประกอบด้วยแนวศึกษาที่แตกต่าง กันหลายแนวทาง นักวิชาการส่วนใหญ่อ้างว่า สาขาวิชาปรัชญาการเมืองได้เริ่ม ต้นขึ้นในยุคคลีกโบราณ (ancient Greece) โดยเพลโต (Plato 427-347 BCE) และอริสโตเติล (Aristotle) ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของเขา องค์ประกอบหลักๆ ของ **ปรัชญาการเมืองแบบเก่าหรือแบบคลาสสิก (classical Political philosophy)** ได้แก่ ความไม่ไว้วางใจที่มีต่อประชาธิปไตย และการให้ความสำคัญกับปัญหา ในการออกแบบประชาคมทางการเมือง (political community) ให้สอดคล้องกับ หลักการเรื่องความยุติธรรม (justice) ส่วน **ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ (modern political philosophy)**—ซึ่งได้เริ่มต้นพร้อมกับความคิดของมาคิอาเวลลี (Machiavelli, 1469-1778), ฮ็อบบส์ (Hobbes, 1558-1679), ล็อก (Locke, 1632-1704) และรูสโซ (Rousseau, 1712-1778)—มีลักษณะแตกต่างออกไปโดยมีจุด เน้นอยู่ที่ความเป็นปัจเจก/ปัจเจกบุคคลนิยม (individualism) และการปฏิเสธ การแสวงหาระเบียบของรัฐในอุดมคติ (ideal state order) ทั้งปรัชญาการเมือง แบบเก่าและสมัยใหม่มีเนื้อหาครอบคลุมมุมมองที่มีลักษณะเฉพาะจำนวนมาก ของนักปรัชญาแต่ละคน

การศึกษากฎหมาย (law) เป็นแหล่งที่มาอันที่สองของวิชารัฐศาสตร์ นัก วิชาการด้านกฎหมายศึกษาแนวทางที่แตกต่างกันในการตีความกฎหมายและ หลักการที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ของกระบวนการยุติธรรม การวิเคราะห์กฎหมาย (legal analysis) ยังเกี่ยวข้องกับปัญหาในเรื่องอำนาจของบรรดาสถาบันและ กระบวนการด้านยุติธรรม เนื้อหาของวิชารัฐศาสตร์ส่วนใหญ่ในช่วง 25 ปีแรก

ของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้รับอิทธิพลจากวิธีคิดด้านกฎหมาย (legal thinking) และคำว่า ‘การวิเคราะห์กฎหมายแบบพิจารณารูปแบบ’ (formal-legal analysis) ได้ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายวิชารัฐศาสตร์ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง (the pre-World War II political science) ในช่วงเวลาดังกล่าว นักรัฐศาสตร์หลายคนได้ทุ่มเทความสนใจให้กับประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบรัฐธรรมนูญ (constitutional design) และสถาบันการปกครองที่เป็นทางการ (formal governmental institutions)

ในช่วงแรกๆ ของคริสต์ศตวรรษที่ 20 นักรัฐศาสตร์บางคนได้เริ่มวิพากษ์วิจารณ์แนวศึกษาแบบปรัชญาและแบบกฎหมายที่ใช้ในการทำความเข้าใจการเมือง พวกเขาได้ให้เหตุผลว่า เราไม่สามารถเข้าใจหรืออธิบายทางเลือกด้านนโยบายทั้งหลายได้อย่างสมบูรณ์โดยพิจารณาแค่เพียงประเด็นด้านจริยธรรมหรือด้านอำนาจและสิทธิตามกฎหมายเท่านั้น สิ่งที่เราต้องทำคือการสังเกตพฤติกรรมทางการเมืองที่เกิดขึ้นจริง (actual political behavior) ‘การปฏิวัติแนวทางการศึกษาโดยหันมาเน้นที่พฤติกรรม’ (‘behavioural revolution’) ได้เริ่มต้นก่อตัวขึ้น และในคริสต์ทศวรรษ 1960 ก็ได้ลงหลักปักฐานอย่างมั่นคงในวิชารัฐศาสตร์ บางทีจุดเริ่มต้นของการปฏิวัติแนวศึกษาของวิชารัฐศาสตร์ครั้งนี้ได้เริ่มต้นขึ้นในปีค.ศ. 1908 พร้อมกับการปรากฏตัวของงานเขียนของอาเทอร์ เบนต์ลีย์ (Arthur Bentley) ชื่อ *The Process of Government* (1906) ซึ่งถือว่าเป็นงานเขียนที่มีความสำคัญมากเล่มหนึ่งที่ได้พยายามให้เหตุผลเชิงโน้มน้าวให้ใช้การสังเกตพฤติกรรมในการศึกษาวิจัยทางการเมือง (the observation of behaviour in political research) ในวิชารัฐศาสตร์แนวศึกษานี้มีชื่อเรียกว่า ‘พฤติกรรมนิยม’ (behaviouralism)

แนวศึกษาของวิชารัฐศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับพฤติกรรม (behavioural approach) มีความจำเป็นที่จะต้องนำเอาความรู้และวิธีการของสาขาวิชาอื่นๆ มาใช้ เมื่อเราสังเกตพฤติกรรม—ที่แสดงออกมาในรูปของการเลือกตั้ง (voting), การประท้วงทางการเมือง (political demonstration), การแสดงความคิดเห็น (voicing opinions) เป็นต้น—เราจำเป็นที่จะต้องทำให้พฤติกรรมเหล่านั้นอยู่ในรูปของตัวเลขหรือในเชิงปริมาณ (quantification) คนจำนวนมากได้ลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมาอย่างไร และอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้พวกเขาเลือกตั้งแบบนั้น? คนที่ได้เข้าร่วมในการเดินขบวนประท้วงเป็นคนแบบใด? ในการ

วิเคราะห์ข้อมูล (data analysis) ที่อยู่ในลักษณะที่แจงนับได้ (quantified form) นั้น นักรัฐศาสตร์จำเป็นต้องมีความรู้ในระดับหนึ่งเกี่ยวกับสถิติ (statistics) การให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ทางสถิติ (statistical analysis) ได้ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในงานศึกษาของบรรดาผู้ที่ศึกษาวิชารัฐศาสตร์ในวารสารด้านรัฐศาสตร์เป็นครั้งแรก หลายต่อหลายครั้งที่เดียวที่การวิจัยด้านรัฐศาสตร์ [แม้จะไม่เสมอไปก็ตาม] เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้เครื่องมือทางสถิติขั้นพื้นฐานหรือขั้นสูงของนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ที่พยายามค้นพบและอธิบายลักษณะของพฤติกรรมรูปแบบต่างๆ ที่พวกเขาสังเกตได้

วิชารัฐศาสตร์ในปัจจุบันยังได้หยิบยืมความรู้และวิธีการศึกษาจำนวนมากจาก**วิชาประวัติศาสตร์ (history)** และ**วิชาสังคมวิทยา (sociology)** มาใช้ ทั้งสองวิชานี้ได้นำเสนอประเด็นปัญหาพื้นฐานสำหรับการศึกษารัฐศาสตร์ ตัวอย่างเช่น ถ้าเรากำลังพยายามค้นหาว่าอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้คนจนลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอน้อยกว่าคนรวย การวิจัยทางด้านสังคมวิทยามีประโยชน์ในแง่ที่ว่า ได้มีการระบุถึงอิทธิพลต่างๆ ที่มีความสำคัญต่อพฤติกรรมของคนในภาคส่วนต่างๆ ของสังคม ส่วนความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์สะท้อนให้เห็นบริบทที่มีความสำคัญต่อการพิจารณาการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทั้งในแง่ของความสัมพันธ์ภายในประเทศและระหว่างประเทศ

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา นักรัฐศาสตร์หลายคนได้นำเอาความรู้ของ**วิชาเศรษฐศาสตร์ (economics)** มาใช้ในการศึกษาวิจัยของตน นักรัฐศาสตร์บางคนได้นำเอาแก่นทัศน์ของวิชาเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับมนุษย์ในฐานะที่มีเหตุผลและคำนึงถึงแต่ผลประโยชน์ส่วนตัว (rational and self-interest) มาใช้ในการวิเคราะห์ทุกๆ เรื่องที่เกี่ยวข้องกันตั้งแต่การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (voting) ไปจนถึงการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม (group membership) การนำเอาความรู้ของสำนักคิดที่เน้น**การตัดสินใจเลือกที่มีเหตุผล (rational choice school)** มาใช้ ยังคงเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันอยู่ในวิชารัฐศาสตร์ เนื่องจากว่านักรัฐศาสตร์จำนวนไม่น้อยเชื่อว่าสำนักนี้มองแรงจูงใจของมนุษย์อย่างง่ายและตื้นเขินเกินไป (over-simplification) อย่างไรก็ดี เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า มโนทัศน์และเครื่องมือทางด้านเศรษฐศาสตร์ (economic concepts and tools) ยังคงมีความสำคัญในการนำมาใช้ศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองในวิชารัฐศาสตร์

บางทีปฏิกิริยาที่มีต่อการครอบงำของวิธีการศึกษาพฤติกรรมและอิทธิพลที่มีมากขึ้นของแนวศึกษาที่ใช้ทฤษฎีทางด้านเศรษฐศาสตร์ มาจากนักรัฐศาสตร์จำนวนหนึ่งซึ่งในขณะนี้ได้ออกมาโต้แย้งว่า การศึกษาการเมืองไม่ควรเปิดพื้นที่มากไปให้กับวิธีการศึกษาวิจัยที่เน้นตัวเลขทางคณิตศาสตร์ วิธีคิดเช่นนี้บางครั้งถูกเรียกชื่อว่า ‘หลังสมัยใหม่นิยม’ (postmodernism) หรือ ‘การตีความแนวหลังพฤติกรรมนิยม’ (post-behavioural interpretivism) แม้ว่าแนวศึกษาแบบใหม่นี้ยังไม่มีคำตอบชัดเจน แต่นักรัฐศาสตร์ที่ให้การสนับสนุนมีความเห็นสอดคล้องกันว่านักวิเคราะห์ที่ใช้แนวพฤติกรรมนิยมและแนวการตัดสินใจเลือกที่มีเหตุผล ได้ยินยอมให้ความเคร่งครัดกับวิธีการทางคณิตศาสตร์เข้ามามีบทบาทแทนที่การเมืองในวิชารัฐศาสตร์ ในทฤษฎีของนักรัฐศาสตร์แนวหลังสมัยใหม่ใหม่นั้น ตัวเลข (numbers) สามารถบอกได้เพียงบางสิ่งบางอย่าง แต่ตัวเลขก็ไม่สามารถเปิดเผยให้เห็นสำนึกทั้งหมดที่มีต่อเรื่องที่มีความสำคัญยิ่งเกี่ยวกับประเด็นและเหตุการณ์ต่างๆ ทางการเมือง และวิธีการศึกษาที่ยึดติดอยู่กับคณิตศาสตร์อาจจะเป็นอุปสรรคต่อหรือบิดเบือนลักษณะอันเป็นสาระทางการเมือง (the essential political nature) ของสิ่งต่างๆ ที่นักรัฐศาสตร์กำลังสนใจศึกษาอยู่

ดังนั้น นักรัฐศาสตร์หลายคนจึงพยายามที่จะทำความเข้าใจการเมือง (politics) และการปกครอง (government) โดยใช้แนวทางศึกษา (approaches) ที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก บางครั้งความแตกต่างระหว่างนักรัฐศาสตร์ทั้งหลายที่ต่างคนต่างก็ยึดติดอยู่กับวิธีการศึกษาวิจัยของแต่ละคนอาจจะมีความรุนแรงมากขึ้นได้ มีพักต้องพูดถึงงานเขียนจำนวนหนึ่งที่ได้ถูกพิมพ์เผยแพร่เพื่อโจมตีแนวศึกษาอื่นๆ เพื่อปกป้องแนวศึกษาของตน เราอาจมีความหวังว่า วิวาทะ (debate) เกี่ยวกับวิธีการที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในวิชารัฐศาสตร์ที่เป็นมาอย่างต่อเนื่องหลายทศวรรษ อาจจะเป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อนวิชารัฐศาสตร์ให้ต้องมีการขบคิดทบทวนความรู้และวิธีการศึกษากันใหม่ รวมตลอดถึงการเพิ่มขีดความสามารถในการสร้างความรู้และความเข้าใจที่แท้จริงขึ้นมา

ทำไมต้องศึกษาวิชารัฐศาสตร์? (Why Study Political Science?)

วิชารัฐศาสตร์ครอบคลุมแนวศึกษาที่แตกต่างหลากหลาย บางครั้งความหลากหลายก็เป็นเรื่องที่ดีและเป็นตัวกระตุ้นให้วิชานี้มีความเข้มแข็งมากขึ้น ทว่า

จำเป็นต้องยอมรับว่า วิชารัฐศาสตร์เป็นวิชาที่การแบ่งแยกขัดแย้งกันอย่างสูง ด้วยเช่นกัน นักรัฐศาสตร์บางคนโจมตีความพยายามของเพื่อนร่วมสาขาวิชาเดียวกันที่ให้เครื่องมือและวิธีการศึกษาที่แตกต่างไปจากตนอย่างรุนแรง อย่างไรก็ตามก็ดี ความเห็นไม่ลงรอยกันนี้อาจจะเป็นเรื่องดีโดยเฉพาะในช่วงที่นักรัฐศาสตร์เหล่านี้มีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรง ความหลากหลายและพลังที่บรรดานักรัฐศาสตร์ทำให้เกิดขึ้นกับตัววิชารัฐศาสตร์ สะท้อนให้เห็นความสนใจอย่างลึกซึ้งที่พวกเขามีร่วมกันในสาขาวิชาของตน นอกจากนั้น ก็มีเหตุผลอีกเช่นกันว่า วิชารัฐศาสตร์มีความน่าสนใจอย่างมาก คำตอบแรกสำหรับคำถามที่ว่า ‘ทำไมต้องศึกษาวิชารัฐศาสตร์?’ ก็คือว่า วิชานี้ช่วยให้เราเข้าใจปัญหาและประเด็นต่างๆ ที่เป็นตัวกำหนดความหมายให้กับการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง นอกจากนั้น การศึกษาวิชารัฐศาสตร์เป็นการปูพื้นฐานที่ดีมากอย่างหนึ่งสำหรับการนำไปใช้ในการประกอบอาชีพด้านกฎหมาย การปกครอง การบริหารรัฐกิจ และสาขาอาชีพอื่นๆ อย่างไรก็ดี เหตุผลสำคัญที่สุดก็คือ วิชารัฐศาสตร์ช่วยทำให้เราเป็นผู้มีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นในการดำเนินชีวิตในฐานะพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น ซึ่งมีผลกระทบอย่างลึกซึ้งมากขึ้นต่ออนาคตของเรา ความปรารถนาที่จะมีความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง ซึ่งทั้งนักรัฐศาสตร์และนักเรียนรัฐศาสตร์มีส่วนร่วม สะท้อนให้เห็นได้จากคำกล่าวข้างล่างของนักรัฐศาสตร์รุ่นบุกเบิก ดังนี้ :

“ไม่มีใครสามารถปฏิเสธว่าจินตภาพดังกล่าวเป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง—หมายถึง จินตภาพของการทำให้ปรากฏการณ์ทางการเมืองทั้งหลายอยู่ภายใต้กฎของเหตุและผล จินตภาพของการรุกรานแทรกเข้าไปสู่ความไร้ลับของการเปลี่ยนแปลงกฎดังกล่าว จินตภาพของการนำเสนอวิถีแห่งอนาคตของกฎดังกล่าว... ถ้าไม่มีอะไรเกิดขึ้นจริงตามจินตภาพดังกล่าว การดำรงอยู่ของจินตภาพก็จะยังคงช่วยแพร่ขยายความคิดออกไปและทำให้จินตนาการมีพลังต่อไป” (Easton, 1971: viii) ๒

บรรณานุกรม

- Beem, C. (2002). *The Necessity of Politics*. Chicago: University of Chicago Press.
- Easton, D. (1971). *The Political System: An Inquiry into the State of Political Science*, 2nd ed. New York: Knop.
- Farr, J., Dryzek, J. S. and Leonard, S. T. (1995). *Political Science in History: Research Programs and Political Traditions*. New York: Cambridge University Press.
- Finifter, A. W. (2002). *Political Science: The State of the Discipline III*. Washington, DC: American Political Science Association.
- Huntington, S. P. (1991). *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. Norman, OK: University of Oklahoma Press.
- Schmidt, D. E. (2005). *Writing in Political Science: A Practical Guide*. 3rd ed. New York: Pearson Longman.
- Seligson, M. (1987). "Democratizing in Latin America: The Current Cycle", in *Authoritarians and Democrats: The Politics of Regime Transition in Latin America*, ed. James Malloy and Mitchel Seligson. Pittsburgh: Pittsburgh University Press.
- Walzer, M. (2007). *Thinking Politically: Essays in Political Theory*. New Haven, CT: Yale University Press.

การพัฒนาการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในเขตตรวจราชการที่ 18*

(Development Administration of School: Based Management
of Small: Sized Primary Education School, District Inspector :
General 18.)

กัญญา แก่งศรี**

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในเขตตรวจราชการที่ 18” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานกับประสิทธิผลของการบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก และ 3) เพื่อศึกษาอิทธิพลของการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่มีต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

* บทความวิจัยเรื่องนี้เป็นารายงานผลการศึกษาคณะผู้วิจัยหลักสูตรปรัชญาคณะผู้จัดทำตำราวิชาการบริหารการพัฒนาองค์การ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเจ้าพระยา เรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในเขตตรวจราชการที่ 18”.

** ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองลานพัฒนาจินดาศักดิ์ (ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 และคณะผู้จัดทำ ตำราวิชาการบริหารการพัฒนาองค์การ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา นครสวรรค์.

โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในเขตตรวจราชการที่ 18 จำนวน 1,024 คนจาก 256 โรงเรียน โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ ใช้สัดส่วนตามจำนวนของประชากร โดยคำนึงถึงหลักการให้กลุ่มตัวอย่างที่สุ่มมาแต่ละกลุ่มของประชากรมีจำนวนที่เหมาะสมที่จะครอบคลุมลักษณะของประชากรอย่างครบถ้วนมากที่สุด จำแนกตามผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบที่สอง เป็นกลุ่มตัวอย่างตัวแปรอิสระที่นำมาวิเคราะห์ มีจำนวน 160 ตัวแปร ใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม มีค่าความเที่ยง 0.710-0.898 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิเคราะห์ความถดถอยพหุแบบมีขั้นตอน

ผลการวิจัย พบว่า 1) การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในเขตตรวจราชการที่ 18 อยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 2) การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของการบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในเขตตรวจราชการที่ 18 อยู่ในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ภายใต้บริบทของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตตรวจราชการที่ 18 และ 3) การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลองค์การในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถทำนายและอธิบายประสิทธิผลของโรงเรียนได้ ร้อยละ 6.86 เมื่อทำการศึกษาภายใต้บริบทของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตตรวจราชการที่ 18

คำสำคัญ : การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ประสิทธิภาพ และโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

Abstract

The purposes of this study were 1) to study the level of effectiveness of schools under the Office of Small-Sized Primary Education Service Area, Inspection Region 18 based on transformational Administration of School-Based Management 2) to study the correlation of transformational Administration of School-Based Management with effec-

tiveness of schools under the Office of Small-Sized Primary Education Service Area, Inspection Region 18 and 3) to study the vigor of prediction and explanation of effectiveness of schools under the Office of Small-Sized Primary Education Service Area, Inspection Region 18 based on transformational Administration of School-Based Management.

The instruments used in this study were the 1,024 questionnaires for institutional administrators, teachers, and personnel who work in 256 schools under the Office of Small-Sized Primary Education Service Area, Inspection Region 18 with reliability at 0.710-0.898

The statistics used in this study were percentage, maximum, minimum, mean, standard deviation, Pearson's Product Moment Correlation Coefficient and Structural equation model.

Finding of the research were as follow:

1. The level of effectiveness of schools under the Office of Small-Sized Primary Education Service Area, Inspection Region 18 based on transformational Administration of School-Based Management is in high level comparing with the criterion.

2. The correlation of transformational Administration of Administration of School-Based Management with effectiveness of schools under the Office of Small-Sized Primary Education Service Area, Inspection Region 18 is negative at the .01 level of significance.

3. The transformational Administration of School-Based Management is predictable and able to explain the effectiveness of schools under the Office of Small-Sized Primary Education Service Area, Inspection Region 18 at the percentage of 6.86.

Keywords: Transformational Administration of School-Based Management, Effectiveness and Small-Sized Primary School.

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ในยุคปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา กระบวนการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องได้รับการปรับเปลี่ยนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับสภาพการณ์ และมีมาตรฐานทางวิชาการในระดับสากล การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management : SBM) เป็นรูปแบบการบริหารโดยยึดโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากส่วนกลางหรือจากเขตพื้นที่การศึกษาไปยังสถานศึกษาโดยตรง ให้สถานศึกษามีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ มีความอิสระและความคล่องตัว ในการตัดสินใจในการบริหารจัดการทั้งด้านวิชาการงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป โดยมีคณะกรรมการสถานศึกษาซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาตัวแทนครู ตัวแทนผู้ปกครองและชุมชนร่วมกันบริหารจัดการสถานศึกษาให้สอดคล้องและเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมากที่สุด (อุทัยบุญประเสริฐ, 2543 : คำชี้แจง) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 39 ที่เน้นการบริหารและการจัดการศึกษาโดยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และให้มีการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปยังหน่วยปฏิบัติคือสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารจัดการศึกษาขึ้นพื้นฐานและอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา ให้กระจายอำนาจทั้งด้านวิชาการงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปจากส่วนกลางไปยังสถานศึกษาโดยตรง ประกอบกับมาตรา 40 ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขึ้นพื้นฐาน สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาต่ำกว่าปริญญาและสถานศึกษาอาชีวศึกษาของแต่ละสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์หรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการ และเลขานุการของคณะกรรมการสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 20) ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ก่อให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาไทยทั้งระบบและครบ

กระบวนการ มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านการเรียนรู้ การบริหารและการจัดการศึกษา
ทุกระดับและทุกประเภท ทำให้เกิด “นวัตกรรมทางการศึกษา” สำคัญสาม
ประการคือ การบริหารโดยคณะบุคคล การจัดให้มีเขตพื้นที่การศึกษาและการ
บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเพื่อรองรับการกระจายอำนาจการจัดการศึกษา
สอดคล้องกับพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการพ.ศ. 2546
ซึ่งได้กำหนดโครงสร้างและระบบการบริหารการศึกษาใหม่มาตรา 35 กำหนดว่า
สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามมาตรา 34(2) เฉพาะที่เป็นโรงเรียนมี
ฐานะเป็นนิติบุคคล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 20-21) สารบัญญัตินี้ดังกล่าว
สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของสถานศึกษาในฐานะหน่วยงานที่จัดการศึกษาให้
กับผู้เรียนโดยตรง นับเป็นความก้าวหน้าอีกมิติหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาไทย
(รุ่ง แก้วแดง, 2546 : 14)

การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานให้มีความชัดเจนเกี่ยวกับ
ภารกิจโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อันจะเป็น
แนวทางแก่ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องในการช่วยกันพัฒนาสถาน
ศึกษาให้เป็นสถาบันที่เข้มแข็งที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่งคนดีและมี
ความสุข รวมทั้งพ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชนมีความพึงพอใจ ดังนั้นผู้วิจัยใน
ฐานะผู้บริหารสถานศึกษามีความสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของการ
บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่จะสามารถรองรับการกระจายอำนาจ การจัดการ
ศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553
จะศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของ
โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในเขตตรวจราชการที่ 18 ที่เหมาะสม เพื่อให้ได้
แนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสมเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้น
พื้นฐานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของ
โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในเขตตรวจราชการที่ 18
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็น
ฐานกับประสิทธิผลของการบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในเขต

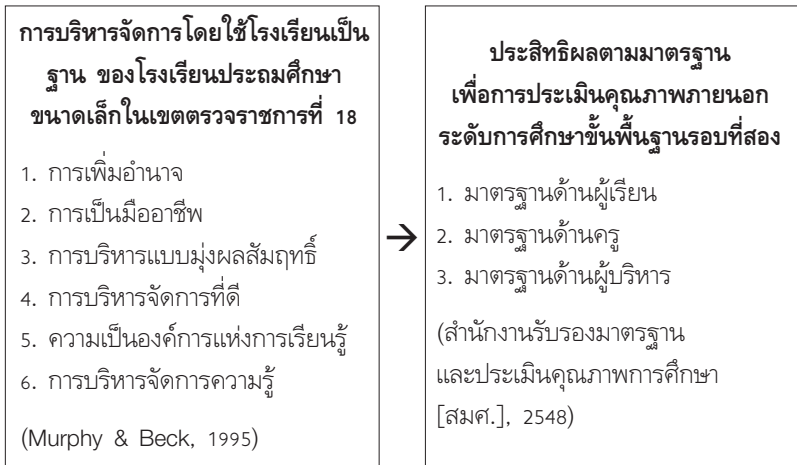
ตรวจราชการที่ 18

3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่มีต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในเขตตรวจราชการที่ 18

แนวคิด ทฤษฎี

การวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาทฤษฎีและแนวคิดเพื่อนำมากำหนดเป็นตัวแปรประกอบด้วยแนวคิดการวัดความมีประสิทธิภาพการใช้แนวคิดเชิงบูรณาการตัวแปรต้นจากแนวคิดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (Logic of SBM) ของเมอร์ฟี และเบก (Murphy & Beck, 1995 : 23) พบว่าความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันของการเพิ่มอำนาจ การเป็นมืออาชีพ การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริหารจัดการที่ดี องค์การแห่งการเรียนรู้ และการบริหารจัดการความรู้ ซึ่งตรงกับแนวคิดของคอนเวย์ มอลส์โคสกี และเฟรมมิง (Conway, 1976 : 130; Mojkowski & Fleming, 1988 : 3) ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดของนักวิชาการที่มีความคิดเห็นตรงกันเพื่อหาลักษณะร่วมกันจากนั้นจึงนำปัจจัยดังกล่าวมากำหนดเป็นตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม ได้แก่ ประสิทธิภาพตามมาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรอบที่สอง ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) รอบที่สอง สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 3 ด้าน คือ ประสิทธิภาพมาตรฐานด้านผู้เรียน ประสิทธิภาพมาตรฐานด้านครูและประสิทธิภาพมาตรฐานด้านผู้บริหาร สร้างเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

1. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานกับประสิทธิผลของการบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในเขตตรวจราชการที่ 18 มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในเขตตรวจราชการที่ 18 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของเนื้อหา

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยตัวแปรต้น 1 ตัวแปร และตัวแปรตาม 1 ตัวแปร ดังนี้

ตัวแปรต้น ประกอบด้วยตัวแปรแฝงจำนวน 1 ตัวแปร คือการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สามารถวัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเพิ่มอำนาจ 2) ด้านการเป็นมืออาชีพ 3) ด้านการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ 4) ด้านการบริหารจัดการที่ดี 5) ด้านความเป็นองค์กรแห่งการ

เรียนรู้ และ 6) ด้านการบริหารจัดการความรู้

ตัวแปรตาม ประกอบด้วยตัวแปรแฝงจำนวน 1 ตัวแปร คือประสิทธิผล ตามมาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรอบที่สอง สามารถวัดได้จากตัวแปรสังเกตได้การประเมินคุณภาพภายนอกตามมาตรฐาน เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรอบที่สอง (พ.ศ. 2549-2553) ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) จำนวนมาตรฐาน 3 ด้านคือ 1) มาตรฐานด้านผู้เรียน 2) มาตรฐานด้านครู และ 3) มาตรฐานด้านผู้บริหาร

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในเขตตรวจราชการที่ 18 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสองจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) จำนวน 1,014 โรงเรียน โรงเรียนละ 9 คน รวมทั้งสิ้น 9,126 คน แบ่งเป็นโรงเรียนที่ได้ผ่านการรับรอง จำนวน 546 โรงเรียน โรงเรียนละ 9 คน มีจำนวน 4,914 คน และโรงเรียนที่ไม่ผ่านการรับรอง 469 โรงเรียน โรงเรียนละ 9 คน มีจำนวน 4,212 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในเขตตรวจราชการที่ 18 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ ใช้สัดส่วนตามจำนวนของประชากรโดยคำนึงถึงหลักการให้กลุ่มตัวอย่างที่สุ่มมาแต่ละกลุ่มของประชากร มีจำนวนที่เหมาะสมที่จะครอบคลุมลักษณะของประชากร ซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสังกัดอยู่ และโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกรอบที่สอง จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 256 โรงเรียน โรงเรียนละ 4 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 1,024 คน ดังนี้ 1) กลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนที่ผ่านการรับรองจาก สมศ. ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตตรวจราชการที่ 18 ได้จำนวน 138 โรงเรียน โรงเรียน

ละ 4 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 552 คน 2) กลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนที่ไม่ผ่านการรับรองจาก สมศ. ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตตรวจราชการที่ 18 จำนวน 118 โรงเรียน โรงเรียนละ 4 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 472 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

แนวทางการศึกษาครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และใช้แนวทางการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลช่วงระยะเวลานับตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2553 ถึงเดือนกันยายน 2555 ซึ่งผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนจำนวน 1,024 คน จาก 256 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 100 ผู้ศึกษาใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ขั้นตอนที่ 1

การทบทวนเอกสาร เพื่อค้นหาตัวแปรและกำหนดกรอบแนวคิด โดยผู้วิจัยตรวจสอบตัวแปรจากเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดหลักการบริหารจัดการโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐานของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยรวบรวมตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับหลักการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นำมาสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบด้วยตัวแปรต้นจำนวน 6 ด้าน รวม 160 ปัจจัยย่อย ดังนี้

1) การเพิ่มอำนาจ	จำนวน 25 ปัจจัยย่อย
2) การเป็นมืออาชีพ	จำนวน 20 ปัจจัยย่อย
3) การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์	จำนวน 29 ปัจจัยย่อย
4) การบริหารจัดการที่ดี	จำนวน 28 ปัจจัยย่อย
5) ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้	จำนวน 36 ปัจจัยย่อย
6) การบริหารจัดการความรู้	จำนวน 22 ปัจจัยย่อย

ขั้นตอนที่ 2

การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยนำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 มาสร้างแบบสอบถาม 7 ระดับ เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 3

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ให้ ผู้บริหารสถานศึกษา ประธานกรรมการสถานศึกษา และกรรมการสถานศึกษา จำนวนทั้งหมด 1,024 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 4

วิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 “เพื่อศึกษาระดับคุณภาพการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในเขตตรวจราชการที่ 18” ค่าสถิติที่ใช้ คือความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

วิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 “เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานกับประสิทธิผลของการบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในเขตตรวจราชการที่ 18” ได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson’ Product Moment Correlation Coefficient)

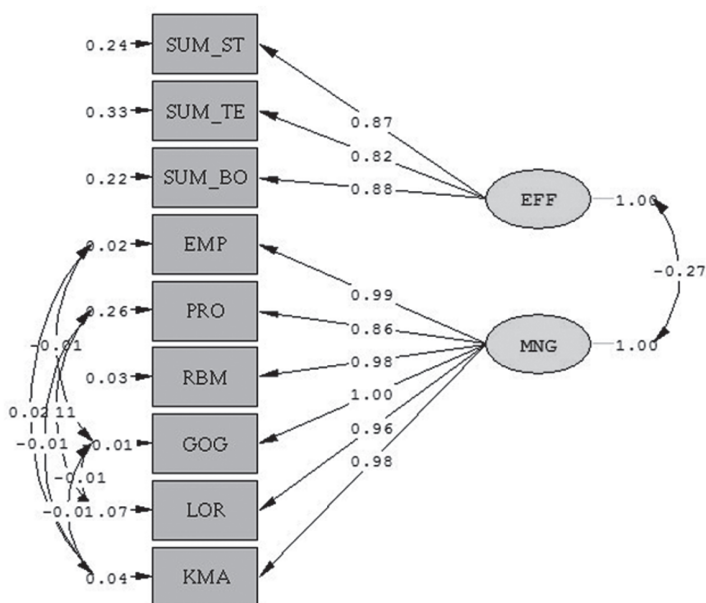
วิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 “เพื่อศึกษาอิทธิพลของการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่มีต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในเขตตรวจราชการที่ 18” ค่าสถิติที่ใช้ คือ การตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างตัวแบบกับข้อมูลที่จัดเก็บ โดยวัดจากค่าดัชนีความเหมาะสม

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 ดังนี้คือ 1) ระดับประสิทธิผลขององค์การของการบริหารจัดการสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) รอบที่สอง สถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก ในเขตตรวจราชการที่ 18 เป็นรายด้านพบว่าด้านผู้เรียนอยู่ในระดับคุณภาพดี ($M = 2.87, SD = 0.352$) ด้านครูอยู่ในระดับคุณภาพพอใช้ ($M = 2.66, SD = 0.551$) และด้านผู้บริหารอยู่ในระดับคุณภาพดี ($M = 2.93, SD = 0.511$) ซึ่งระดับคุณภาพของค่าเฉลี่ยเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มาตรฐานด้านผู้บริหาร รองลงมามาตรฐานด้านผู้เรียน

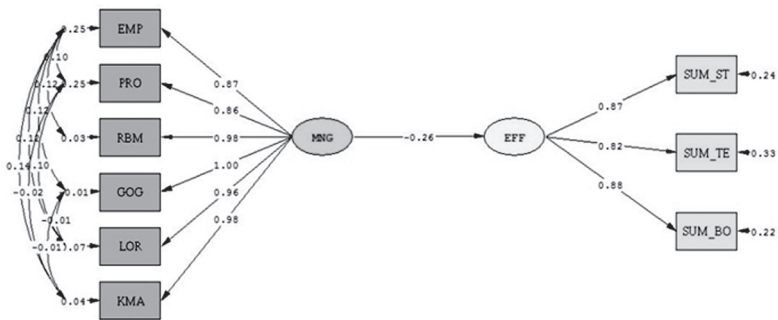
และมาตรฐานด้านครูตามลำดับ 2) ระดับสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในเขตตรวจราชการที่ 18 มีผลการประเมินอยู่ในระดับคุณภาพค่อนข้างมากขององค์ประกอบ 6 ด้าน สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ การเพิ่มอำนาจ การเป็นมืออาชีพ การบริหารจัดการความรู้ การบริหารจัดการที่ดี และการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานกับประสิทธิผลองค์กรมีความสัมพันธ์ระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($-0.268, p < 0.01$) เมื่อศึกษาในบริบทของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในเขตตรวจราชการที่ 18

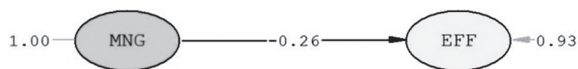

ภาพที่ 2 แสดงค่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงของประสิทธิผลองค์กรของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในเขตตรวจราชการที่ 18 และการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 พบว่า การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (MNG) มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลองค์กร (EFF) ในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($-0.262, p < 0.01$) และพบว่าสัดส่วนของความแปรปรวนที่สามารถอธิบายและทำนายได้ด้วยสมการโครงสร้าง (Structural Equation) มีค่าเท่ากับ 0.0686 ซึ่งหมายความว่า ร้อยละ 6.86 ของค่าความแปรปรวนในแนวคิดประสิทธิผลองค์กรการถูกอธิบายและทำนายโดยการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (MNG) ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับต่ำ

ภาพที่ 3 แสดงชุดของค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางของตัวแบบสมการโครงสร้างระหว่างการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และประสิทธิผลองค์กรของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในเขตตรวจราชการที่ 18

ภาพที่ 4 แสดงชุดของค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางของตัวแบบสมการระหว่างการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และประสิทธิผลองค์กรแสดงเฉพาะตัวแบบโครงสร้าง

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบค่าดัชนีความสอดคล้องของสมการโครงสร้าง

Fit Indices	Model
$\chi^2(p \text{ value})$	118.985 (0.000)
<i>df</i>	17
χ^2 / df	6.9991
<i>RMSEA</i>	0.0760
90% CI on <i>RMSEA</i>	0.0633-0.0892
<i>CFI</i>	0.99
<i>NNFI (TLI)</i>	0.987
<i>SRMR</i>	0.0389

พบว่า ตัวแบบสมการโครงสร้าง Model นี้ มีค่า p value ของ χ^2 เท่ากับ 0.000 มีค่าดัชนี χ^2/df เท่ากับ 6.9991 ซึ่งมากกว่า 0.000 และมากกว่า 5.000 เพียงเล็กน้อย มีค่าดัชนี *RMSEA* เท่ากับ 0.0760 ซึ่งน้อยกว่า 0.08 สำหรับค่า 90 % CI on *RMSEA* ทางด้านซ้ายก็เท่ากับ 0.0633 มีค่าดัชนี *CFI* เท่ากับ 0.994 และมีค่าดัชนี *NNFI(TLI)* เท่ากับ 0.987 ซึ่งต่างก็มีค่ามากกว่า 0.970 และใกล้เคียงกับ 1.000 นอกจากนี้ค่าดัชนี *SRMR* ยังมีค่าเท่ากับ 0.0389 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 และมากกว่า 0.000 ถึงแม้ว่าค่าดัชนี χ^2/df เท่ากับ 6.9991 แต่ก็มากกว่าเพียงเล็กน้อย ผู้วิจัยพิจารณาค่าดัชนีอื่นๆ สอดคล้องตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนั้นสรุปได้ว่า ตัวแบบสมการโครงสร้างนี้มีความเหมาะสมและมีความสอดคล้องกับข้อมูลที่จัดเก็บได้ภายใต้บริบทของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในเขตตรวจราชการที่ 18 อย่างสมเหตุสมผล รวมทั้งข้อมูลที่จัดเก็บได้ก็มีความเหมาะสมจำนวน 5 ข้อ ส่วนข้อที่ไม่เหมาะสมกับตัวแบบก็มากกว่าเพียงเล็กน้อย ซึ่งผู้วิจัยยอมรับได้ จึงให้ข้อสรุปความสอดคล้องของข้อมูลที่จัดเก็บกับสมการโครงสร้าง

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการศึกษาค้างนี้ เป็นการอภิปรายผลที่ได้จากการศึกษา

สมมุติฐานในการศึกษา กับข้อค้นพบภายใต้บริบทที่ศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

1. ตามสมมุติฐานข้อที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานกับประสิทธิผลองค์การมีความสัมพันธ์ระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($-0.268, p < 0.01$) เมื่อศึกษาในบริบทของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในเขตตรวจราชการที่ 18 สอดคล้องกับคาร์ลสัน (Carlson, 1998: 1844) ศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 2 แบบ คือ แบบใช้ผู้บริหารเป็นหลักและแบบใช้ครูเป็นหลัก พบว่าแตกต่างกันสรุปดังนี้ 1) แบบของการบริหารมีผลต่อการตัดสินใจ 2) ความสำเร็จของงานขึ้นกับภาวะผู้นำของผู้บริหารและวัฒนธรรมโรงเรียน 3) แบบบริหารโดยใช้ผู้บริหารเป็นหลักไม่ใช่การกระจายอำนาจที่แท้จริง เพราะเป็นการพัฒนามาจากการบริหารแบบรวมศูนย์มากกว่าบริหารโดยชุมชน

2. ตามสมมุติฐานข้อที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางของตัวแบบสมการโครงสร้าง พบว่า การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลองค์การในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($-0.262, p < 0.01$) และพบว่า สัดส่วนของความแปรปรวนที่สามารถอธิบายและทำนายได้ด้วยสมการโครงสร้าง มีค่าเท่ากับ 0.0686 ซึ่งหมายความว่า ร้อยละ 6.86 ของค่าความแปรปรวนในแนวคิดประสิทธิผลองค์การถูกอธิบายและทำนายโดยการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับต่ำและยังปรากฏว่าตัวแบบประสิทธิผลขององค์การสอดคล้องกับการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่าตัวพยากรณ์ที่ดีในการพยากรณ์ประสิทธิผลองค์การด้านประสิทธิผลมาตรฐานด้านผู้เรียนโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในเขตตรวจราชการที่ 18 ได้แก่ ปัจจัยการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานด้านการเป็นมืออาชีพ มีค่าอำนาจในการพยากรณ์เท่ากับร้อยละ 9.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตัวพยากรณ์ที่ดีในการพยากรณ์ประสิทธิผลองค์การด้านประสิทธิผลมาตรฐานด้านครู ของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในเขตตรวจราชการที่ 18 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) โดยใช้ปัจจัยการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ด้านความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ เป็นตัวพยากรณ์สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลองค์การ ด้านประสิทธิผลมาตรฐานด้านครูได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าอำนาจในการพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ .066

เมื่อเพิ่มตัวพารามิเตอร์ปัจจัยการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานด้านการเพิ่มอำนาจเข้าไป ค่าอำนาจการพารามิเตอร์เท่ากับ .086 เพิ่มขึ้นจากเดิม 0.020 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อเพิ่มตัวพารามิเตอร์ปัจจัยการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานด้านการบริหารจัดการที่ดีเข้าไป ค่าอำนาจการพารามิเตอร์เท่ากับ .099 เพิ่มขึ้นจากเดิม 0.013 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อเพิ่มตัวพารามิเตอร์ปัจจัยการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานด้านการบริหารจัดการความรู้เข้าไป ค่าอำนาจการพารามิเตอร์เท่ากับ .120 เพิ่มขึ้นจากเดิม 0.021 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อเพิ่มตัวพารามิเตอร์ปัจจัยการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานด้านการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์เข้าไป ค่าอำนาจการพารามิเตอร์เท่ากับ .130 เพิ่มขึ้นจากเดิม 0.011 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตัวพารามิเตอร์ที่ดีในการพารามิเตอร์ประสิทธิผลองค์กรด้านประสิทธิผลมาตรฐานด้านผู้บริหารของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในเขตตรวราชสารที่ 18 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) โดยใช้ปัจจัยการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานด้านการเป็นมืออาชีพเป็นตัวพารามิเตอร์ สามารถพารามิเตอร์ประสิทธิผลองค์กร ด้านประสิทธิผลมาตรฐานด้านผู้บริหารได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าอำนาจในการพารามิเตอร์ (R^2) เท่ากับ .048 เมื่อเพิ่มตัวพารามิเตอร์ปัจจัยการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานด้านการเพิ่มอำนาจเข้าไปค่าอำนาจการพารามิเตอร์เท่ากับ .064 เพิ่มขึ้นจากเดิม 0.017 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อเพิ่มตัวพารามิเตอร์ปัจจัยการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานด้านการบริหารจัดการความรู้เข้าไป ค่าอำนาจการพารามิเตอร์เท่ากับ 0.100 เพิ่มขึ้นจากเดิม 0.035 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อเพิ่มตัวพารามิเตอร์ปัจจัยการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานด้านการบริหารจัดการที่ดีเข้าไป ค่าอำนาจการพารามิเตอร์เท่ากับ 0.145 เพิ่มขึ้นจากเดิม 0.046 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อเพิ่มตัวพารามิเตอร์ปัจจัยการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานด้านการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์เข้าไป ค่าอำนาจการพารามิเตอร์เท่ากับ 0.162 เพิ่มขึ้นจากเดิม 0.017 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อเพิ่มตัวพารามิเตอร์ปัจจัยการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานด้านความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้เข้าไป ค่าอำนาจการพารามิเตอร์เท่ากับ 0.173 เพิ่มขึ้นจากเดิม 0.010 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับพัฒนา สีหามู (2553) วิจัยเรื่อง “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ผลการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่ามีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 27.28$, $df = 24$, $P = 0.29173$, $GFI = 1.00$, $AGFI = 0.95$, $RMSEA = 0.016$, $CN = 809.50$) ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงอิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กโดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์ อิทธิพลจากมากไปหาน้อยดังนี้ (1) อิทธิพลทางตรง 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยการจัดกระบวนการเรียนรู้มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.44 ปัจจัยสมรรถนะขององค์กรมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.29 ปัจจัยการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.11 และปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.10 ตามลำดับ (2) อิทธิพลทางอ้อมมี 2 ปัจจัยคือปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งผ่านปัจจัยการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ผ่านปัจจัยสมรรถนะขององค์กรและผ่านปัจจัยการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยค่าสัมประสิทธิ์ อิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.78 และปัจจัยการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ส่งผ่านปัจจัยสมรรถนะขององค์กรด้วยค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.05 และ (3) อิทธิพลรวม 4 ปัจจัยคือปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.88 ปัจจัยการจัดกระบวนการเรียนรู้มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.44 ปัจจัยสมรรถนะขององค์กรมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.29 และปัจจัยการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.16 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรที่นำมาศึกษาพบว่า ตัวแปรภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารตัวแปรการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ตัวแปรการจัดกระบวนการเรียนรู้และตัวแปรสมรรถนะขององค์กรร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กได้ร้อยละ 78

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในเขตตรวจราชการที่ 18” ผู้วิจัยได้

แนวคิดและแนวทางสำหรับการพัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนประถมศึกษานานาชาติเล็ก เพื่อประโยชน์ในการศึกษาครั้งต่อไปดังต่อไปนี้

1. การศึกษาวิจัยการพัฒนาการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนประถมศึกษานานาชาติเล็กควรเปรียบเทียบกับเขตตรวจราชการอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

2. การศึกษาวิจัยการพัฒนาการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานทั้ง 6 ปัจจัย น่าที่จะค้นหาปัจจัยอื่นที่สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้

3. การศึกษาวิจัยการพัฒนาการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตตรวจราชการที่ 18 ที่มีประสิทธิผลของหน่วยงานอื่นๆ ตามหลักการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยนำองค์ประกอบและตัวแปรที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ในการศึกษาวิจัยต่อไป

4. ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการประเมินพัฒนาการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนประถมศึกษานานาชาติเล็กในเขตตรวจราชการที่ 18 ด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาอาจทำให้การโน้มเอียงในการตอบข้อคำถามมากกว่า ดังนั้นน่าจะใช้การประเมินจากผู้ร่วมงานอื่นๆ ด้วย ซึ่งอาจทำให้ทราบถึงผลการวิเคราะห์ที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพได้มากขึ้น ปย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ. กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

พัฒนา สี่หาญ. (2553). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ปรินญาปรัชญาดุสิตบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

- ภิญโญ แก่งศิริ. (2556). *การพัฒนาการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในเขตตรวจราชการที่ 18. ดุษฎีนิพนธ์* สาขาการบริหารการพัฒนาองค์การบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา.
- รุ่ง แก้วแดง. (2546). *โรงเรียนนิติบุคคล*. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.). (2548). *มาตรฐานการศึกษาตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การพิจารณาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน : ประถมและมัธยมศึกษา รอบที่สอง (พ.ศ. 2549-2553)*. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2543). *การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน : School-Based Management*. กรุงเทพมหานคร : อรุณลาดพร้าว.
- Carlson, R. D. (1998). *So You Want to Develop Web-based Instruction-Points to Ponder*. (Online) Available: http://www.coe.uh.edu/.insite/elec__pub/HTML_1998/de__car.htm. (9 Feb. 2546).
- Conway, J. A. (1976). "Test of linearity between teachers' participation in decision making and Their perceptions of their schools as organizations," *Administrative Science Quarterly*. 21(4): 130-139.
- Murphy, J. and Beck, L. G. (1995). *School-Based Management as School Reform Taking Stock*. Thousand Oaks, California: Asage publication Company, Crowin Press.

คุณภาพชีวิตการทำงาน ความพึงพอใจในงาน และความผูกพันต่อองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย

(Quality of Working Life, Job Satisfaction and Organizational Commitment Affecting School Effectiveness Affiliated With The Office of The Basic Education Commission in Southern North of Thailand)

วีรณ อันธ์สิงห์ทอง*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตการ

* นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนาองค์การ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา และครูชำนาญการ โรงเรียนวังตะกูราษฎร์อุทิศ อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบพระคุณ ผศ. ดร.พงษ์เทพ จันทสุวรรณ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ และดูแลอย่างใกล้ชิดมาโดยตลอด และขอขอบพระคุณหน่วยงานต้นสังกัด คือ โรงเรียนวังตะกูราษฎร์อุทิศ อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 ที่ให้การสนับสนุนและให้ใช้เวลาบางส่วนในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ นอกจากนี้ต้องแสดงความขอบพระคุณเป็นอย่างสูง คือ ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่างที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม.

ทำงาน ความพึงพอใจในงาน ความผูกพันต่อองค์กร และประสิทธิผลโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่าง (2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตการทำงาน ความพึงพอใจในงาน ความผูกพันต่อองค์กร และประสิทธิผลโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่าง และ (3) เพื่อศึกษาระดับอิทธิพลของปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตการทำงาน ความพึงพอใจในงาน และความผูกพันต่อองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่าง ผลการวิจัย พบว่า (1) ระดับคุณภาพชีวิตการทำงาน ระดับความพึงพอใจในงาน ระดับความผูกพันต่อองค์กร และระดับประสิทธิผลโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่าง อยู่ในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือ ค่าเฉลี่ย = 4.80 (2) ความสัมพันธ์รายคู่ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงาน ความพึงพอใจในงานความผูกพันต่อองค์กร และประสิทธิผลโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่าง มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกคู่ และ (3) คุณภาพชีวิตการทำงาน และความพึงพอใจในงานมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ต่อประสิทธิผลโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่างเมื่อพิจารณาตัวแบบตามกรอบแนวคิดในภาพรวม

คำสำคัญ : คุณภาพชีวิตการทำงาน; ความผูกพันต่อองค์กร; ความพึงพอใจในงาน; ประสิทธิผลโรงเรียน

Abstract

The objectives of this study are as follows: (1) to study the levels of quality of working life, job satisfaction, organizational commitment and school effectiveness affiliated with the Office of the Basic Education Commission of Thailand in Southern North of Thailand, (2) to study the relations of working life's quality, job satisfaction and organizational commitment affecting school effectiveness affiliated with the Office of the

Basic Education Commission of Thailand in Southern North of Thailand, and (3) to study the levels of the influence of quality of working life, job satisfaction, organizational commitment affecting school effectiveness affiliated with the Office of the Basic Education Commission of Thailand in Southern North of Thailand. The research results have indicated that: (1) the levels of quality of working life, job satisfaction, organizational commitment and school effectiveness affiliated with the Office of the Basic Education Commission of Thailand in Southern North of Thailand have been statistically significant at a moderate level. (Test value = 80% or $M = 4.80$) when the whole sets have been considered. (2) the correlations for every pair of variables have been statistically significant positive and (3) the levels of quality of working life and job satisfaction have had statistically significant positive direct influences on school effectiveness affiliated with the Office of the Basic Education Commission of Thailand in Southern North of Thailand when the whole set of predictors have been considered.

Keywords: quality of working life; job satisfaction; organizational commitment; school effectiveness

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

คุณภาพชีวิตการทำงานเป็นอีกกระแสหนึ่งในแนวคิดของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ที่องค์กรต่างๆ ที่มีการแข่งขันกันอย่างสูงในการสร้างความเข้มแข็งและชิงความได้เปรียบในการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรเพื่อให้ได้ประสิทธิผลที่สูงสุดในการเพิ่มผลผลิต (Snell & Bohlander, 2010: 731-732) ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดที่ผู้บริหารองค์กรทุกองค์การต้องการจะบรรลุถึง นอกจากนั้นคุณภาพชีวิตในการทำงานยังเป็นปัจจัยอื่นๆ อีกปัจจัยหนึ่งที่ถูกจ้างให้ความสำคัญของการมาสมัครงานและการคงอยู่ในองค์กร องค์กรใดไม่ช่วยให้บุคลากรบรรลุชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัวอย่างสมดุล จะพบว่าเป็นการยากที่จะดึงดูดและรักษาบุคลากรที่มีความสามารถสูงไว้คู่กับองค์กร (รังสรรค์

ประเสริฐศรี, 2548: 12-13) เพราะการมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีนั้นเป็นผลมาจากความรู้สึกพึงพอใจในงาน (Ivancevich&Hoon, 2002: 12) เนื่องจากว่าองค์กรการให้ความเป็นธรรมในเรื่องค่าตอบแทนที่ยุติธรรม สภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัย สุขอนามัยดี ทำให้รู้สึกว่าจะงานมีความมั่นคงถาวรและสามารถสร้างความก้าวหน้าได้ (Cascio, 2010: 25) ทำให้คนมีความสุขและสนุกกับการทำงาน รักที่จะทำงานและเกิดความพึงพอใจในงาน ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ ทুমเทกำลังใจ กำลังใจให้กับการทำงาน (Moorhead & Griffin, 2008: 16) นอกจากนี้ยังส่งผลให้ซื่อสัตย์และรักองค์กรหรือที่เรียกว่ามีความผูกพันต่อองค์กร (Cummings & Worley, 2001: 55) ดังนั้นคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงานนอกจากจะส่งผลให้คนทำงานอย่างมีประสิทธิภาพแล้วยังเป็นแรงจูงใจให้คนที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงานและทุ่มเทให้กับองค์กร ไม่ว่าจะเป็นองค์การของภาคเอกชนหรือแม้แต่องค์การของรัฐอย่างเช่น องค์การทางการศึกษา ที่มีชื่อว่า “โรงเรียน” (Colquitt, LePine & Wesson, 2010: 65) “โรงเรียน” เป็นองค์การที่ให้บริการการศึกษา ซึ่งอยู่ในสังกัดของทั้งภาครัฐและเอกชน เมื่อโรงเรียนเป็นองค์การ องค์การย่อมมีชีวิต มีพฤติกรรม มีโครงสร้างและมีระบบบริหารจัดการ นอกจากนี้ยังมีเป้าหมายที่ชัดเจน (Robbins & Coulter, 2008) เป้าหมายของโรงเรียนที่สำคัญคือการให้บริการทางการศึกษา และที่สำคัญที่สุดคือเป้าหมายทางด้านผู้เรียน ทุกสิ่งทุกอย่างต้องลงสู่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้น การที่โรงเรียนจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ตัวชี้วัดหนึ่งที่สามารถบ่งชี้ได้คือคุณภาพของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นคุณภาพในด้านความรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่สังคมคาดหวัง (Hoy & Miskel, 2008: 66)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องและความสัมพันธ์ระหว่าง คุณภาพชีวิตการทำงาน ความพึงพอใจในงาน ความผูกพันต่อองค์กร และประสิทธิผลโรงเรียนในแต่ละคู่ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรแต่ละตัวมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันและบางคู่มีอิทธิพลต่อกัน อีกทั้งผลการประเมินมาตรฐานการจัดการศึกษาที่สำคัญคือ การทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน หรือที่เรียกว่าการสอบโอเน็ต (Ordinary National Educational Test: O-NET) ในปีการศึกษา 2553 ในแต่ละระดับพบว่า ค่าเฉลี่ยของหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้อยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์

ซึ่งหมายความว่า ผลจากการประเมินดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย ในภาพรวมยังไม่มีประสิทธิผลเท่าที่ควร [สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2554: ออนไลน์] ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเส้นทางความสัมพันธ์และอิทธิพลของคุณภาพชีวิตการทำงาน ความพึงพอใจในงาน ความผูกพันต่อองค์กร และประสิทธิผลโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตการทำงาน ความพึงพอใจในงาน ความผูกพันต่อองค์กร และประสิทธิผลโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่าง
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตการทำงาน ความพึงพอใจในงาน ความผูกพันต่อองค์กร และประสิทธิผลโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่าง
3. เพื่อศึกษาระดับอิทธิพลของปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตการทำงาน ความพึงพอใจในงานและความผูกพันต่อองค์กร ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่าง

สมมติฐานของการวิจัย

1. สมมติฐานข้อที่ 1 (H_1) คือ ระดับคุณภาพชีวิตการทำงาน ความพึงพอใจในงาน ความผูกพันต่อองค์กร และประสิทธิผลโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่างอยู่ในระดับมาก เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือค่าเฉลี่ย = 4.80 (ร้อยละ 80) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
2. สมมติฐานข้อที่ 2 (H_2) คือ เมื่อพิจารณาตัวแบบตามกรอบแนวคิดในการวิจัยในภาพรวม ปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตการทำงานจะมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านความพึงพอใจในงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
3. สมมติฐานข้อที่ 3 (H_3) คือเมื่อพิจารณาตัวแบบตามกรอบแนวคิดในการวิจัยในภาพรวม ปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตการทำงานจะมีอิทธิพลทางตรงต่อ

ระดับความผูกพันต่อการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

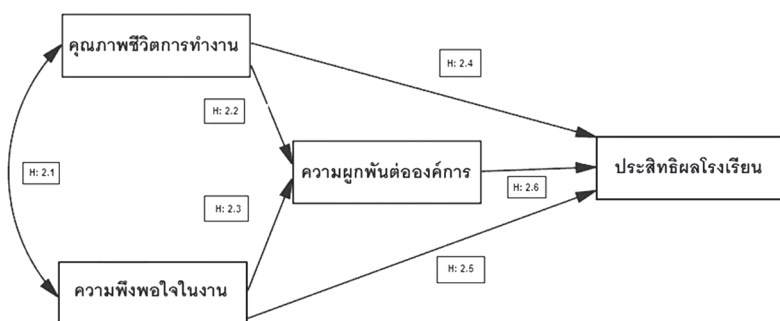
4. สมมติฐานข้อที่ 4 (H_4) คือ เมื่อพิจารณาตัวแบบตามกรอบแนวคิดในการวิจัยในภาพรวม ปัจจัยด้านความพึงพอใจในงานจะมีอิทธิพลทางตรงต่อระดับความผูกพันต่อการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5. สมมติฐานข้อที่ 5 (H_5) คือเมื่อพิจารณาตัวแบบตามกรอบแนวคิดในการวิจัยในภาพรวม ปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตการทำงานจะมีอิทธิพลทางตรงต่อระดับประสิทธิผลโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

6. สมมติฐานข้อที่ 6 (H_6) คือเมื่อพิจารณาตัวแบบตามกรอบแนวคิดในการวิจัยในภาพรวม ปัจจัยด้านความพึงพอใจในงานจะมีอิทธิพลทางตรงต่อระดับประสิทธิผลโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

7. สมมติฐานข้อที่ 7 (H_7) คือ เมื่อพิจารณาตัวแบบตามกรอบแนวคิดในการวิจัยในภาพรวม ปัจจัยด้านความผูกพันต่อการจะมีอิทธิพลทางตรงต่อระดับประสิทธิผลโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร ได้แก่ โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่าง ปีการศึกษา 2555 จำนวน 2,978 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่าง ปีการศึกษา 2555 จำนวน 353 โรงเรียน ได้
มาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย จับสลากรายชื่อโรงเรียนตามสัดส่วนจังหวัด

แนวคิดทางทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

1. คุณภาพชีวิตการทำงานตามแนวคิดของวอลตัน (Walton, 1974) จำนวน
8 องค์ประกอบ คือ (1) ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม (2) ด้าน
สภาพการทำงานที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ (3) ด้านโอกาสในการพัฒนา
สมรรถภาพของตนเอง (4) ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน (5) ด้าน
การบูรณาการด้านสังคม (6) ด้านสิทธิส่วนบุคคล (7) ด้านจังหวะชีวิตการ
ทำงานและชีวิตส่วนตัว และ (8) ด้านความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม

2. ความพึงพอใจในงานตามแนวคิดของล็อก (Locke, 1976) จำนวน 5
องค์ประกอบ คือ (1) ด้านค่าตอบแทน (2) ด้านโอกาสก้าวหน้า (3) ด้าน
คุณภาพการบังคับบัญชา (4) ด้านเพื่อนร่วมงาน และ (5) ด้านตัวองงาน

3. ความผูกพันต่อองค์กร ตามแนวคิดของแอลเลน และเมเยอร์ (Allen
& Meyer, 1990, 1991, 1997) จำนวน 3 องค์ประกอบ คือ (1) ความผูกพัน
ด้านจิตใจ (2) ความผูกพันด้านการคงอยู่ และ (3) ความผูกพันด้านบรรทัดฐาน

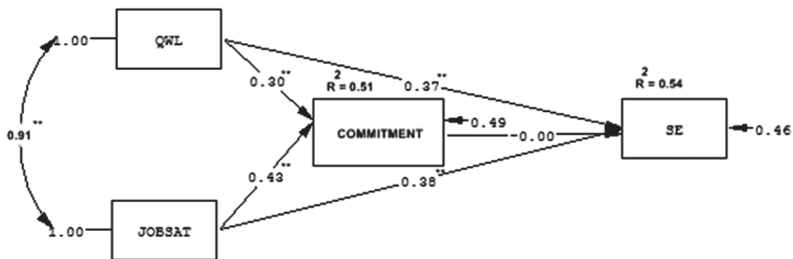
4. ประสิทธิภาพโรงเรียนตามแนวคิดของฮอยและมิสเคล (Hoy & Miskel,
2008) จำนวน 4 องค์ประกอบ คือ (1) ด้านผู้เรียน (2) ด้านครู (3) ด้านผู้บริหาร
และ (4) ด้านสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้แนวทางการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล ใช้โรงเรียนเป็น
หน่วยวิเคราะห์ และระดับการวิเคราะห์เป็นระดับองค์กรโดยใช้ค่าเฉลี่ยรายกลุ่ม
(เก็บข้อมูลวิจัย ระหว่างวันที่ 11 พฤศจิกายน 2555 - 31 มกราคม 2556) เครื่อง
มือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามแบบประมาณค่า 6 ระดับ หากคุณภาพ
ของเครื่องมือด้วยการหาความตรงเชิงเนื้อหาเนื้อหา (Content Validity) ใช้
วิธีการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน
พบว่าค่า IOC ของแต่ละข้อ อยู่ระหว่าง 0.6-1.00 และหาค่าความเชื่อมั่น

(Reliability) ของแบบสอบถามพบว่า ค่าอัลฟา (α) ของแต่ละด้านของแต่ละตัวแปรอยู่ระหว่าง 0.86-0.97 ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนละ 5 ชุด ได้รับกลับมา 350 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 99.15 จำนวนแบบสอบถามที่สมบูรณ์ 1,504 ชุด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ความถี่ และร้อยละ วิเคราะห์หาระดับคุณภาพชีวิตการทำงาน ความพึงพอใจในงาน ความผูกพันต่อองค์กร และประสิทธิผลโรงเรียนด้วยวิธี One sample t-test ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือค่าเฉลี่ย = 4.80 และวิเคราะห์หาค่าความสัมพันธ์รายคู่ (Correlation) วิเคราะห์เส้นทาง (Path analysis) และวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณแบบมีขั้นตอน (Stepwise multiple regression)

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์และอิทธิพลระหว่างตัวแปร คุณภาพชีวิตการทำงาน ความพึงพอใจในงาน ความผูกพันต่อองค์กร และประสิทธิผลโรงเรียน

Degrees of Freedom = 0

Minimum Fit Function Chi-Square = 0.0 (P = 1.000)

Normal Theory Weighted Least Squares Chi-Square = 0.00 (P = 1.000)

The Model is Saturated, the Fit is Perfect.

ตารางที่ 1 ค่าอิทธิพลทางตรง (DE) ค่าอิทธิพลทางอ้อม (IE) และค่าอิทธิพลรวม (TE)

ตัวแปรถูกทำนาย	ตัวแปรทำนาย									R ²
	คุณภาพชีวิตการทำงาน			ความพึงพอใจในงาน			ความผูกพันต่อองค์กร			
	(QWL)			(JOBSAT)			(COMMITMENT)			
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE	
ความผูกพันต่อองค์กร	0.301**	-	0.301**	0.431**	-	0.431**	-	-	-	0.511
ประสิทธิผลโรงเรียน	0.367**	-0.001	0.366**	0.385**	-0.001	0.384**	-0.002	-	-0.002	0.536

หมายเหตุ: * $p < .05$. ** $p < .01$.

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับประสิทธิผลโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่าง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($M = 4.53$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ระดับคุณภาพชีวิตการทำงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($M = 4.25$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ระดับความพึงพอใจในงานในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($M = 4.49$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และระดับความผูกพันต่อองค์กรในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร้อยละ 80 ($M = 4.80$) ซึ่งยังไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ว่าควรอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยตั้งเกณฑ์ไว้สูงถึงร้อยละ 80 อีกทั้งระดับคุณภาพชีวิตการทำงาน ความพึงพอใจในงาน และความผูกพันต่อองค์กรยังไม่เข้มแข็งเพียงพอที่จะส่งผลให้ระดับประสิทธิผลโรงเรียนอยู่ในระดับมาก

2. ปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตการทำงานมีความสัมพันธ์กันสูงกับปัจจัยด้านความพึงพอใจในงาน ($r = 0.906$, $p < .01$) ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานข้อที่ 2 สอดคล้องกับงานวิจัยของเซอร์จีและลี (Sirgy & Lee, 2001) ที่พบว่าคุณภาพชีวิตการทำงานแตกต่างจากความพึงพอใจในงาน แต่ความพึงพอใจในงานยังเป็นส่วนหนึ่งของคุณภาพชีวิตการทำงาน สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานและงานวิจัยของวอลตัน (Walton, 1973, 1974) ฮิวส์และคัมมิงส์ (Huse & Cummings, 1985) และเคสซิโอ (Cascio, 2010) และแนวคิดเกี่ยวกับความ

พึงพอใจในงานตามทฤษฎีคุณค่าของล๊อค (Locke, 1976) ซึ่งพบว่า ปัจจัยของทั้งสองทฤษฎีมีความคล้ายกันหลายปัจจัย เช่น ปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงาน ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรมด้านโอกาสในการพัฒนาสมรรถภาพของตนเองด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน คล้ายคลึงกับปัจจัยความพึงพอใจในงาน ในด้านค่าตอบแทน ด้านโอกาสก้าวหน้าและด้านคุณภาพการบังคับบัญชาในงานวิจัยของแองเจิลและเพอร์รี (Angle & Perry, 1991) ไวเนอร์ (Wiener, 1992) พบว่า มีความสัมพันธ์กันระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงาน และความพึงพอใจในงานอีกทั้งแดนนและกริฟฟิน (Danna & Griffin, 1999) พบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานส่งผลต่อความพึงพอใจในงานและยังสอดคล้องกับแตง (Tang, 2007) กัลยา คุณมี และบุษยา วีรกุล (2552)

3. ปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงานมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อระดับความผูกพันต่อองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($DE = 0.301, p < .01$) ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานข้อที่ 3 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การที่องค์กรมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดี ซึ่งหมายถึงสมาชิกภายในองค์กรได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอ เหมาะสมและยุติธรรมสำหรับการดำรงชีวิต ทำงานอยู่ในสถานที่ที่สะอาด ปลอดภัย และส่งเสริมต่อสุขภาพ ปราศจากมลภาวะส่งผลต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี นอกจากนี้ยังได้รับโอกาสในการพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเอง ในการอบรมและศึกษาต่อ ส่งผลให้มีความก้าวหน้าและความมั่นคงในงานที่ตนเองรับผิดชอบ รวมทั้งมีสิทธิและเสรีภาพในการทำงานและการแสดงออกในทางที่เหมาะสม และมีเวลาให้กับตนเอง ครบครัน และสังคมอย่างเหมาะสม และสมดุลกับงานที่ทำ พร้อมทั้งมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนเป็นอย่างดี ย่อมส่งผลให้เกิดความรู้สึกในทางที่ดีต่อองค์กรที่ตนเองอยู่ ซึ่งหมายถึงความผูกพันนั่นเอง สอดคล้องกับแนวกิดและงานวิจัยของด๊อด (Daud, 2010) ไชยพันธ์ ปัญญาศิริ (2551) และศักดิ์ดา ศิริวัตรโสภณ (2551)

4. ปัจจัยความพึงพอใจในงานมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อระดับความผูกพันต่อองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($DE = 0.431, p < .01$) ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานข้อที่ 4 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการที่สมาชิกภายในองค์กรเกิดความรู้สึกในทางบวกต่อองค์กร ซึ่งหมายถึงมีทัศนคติที่ดี รักองค์กร และพึงพอใจกับองค์กรเพราะว่าองค์กรให้ค่าตอบแทนเพียงพอ เหมาะสม ให้โอกาส

ในการพัฒนาความรู้ความสามารถ และส่งเสริมให้มีโอกาสก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน อีกทั้งพึงพอใจในตัวผู้บังคับบัญชา เพื่อร่วมงาน รวมทั้งตัวของงานที่ได้รับผิดชอบ การที่มีความพึงพอใจต่อสิ่งเหล่านี้ย่อมส่งผลให้เกิดความรักและผูกพันต่อองค์การที่ตนอาศัยอยู่ สอดคล้องกับแนวคิดความพึงพอใจในงานตามทฤษฎีคุณค่าของล๊อค (Locke, 1976) สอดคล้องกับงานวิจัยของลลอ มีร์กซ์ (2540) บัณฑิต ผังนิรันดร์ (2549) กัลยา คุณมี และบุษยา วีรกุล (2552) ไชย-นันท์ ปัญญาศิริ (2551) กุลชยา เต็มชวลา (2548) วลภา พัวพงษ์พันธุ์ (2547) ถาวร ศุภสิริวุฒิ (2543) และเริงศักดิ์ เขียวขจี (2543)

5. ปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงานมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อระดับประสิทธิผลโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($DE = 0.367, p < .01$) ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานข้อที่ 5 สอดคล้องกับแนวคิดวอลตัน (Walton, 1974) ฮิวส์ และคัมมิงส์ (Huse & Cummings, 1985) แคสซิโอ (Cascio, 2010) ฮอยและมิสเคิล (Hoy & Miskel, 2008) และงานวิจัยของไชยนันท์ ปัญญาศิริ (2551) นิคม กันตะคะนันท์ (2548) อรวรรณ อุ่ณวิเศษ (2549) และจิตราพร จันทรกุล (2545)

6. ปัจจัยความพึงพอใจในงานมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิผลโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($DE = 0.385, p < .01$) ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานข้อที่ 6 สอดคล้องกับงานวิจัยของโซโดมาและเอลส์ (Sodoma & Else, 2009) อนุสรณ์ วิริยะวงศ์สกุล (2552) ภารดี อนันต์นาวิ (2545) พงษ์ศักดิ์ ภูภาขาว (2553) สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2551) และนงลักษณ์ เรือนทอง (2550)

7. ปัจจัยความผูกพันต่อองค์การมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อระดับประสิทธิผลโรงเรียน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($DE = -0.002, p > .05$) ดังนั้นจึงไม่ยอมรับสมมติฐานข้อที่ 7 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงาน ความพึงพอใจในงานและปัจจัยความผูกพันต่อองค์การมีความสัมพันธ์กันสูงมาก โดยเฉพาะปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงานและปัจจัยความพึงพอใจในงานมีความสัมพันธ์กันสูง ($r = 0.91$) ดังนั้นอาจก่อให้เกิดภาวะปัญหาความสัมพันธ์กันมาก (Multicollinearity problem) อาจเป็นด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ จึงส่งผลให้ตัวแปรอิสระที่เกิดการทับซ้อนกันจะถูกกำจัดและไม่ได้ถูกนำเข้ามาคำนวณ ดังนั้น ปัจจัยความผูกพันต่อองค์การจึงถูกกดทับไว้ด้วยปัจจัยคุณภาพชีวิตใน

การทำงานและปัจจัยความพึงพอใจในงานจนไม่สามารถแสดงอิทธิพลต่อประสิทธิผลโรงเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยความผูกพันต่อองค์กรโดยไม่นำปัจจัยคุณภาพชีวิตและปัจจัยความพึงพอใจเข้ามาพิจารณาร่วม ก็จะพบว่าตัวแปรองค์ประกอบความผูกพันต่อองค์กรสามารถอธิบายความผันแปรของระดับประสิทธิผลโรงเรียนได้ถึงร้อยละ 36.80 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอดิสร ร่มสนธิ (2542) บัณฑิต ผังนิรันดร์ (2549) รังสรรค์ อ้วนวิจิตร และประดับ ชัยพฤกษ์ (2542)

8. ปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงานมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านปัจจัยความผูกพันต่อองค์กรไปยังประสิทธิผลโรงเรียนอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($IE = -0.001, p > .05$) ขณะเดียวกันปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงานมีอิทธิพลรวมเชิงบวกต่อประสิทธิผลโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($TE = 0.366, p < .01$) และเมื่อพิจารณาถึงอิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมของปัจจัยความพึงพอใจในงานที่มีต่อระดับประสิทธิผลโรงเรียน พบว่าปัจจัยความพึงพอใจในงานมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านปัจจัยความผูกพันต่อองค์กรไปยังประสิทธิผลโรงเรียนอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($IE = -0.001, p > .05$) ในขณะเดียวกันปัจจัยความพึงพอใจในงานมีอิทธิพลรวมเชิงบวกต่อประสิทธิผลโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($TE = 0.384, p < .01$) และเมื่อพิจารณาภาพรวมตามกรอบแนวคิด พบว่า ปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงานและปัจจัยความพึงพอใจในงานพร้อมกัน สามารถอธิบายและทำนายความผันแปรโดยรวมต่อระดับความผูกพันต่อองค์กรได้ร้อยละ 51.1 ($R^2 = .511$) และเมื่อพิจารณาภาพรวมตามกรอบแนวคิด พบว่า ปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงาน ปัจจัยความพึงพอใจในงานและปัจจัยความผูกพันต่อองค์กรพร้อมกัน สามารถอธิบายและทำนายความผันแปรโดยรวมต่อระดับประสิทธิผลโรงเรียน ได้ร้อยละ 53.6 ($R^2 = .536$)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลจากการศึกษาพบว่าระดับคุณภาพชีวิตการทำงาน ระดับความพึงพอใจในงาน และระดับความผูกพันต่อองค์กรอยู่ในระดับปานกลาง อีกทั้งระดับประสิทธิผลโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานใน

เขตภาคเหนือตอนล่างก็อยู่ในระดับปานกลางด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบควรดำเนินการและหามาตรการเพื่อเพิ่มระดับประสิทธิภาพโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านผู้เรียนซึ่งอยู่ในระดับน้อยที่สุดจากทั้ง 4 ด้าน เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพ ทำให้ได้ข้อเสนอแนะว่า ถ้าโรงเรียนต้องการปรับปรุงหรือเพิ่มประสิทธิภาพโรงเรียน แนวทางแรกที่ควรดำเนินการคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูภายในโรงเรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เพื่อที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียน กล่าวคือ ควรให้การส่งเสริม สนับสนุนและหาแนวทางให้ครูมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม ซึ่งหมายถึงส่งเสริมสนับสนุนให้ครูเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ สนับสนุนให้ครูร่วมกันทำงาน ให้ครูมีความรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคม โดยอาจให้ครูเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การร่วมการทำงานหรือการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนการบริการให้บริการด้านอื่นๆ และส่งเสริมสนับสนุนให้ครูได้มีโอกาสในการพัฒนาสมรรถภาพของตนเอง โอกาสที่จะได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถในการทำงาน สนับสนุนให้มีการศึกษาต่อ การฝึกอบรมและดูงาน เป็นต้น นอกจากนี้ ในด้านจังหวะชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว ควรหาแนวทางที่เหมาะสมช่วยเหลือครูให้สามารถบริหารเวลาการทำงานกับเวลาในการดำรงชีวิตอย่างลงตัว ทำให้ครูสามารถมีเวลาให้กับตนเองและครอบครัว ญาติพี่น้องและเพื่อนฝูง รวมทั้งมีเวลาที่จะเข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ อย่างเหมาะสม ในด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเอง ส่งเสริมให้มีการส่งผลงานทางวิชาการที่สูงขึ้น เพื่อให้ได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของตนเอง เช่น เงินเดือน เงินประจำตำแหน่งและเงินวิทยฐานะจากการพัฒนาผลงานทางวิชาการ เพื่อให้เพียงพอกับการดำรงชีวิต นอกจากนี้ ควรปรับปรุงสภาพสิ่งแวดล้อม สถานที่ทำงาน และจัดทาสตูดอุปกรณ์ให้พอเพียงและเอื้อต่อการทำงานและไม่ก่อให้เกิดอันตรายและมลภาวะต่างๆ

แนวทางที่สองที่ควรดำเนินการคือการส่งเสริม สนับสนุนให้ครูมีความรู้สึกพึงพอใจในการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้สึกพึงพอใจในด้านของตัวงาน กล่าวคือ ต้องสนับสนุน ส่งเสริมและมอบหมายภาระงานที่ท้าทายให้กับครู และเป็นงานที่ครูสนใจ สนุกพอใจ และตั้งใจรับผิดชอบ พร้อมทั้งต้องใช้ทักษะและ

กระบวนการในการทำงานอย่างสูง อีกทั้งต้องหาแนวทางส่งเสริม สนับสนุน คักยภาพการทำงานของหัวหน้างาน ผู้บังคับบัญชา ให้สามารถช่วยเหลือ แก้ ปัญหาในการทำงานของครู เพื่อที่จะให้ครูมีความรู้สึกที่ดีต่อหัวหน้างานและผู้ บังคับบัญชา อีกทั้งเพื่อนร่วมงานก็เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้นการมีเพื่อน ร่วมงานที่ดี มีความรับผิดชอบ มีจิตใจโอบอ้อมอารีและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ย่อมส่งผลให้ครูมีความรู้สึกพึงพอใจในการทำงานรักและกระตือรือร้นในการทำงาน อันจะส่งผลให้ประสิทธิผลโรงเรียนสูงขึ้นตามไปด้วย

2. เสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาประสิทธิผลโรงเรียนภายใต้บริบทเดียวกัน กับกลุ่ม ประชากรกลุ่มเดิมอีกครั้งหนึ่ง เพื่อทำการทดสอบความคงที่ในการวัด (Stability reliability)

2) ควรมีการศึกษาประสิทธิผลโรงเรียนภายใต้บริบทเดียวกัน กับกลุ่ม ประชากรกลุ่มอื่นๆ เช่น โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา มัธยมศึกษา (สพม.) โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ประถม ศึกษา (สพป.) โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) เป็นต้น เพื่อทำการทดสอบความเที่ยงตรงไขว้กลุ่ม

3) ควรมีการศึกษาประสิทธิผลโรงเรียนภายใต้บริบทอื่นๆ กับกลุ่มประชากร กลุ่มเดียวกัน และกลุ่มอื่นๆ เพื่อหาแนวทางในการเพิ่มประสิทธิผลโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กัลยา คุณมี และบุษยา วีรกุล. (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรม คุณภาพ ชีวิตการทำงานและผลที่เกี่ยวข้องกับงาน : การสำรวจในกลุ่มผู้บริหาร งานทรัพยากรมนุษย์และผู้บริหารงานตลาดของไทย. รายงานการวิจัย เสนอต่อสำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, คณะพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

จิตราพร จันทรกุล. (2545). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับ

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน : ศึกษาเฉพาะกรณีของบริษัทแอดวานซ์ อินโฟร์เซอร์วิสจำกัด (มหาชน) ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

ไชยรินทร์ ปัญญาศิริ. (2551). ความผูกพันต่อการของพนักงานกลุ่มบริษัทปตท. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ถาวร ศุภสิริภูมิ. (2543). ความผูกพันของบุคลากรต่อการ : ศึกษากรณีกองควบคุมงานซ่อมบำรุงอากาศยาน ฝ่ายช่างบริการการบินไทย จำกัด (มหาชน). วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นงลักษณ์ เรือนทอง. (2550). รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นิคม กันตะคะนันท์. (2548). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูกับประสิทธิผลโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.

บัณฑิต ผังนิรันดร์. (2549). อิทธิพลของลักษณะขององค์กร นโยบายการบริหาร และการปฏิบัติงาน สภาพแวดล้อมการทำงานภายในองค์กร แรงจูงใจภายในองค์กร ความพึงพอใจในงาน และความผูกพันต่อการที่มีต่อประสิทธิผลของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิตสาขาการอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ประดัด ชัยพฤกษ์. (2542). ความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อการกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพา.

ภารดี อนันต์นาวิ. (2545). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถม

- ศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. วิทยานิพนธ์
ปริญญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.
รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2548). พฤติกรรมองค์กร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่นอินโดไชน่า.
- รังสรรค์ อ้วนวิจิตร และชวนชม ชินะดังกูร. (2554). “รูปแบบความสัมพันธ์เชิง
สาเหตุประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก”, *วารสารศิลปการ
ศึกษาศาสตร์วิจัย*, 3: 210-221.
- ล่อ มัรกี. (2540). ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในงานกับความผูกพัน
ต่อสถาบันของข้าราชการมหาวิทยาลัยบูรพา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพา.
- ลัมฤทธิ์ ทางเพ็ง. (2551). ปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของ
โรงเรียน : การพัฒนาและการตรวจสอบความตรงของตัวแบบ. วิทยา-
นิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น.
- อรรณ อุ่นวิเศษ. (2549). คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูที่ส่งผลต่อ
ประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่สกลนคร เขต 3.
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- อดิสร ร่มสนธิ. (2542). ความผูกพันและประสิทธิผลขององค์กร : ศึกษาเฉพาะ
กรณีข้าราชการสำนักงบประมาณ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อนุสรณ์ วิริยะวงศ์สกุล. (2552). ความพึงพอใจในงานกับประสิทธิผลองค์กร :
ศึกษาเฉพาะกรณีองค์กรบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภาษาอังกฤษ

- Allen, N.J. & Mayer, J.P. (1990). “The measurement and antecedents of
affective, continuance and normative commitment to the
organization”, *Journal of Occupation Psychology*. 63, 1-18.

- _____. (1991). "A three-component conceptualization of organizational commitment: Some methodological considerations", *Human Resource Management Review*, 1, 61-98.
- _____. (1997). *Commitment in the Workplace: Theory, Research, and Application (Advanced Topics in Organizational Behavior)*. Paper reprinted. (Jan 27, 1997).
- Angle, H. L., James L. & Perry, J. L., (1991). "An Empirical Assessment of Organizational Commitment and organizational Effectiveness.", *Administrative Science Quarterly*, Vol. 26 No.1, (Mar., 1981) pp.1-14.
- Cascio, W.F. (2010). *Managing Human Resources: Productivity, Quality of Work Life, Profits*. 8thed. Singapore: McGraw-Hill.
- Colquitt, J.A., LePine, J.A., & Wesson, M.J. (2010). *Organizational Behavior: Essentials for Improving Performance*. New York: McGraw-Hill/Irwin.
- Cummings, T.G. & Worley, C.G. (2001). *Organization Development & Change*. 7thed. America: South-Western College Publishing.
- Danna, K. & Griffin, R.W. (1999). "Health and well-being in the workplace: a review and synthesis of the literature", *Journal of Management*, 25(3), 357-384.
- Daud, N. (2010). "Investigating the Relationship between Quality of Work Life and Organizational Commitment among Employees in Malaysian Firms", *International Journal of Business and Management*, 5(10), 10-15.
- Hoy, W.K. & Miskel, C.G.. (2008). *Education Administration: Theory, Research and Practice*. 8th ed. Singapore: McGraw-Hill.
- Hues, E.F. & Cummings, T.G. (1985). *Organization Development and Change*. 3rd ed. Minnesota: West Publishing Company.
- Ivancevich, J.M. & Hoon, L.S. (2002). *Human Resource Management in*

- Asia. Singapore: McGraw-Hill.
- Locke, E.A. (1976). "Nature and Causes of Job Satisfaction" In M.D. Dunnette (Ed.), *Handbook of industrial and organizational psychology*. Chicago: Rand McNally.
- Moorhead, G. & Griffin, R.W. (2008). *Managing Organizational Behavior*. 10th ed. USA: South-Western.
- Robbins, S.P. & Coulter, M. (2008). *Introduction to Management and Organization*. NewYork: Pearson Prentice Hall.
- Sirgy, M. J., & Lee, D. (2001). "A New Measure of Quality of Work Life (QWL) Based on Need Satisfaction and Spillover Theory", *Social Indicators Research*. 55, 241-302.
- Snell, S. & Bohlander, G. (2010). *Principles of Human Resource Management*. 15th ed. United States: South-Western, Cengage Learning.
- Sodoma B. & Else D. (2009). "Job satisfaction of Iowa public school principals", *The Rural Educator*, 31 (1): 10-18.
- Walton, R.E. (1973). *Quality of Work Life: What is it?* Reprinted (adapted) from Richard E. Walton Sloan Management Review, Fall 1973, pp. 11-21, by permission of the publisher. Copyright 1973 by the Sloan Management Review Association.
- _____. (1974). "QWL Indicators: Prospects and Problems", in Portugal, A.H. (Eds.). *Measuring the Quality of working life. A symposium on Social Indicators of Working Life*. Ottawa, March, 19-20.
- Wiener, B. (1992). *Human Motivation: Metaphor, Theories, and Research*. Newbury Park, CA: Sage.

ออนไลน์

สำนักงานรองรับมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.). (2554). *การประเมินคุณภาพการศึกษา*. แหล่งที่มา : <http://>

www.onesqa.or.th/onesqa/th/home/index.php (11 กรกฎาคม 2554).
Tang, Erh-cheng. (2007). *Influences on the Work Quality and Life Satisfaction of the Staff in the CMA caused by the Organizational Changes*. Abstract retrieved from http://etd.lib.nsysu.edu.tw/ETD-db/ETD-search/view__etd?URN=etd-0605107-163523.

แบบจำลองการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย

(THE QUALITATIVE MANAGERIAL MODEL OF MUNICIPALITY SCHOOLS IN THE LOWER NORTHERN PART OF THAILAND)

ศุภชัย ไพโรจน์พิริยกุล* ดร.จินต์ วิภาตะภักศ** และ ดร.สุทธนู ศรีไสย์***

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย 2) วิเคราะห์องค์ประกอบคัดสรรที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาและ 3) ศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลตามแบบจำลองการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษา ข้อมูลจากแบบสอบถาม (ที่มีความตรงและความเที่ยงสูง) ของผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ประธานกรรมการสถานศึกษา และครูผู้สอน จำนวน 462 คน จาก 42 โรงเรียน ใน 9 จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ได้มาจากการเลือกสุ่มแบบหลายขั้นตอน ถูกนำไปวิเคราะห์ค่าสถิติ ได้แก่ จำนวน

* นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนางานการมหาวิทยาลัยเจ้าพระยา.

** อธิการบดีมหาวิทยาลัยเจ้าพระยา และที่ปรึกษาคุณูปการ.

*** รองศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา และที่ปรึกษาคุณูปการ.

ร้อยละค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการวิเคราะห์เส้นทาง ด้วยโปรแกรมลิสเรล ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาพรวม การบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลใน เขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยทุกปัจจัยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อ เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 2) องค์ประกอบคัดสรรทุกตัวของแต่ละปัจจัยที่ นำมาใช้ในการศึกษาตามแบบจำลองการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาของ สถานศึกษาเป็นองค์ประกอบเชิงยืนยันที่สำคัญและมีค่าสถิติเป็นไปตามข้อตกลง ทางสถิติคือ $\text{Chi-square} = 221.22$, $\text{df} = 225$, $\text{P-value} = 0.56$, และ $\text{RMSEA} = 0.000$ แสดงว่าข้อมูลเชิงประจักษ์สอดคล้องกับแบบจำลองที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมา และ 3) คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาค เหนือตอนล่างของประเทศไทย ได้รับอิทธิพลเชิงบวกทางตรงมาจาก 2 ปัจจัย สำคัญคือ ปัจจัยด้านการวางแผนกลยุทธ์ (Direct Effect or DE = 0.42) และ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร (DE = 0.40) และได้รับอิทธิพลทางอ้อมมาจาก ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร (Indirect Effect = 0.32) โดยส่งผ่านปัจจัย ด้านการวางแผนกลยุทธ์ และพบว่า ปัจจัยทั้งสองสามารถทำนายตัวแปรตามคือ คุณภาพการบริหารจัดการคุณภาพสถานศึกษาได้ร้อยละ 34.90 อย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05

คำสำคัญ : แบบจำลองสมการโครงสร้าง; การบริหารจัดการคุณภาพ; สถาน ศึกษาสังกัดเทศบาล

Abstract

The purpose of this study was threefold: First, to study the Qualitative Managerial factors (QM) of Municipality Schools (MS) in the Lower Northern part of Thailand (LNT); Second, to analyze the selected components affecting the QMMS; and Third, to examine the causal relationships with the qualitative managerial model of the MS. Data from questionnaires (high validity and high reliability coefficients) were drawn from 462 participants: school directors/deputy directors, school commit-tees, and teachers, of 80 schools in 9 provinces at the LNT, and with the

multi-stage random sampling method. Statistics from computer package program were applied: frequency, percentage, means, standard deviation, confirmatory factor analysis, and path analysis. Research results were as follows: 1) As a whole of the qualitative management of the MS in the LNT, all factors were at the moderate level when comparing with the established criteria; 2) All selected components of each factor with the qualitative managerial model of the MS were as the crucial confirmatory observed variables. It was also found that, in this study, all statistical results were as the following assumptions: Chi-square = 221.22, df = 225, P-value = 0.56, and RMSEA = 0.000. It meant that empirical data were related with the established model; and 3) The quality of the MS at the LNT was getting from positive direct influences of 2 factor; strategic planning (Direct Effect or DE = 0.42) and school leaders (DE = 0.40). In addition, it got positive indirect influences from 1 factor of Leadership (Indirect effect = 0.32) through the strategic planning factor. Those factors could predict the qualitative management of municipality schools at the 34.90 percent and significantly at the .05 level.

Keywords: structural equation model; quality management; municipality schools

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เทศบาลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบแรกของประเทศที่เกิดขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น และได้ออกพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 กำหนดให้เทศบาลเป็นราชการส่วนท้องถิ่นและระบุให้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาสำหรับประชาชนท้องถิ่นด้วย และได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการประถมศึกษา พ.ศ. 2478 กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการโอนโรงเรียนประชาบาลในเขตเทศบาลและทรัพย์สินให้แก่เทศบาลทั้งหมด หากท้องถิ่นใดมีโรงเรียนไม่เพียงพอก็ให้จัดตั้งขึ้นเพิ่มเติม โดย

ใช้รายได้ของเทศบาล หลังจากที่โรงเรียนประชาบาลโอนไปอยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลแล้ว ปรากฏว่ามีปัญหาในด้านการบริหารจัดการ และด้านงบประมาณ รัฐบาลจึงมีมติในปี พ.ศ. 2486 ให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการรับโอนโรงเรียนประชาบาลคืนจนกว่าเทศบาลจะมีความพร้อมในการจัดการศึกษา และในปี พ.ศ. 2509 รัฐบาลมีนโยบายกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาเทศบาล ไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการ จึงได้มีการโอนโรงเรียนประถมศึกษาศึกษาที่อยู่นอกเขตเทศบาลไปสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด และปี พ.ศ. 2523 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ปรับการจัดการประถมศึกษาใหม่เพื่อให้การบริหารจัดการศึกษามีเอกภาพ จึงโอนการประถมศึกษาที่สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดทั่วประเทศมาอยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ส่วนเทศบาลซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อมและสามารถจัดการศึกษาให้บรรลุผลตามเป้าหมายทางการศึกษาได้คงจัดการศึกษาได้ต่อไป (พงศัศิต, http://www.lms.moe.go.th/thailocaladmin/page/p__2html) ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าเทศบาลเป็นหน่วยงานท้องถิ่นที่มีบทบาทและประสบการณ์ในการจัดการศึกษามานาน

จากรายงานผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษาของเทศบาล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554) พบข้อมูลที่สำคัญ คือ

1. ปัจจัยเกี่ยวกับเทศบาลมีปัจจัยส่งเสริม คือ 1) ผู้บริหารเทศบาลมีวิสัยทัศน์และตระหนักในความสำคัญของการศึกษากล้าคิด กล้าตัดสินใจและสามารถกำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจนและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารมีบุคลิกภาพเป็นมิตร รับฟังและให้เกียรติผู้อื่น ประสานความร่วมมือกับบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนเครือข่ายที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี 2) เทศบาลมีความพร้อมเรื่องรายได้และทรัพยากร และมีบุคลากรทางการศึกษาเพียงพอ มีความรู้ความสามารถ และเป็นที่ยอมรับของสถานศึกษา 3) เทศบาลมีการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการทำให้สถานศึกษาสามารถบริหารได้อย่างอิสระ คล่องตัวและมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบซึ่งสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน และ 4) มีระบบการสอบคัดเลือกครูที่เที่ยงตรง โปร่งใส ไม่ใช้ระบบอุปถัมภ์ มีการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนในท้องถิ่น

ถิ่นที่เรียนดี ประพฤติดีเข้าศึกษาต่อวิชาชีพครู เพื่อให้กลับมาเป็นครูในท้องถิ่น

ปัจจัยอุปสรรค คือ 1) ผู้บริหารเทศบาลขาดวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาและไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา 2) บุคลากรของกองการศึกษาไม่เพียงพอและขาดประสบการณ์ในการจัดการศึกษา ศึกษานิเทศก์ไม่เพียงพอในการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) งบประมาณในการสนับสนุนการจัดการศึกษาลดลงทั้งในส่วนที่ได้รับการจัดสรรจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและงบประมาณที่เทศบาลจัดเก็บเอง ระเบียบการเบิกจ่ายงบประมาณไม่คล่องตัว 4) ผู้บริหารบางแห่งก้าวร้าวการทำงานและไม่ให้อิสระในการบริหารจัดการแก่สถานศึกษา และ 5) การเมืองในเทศบาลที่มี 2 ขั้วการเมือง ทำให้มีความขัดแย้งในการบริหาร

2. ปัจจัยเกี่ยวกับสถานศึกษา มีปัจจัยที่ส่งเสริม คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีความมุ่งมั่นในการบริหารสถานศึกษา มีทักษะและประสบการณ์ในการบริหาร 2) ครูมีจำนวนเพียงพอ และสอนตรงกับวิชาเอกที่จบมา มีความทุ่มเท มุ่งมั่น ตั้งใจสอน และได้รับการพัฒนา ฝึกอบรมให้มีความรู้ความสามารถอย่างสม่ำเสมอ 3) สถานศึกษามีการนิเทศ กำกับติดตามการทำงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ 4) สถานศึกษามีการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาแบบมีส่วนร่วมและมีความยืดหยุ่น และ 5) ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษา

ปัจจัยอุปสรรค คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาขาดวิสัยทัศน์ และขาดความมุ่งมั่นในการบริหารและไม่ให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการโดยเน้นงานชุมชนและงานพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 2) ครูและบุคลากรสนับสนุนการเรียนการสอนไม่เพียงพอกับภาระงานที่ปฏิบัติ ครูมีภาระงานอื่นๆ นอกจากการเรียนการสอนมาก ขาดแคลนครูในบางวิชาเอกโดยเฉพาะวิชาหลัก เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และคอมพิวเตอร์ 4) คณะกรรมการสถานศึกษายังไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษาเท่าที่ควร

3. ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม มีปัจจัยที่ส่งเสริม คือ 1) การได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในด้านงบประมาณ อาคารเรียน การจัดอัตรากำลังและการพัฒนาครู 2) ชุมชนในบางพื้นที่ต้องการให้บุตรหลานได้เรียนใกล้บ้าน เทศบาลจึงต้องการทำงานที่สนองความต้องการของท้องถิ่นอย่างเต็มที่ 3) การได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากด้านเครือข่ายความร่วมมือภายนอก และ 4) การมีเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนและ

การบริหารจัดการ เนื่องจากเทคโนโลยีช่วยให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว เป็นระบบ**ปัจจัยอุปสรรค** คือ 1) ระเบียบของรัฐในบางเรื่องล้าสมัย ไม่เหมาะสมกับการบริหารจัดการในปัจจุบัน 2) ผู้ปกครองของนักเรียนและชุมชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจนทำให้ต้องขวนขวายเพื่อประกอบอาชีพ ไม่มีเวลาที่จะให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการดูแลบุตรหลาน และ 3) ผู้ปกครองมีค่านิยมที่ไม่ดีต่อสถานศึกษาของเทศบาล

ดังนั้น ผู้วิจัยซึ่งอยู่ในฐานะเป็นผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาล จึงมีความสนใจที่จะศึกษาแบบจำลองการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยที่สอดคล้องกับการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ซึ่งจะเป็นทางเลือกในการบริหารการพัฒนาองค์กรรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และลดปัญหาในการบริหารดังกล่าวข้างต้นและรูปแบบที่ได้จะเป็นนวัตกรรมทางการบริหารองค์กรที่มีความเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบคัตสรรที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลตามแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model) คุณภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย

แนวคิดทางทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

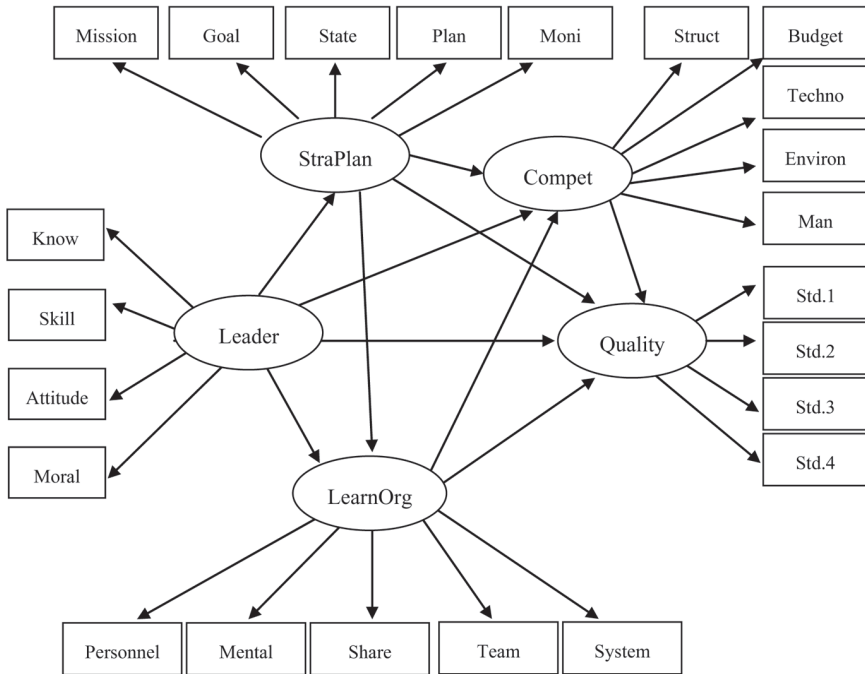
ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

ชั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย และนำแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่ได้ศึกษามากำหนดเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยในแต่ละองค์ประกอบดังนี้

- องค์ประกอบด้านภาวะผู้นำ (McCauley, Moxley and Velsor, 1998: Harvard's CWD cited in Yukl, 1998; Gardner, 1990; Frigon and Jackson, 1996)
- องค์ประกอบด้านการวางแผนกลยุทธ์ (McNamara, 1999)
- องค์ประกอบด้านการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ (Senge, 1990: ลือชัย, 2546)
- องค์ประกอบด้านสมรรถนะขององค์การ (Preedy, 1993: ชงชัย, 2539; วรเดช, 2539; กิตติ, 2541)

การวิจัยนี้ได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีที่สนับสนุนความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผลของตัวแปรแฝง (Latent Variables) และตัวแปรเชิงสังเกต (Observed Variables) ตามแบบจำลองฯ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 Full Path Model ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษา
ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย

หมายเหตุ : สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบจำลอง

- 1) Leader = ภาวะผู้นำของผู้บริหาร; Knowle = ความรู้; Skill = ทักษะ; Attitude = ทศนคติ; Moral = คุณธรรม; StraPlan = การวางแผนกลยุทธ์; Mission = การกำหนดภารกิจ; Goal = การเลือกจุดมุ่งหมาย; State = การกำหนดกลยุทธ์; Plan = การกำหนดแผนงาน; Moni = การติดตามและปรับปรุง
- 2) LearnOrg = การพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้; Personnel = บุคคลมีคุณภาพเป็นเลิศ; Mental = รูปแบบวิธีคิด; Share = การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน; Team = การเรียนรู้กันเป็นทีม; System = การคิดอย่างเป็นระบบ; Compet = สมรรถนะขององค์การ; Struct = โครงสร้างการบริหารงาน; Budget = การจัดการงบประมาณ; Techno = การใช้เทคโนโลยี; Environ = การจัดการสภาพแวดล้อม; Man = อัตรากำลังคน

- 3) Quality = การยกระดับมาตรฐานคุณภาพการศึกษา; Std.1 = มาตรฐานที่ว่าด้วยผลการจัดการศึกษา; Std.2 = มาตรฐานที่ว่าด้วยการบริหารจัดการศึกษา; Std.3 = มาตรฐานที่ว่าด้วยการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ; Std.4 = มาตรฐานที่ว่าด้วยการประกันคุณภาพ

สมมติฐานของการวิจัย

1. คุณภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยในภาพรวมและในรายข้อที่ศึกษาอยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้
2. องค์ประกอบคัตสรรทุกตัวที่ศึกษามีอิทธิพลต่อคุณภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย
3. องค์ประกอบคัตสรรทุกตัวมีความสัมพันธ์เชิงเหตุผลตามแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model) ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อคุณภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ จำนวน 4 ตัว และตัวแปรตาม จำนวน 1 ตัวดังนี้

1. **ตัวแปรอิสระ** ประกอบด้วยตัวแปรแฝง (Latent Variables) จำนวน 4 ตัวคือ

- 1.1 ภาวะผู้นำ สามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้ (Observed Variables) จำนวน 4 ตัวคือ ความรู้ ทักษะ ทัศนคติ และคุณธรรม

- 1.2 การวางแผนกลยุทธ์สามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้ (Observed Variables) จำนวน 5 ตัว คือ การกำหนดภารกิจ การเลือกจุดมุ่งหมาย การกำหนดกลยุทธ์ การกำหนดแผนงาน และการติดตามและปรับปรุง

- 1.3 การพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้สามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้ (Observed Variables) จำนวน 5 ตัว คือ บุคคลมีความเป็นเลิศรูป

แบบวิธีการคิด การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การเรียนรู้กันเป็นทีม และการคิดอย่างเป็นระบบ

1.4 สมรรถนะขององค์การสามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้ (Observed Variables) จำนวน 5 ตัว คือโครงสร้างการบริหารงาน การจัดการงบประมาณ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การจัดการสภาพแวดล้อม และอัตรากำลังคน

2. **ตัวแปรตาม** ประกอบด้วยตัวแปรแฝง (Latent Variables) จำนวน 1 ตัว คือคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยสามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้ (Observed Variables) จำนวน 4 ตัว คือมาตรฐานที่ว่าด้วยผลการจัดการศึกษามาตรฐานที่ว่าด้วยการบริหารจัดการศึกษามาตรฐานที่ว่าด้วยการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมาตรฐานที่ว่าด้วยการประกันคุณภาพภายใน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจและเชิงพรรณนา (Survey & Descriptive Research) และการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้มาจากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมา โดยสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่าง ตามการแบ่งเขตการปกครองของสำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย จำนวน 9 จังหวัด ได้แก่ ตาก พิจิตร โขทัย เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ พิจิตร กำแพงเพชร นครสวรรค์ และอุทัยธานี รวม 87 โรงเรียน และจำนวนกลุ่มตัวอย่างได้จากการประมาณจำนวนกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ที่ทำการศึกษา (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542: 54) ซึ่งตัวแปรสังเกตได้ในการศึกษานี้มี 23 ตัว ผู้วิจัยจึงกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างไว้ 462 คน ได้จากโรงเรียนจำนวน 42 โรงเรียน แต่ละโรงเรียนมีกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนละ 11 คน โดยใช้การเลือกสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่ผ่านการตรวจสอบความตรง (Validity)

จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน และมีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงแบบอัลฟา (Alpha-reliability Coefficient) เท่ากับ 0.973

ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล 462 ชุด ผู้วิจัยได้นำไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมการคำนวณค่าสถิติสำเร็จรูปด้วยคอมพิวเตอร์ ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ จำนวน (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์องค์ประกอบการยืนยันตามโครงสร้าง (Confirmatory factor Analysis) โดยใช้โปรแกรม LISREL Version 8.72 และรายงานผลโดยใช้ค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบ Completely Standardized Solution และการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) โดยใช้โปรแกรม LISREL Version 8.72 แบบ Basic Model

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อที่ 1 “ศึกษาคุณภาพการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย” พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศชายและหญิงใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 49.60 และ 50.40 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 52.80 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 65.80 โดยมีตำแหน่งเป็นครู ร้อยละ 72.73 และมีอายุราชการหรือประสบการณ์ในการทำงาน 16-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.70 โดยพบว่าปัจจัยคัดสรร (Selected Factors) ที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทุกองค์ประกอบ

2. ผลการวิจัยตอนที่ 2 ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 “เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบคัดสรรที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย” โดยการพิจารณาน้ำหนัก องค์ประกอบแบบ Completely Standardized Solution ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ตั้งแต่ 0.40 ขึ้นไปเป็นองค์ประกอบสำคัญ (Crucial Component) ผลการวิจัยพบว่า

2.1 ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (Leader) ทั้ง 4 องค์ประกอบที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญ คือ 1) ความรู้ (Know) 2) ทักษะ (Skill) 3) ทักษะ (Attitude) และ 4) คุณธรรม (Moral) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบ Completely Standardized Solution เป็น 0.64, 0.79, 0.73 และ 0.83 ตามลำดับ

2.2 การวางแผนกลยุทธ์ (StratPlan) ทั้ง 5 องค์ประกอบที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญคือ 1) การกำหนดภารกิจ (Mission) 2) การเลือกจุดมุ่งหมาย (Goal) 3) การกำหนดกลยุทธ์ (State) 4) การกำหนดแผนงาน (Plan) และ 5) การติดตามและปรับปรุง (Moni) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบ Completely Standardized Solution เป็น 0.73, 0.66, 0.79, 0.70 และ 0.74 ตามลำดับ

2.3 การพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ (LearnOrg) ทั้ง 5 องค์ประกอบที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญคือ 1) บุคคลมีความเป็นเลิศ (Personnel) 2) รูปแบบวิธีการคิด (Mental) 3) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Share) 4) การเรียนรู้กันเป็นทีม (Team) และ 5) การคิดอย่างเป็นระบบ (System) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบ Completely Standardized Solution เป็น 0.50, 0.70, 0.77, 0.78 และ 0.74 ตามลำดับ

2.4 สมรรถนะขององค์การ (Compet) ทั้ง 5 องค์ประกอบที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญคือ 1) โครงสร้างการบริหารงาน (Struct) 2) การจัดการงบประมาณ (Budget) 3) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Techno) 4) การจัดการสภาพแวดล้อม (Environ) และ 5) อัตรากำลังคน (Man) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบ Completely Standardized Solution เป็น 0.66, 0.74, 0.77, 0.77 และ 0.71 ตามลำดับ

2.5 คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย (Quality) ทั้ง 4 องค์ประกอบที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญคือ 1) มาตรฐานที่ว่าด้วยผลการจัดการศึกษา (Std.1) 2) มาตรฐานที่ว่าด้วยการบริหารจัดการศึกษา (Std.2) 3) มาตรฐานที่ว่าด้วยการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Std.3) และ 4) มาตรฐานที่ว่าด้วยการประกันคุณภาพภายใน (Std.4) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบ Completely Standardized Solution เป็น 0.60, 0.40, 0.91 และ 0.86 ตามลำดับ

3. ผลการวิจัยตอนที่ 3 ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 “เพื่อศึกษาความสัมพันธ์

เชิงเหตุผลตามแบบจำลองสมการโครงสร้างการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษา
ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย”
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ตามตารางที่ 1 และ ภาพที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 สัมประสิทธิ์เส้นทาง ทางตรง (DE) ทางอ้อม (IE) และ (TT) ระหว่าง
ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลตามแบบจำลองสมการโครงสร้างการบริหารจัดการ
คุณภาพการศึกษสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่าง
ของประเทศไทย

Dep.V.	Indep.V	R-square	F	Path Coefficients		
				DE	IE	TT
○ StraPlan	○ Leader	1.0000	-	0.76 *	0.00	0.76
○ LearnOrg	○ Leader	0.4660	447.19*	0.00	0.72	0.72
	○ StraPlan			0.95*	0.00	0.95
○ Compet	○ Leader	0.3490	275.06*	0.00	0.67	0.67
	○ StraPlan			0.88*	0.00	0.88
	○ LearnOrg			0.00	0.00	0.00
○ Quality	○ Leader	0.3490	275.06*	0.40*	0.32	0.72
	○ StraPlan			0.42*	0.00	0.42
	○ LearnOrg			0.00	0.00	0.00
	○ Compet			0.00	0.00	0.00

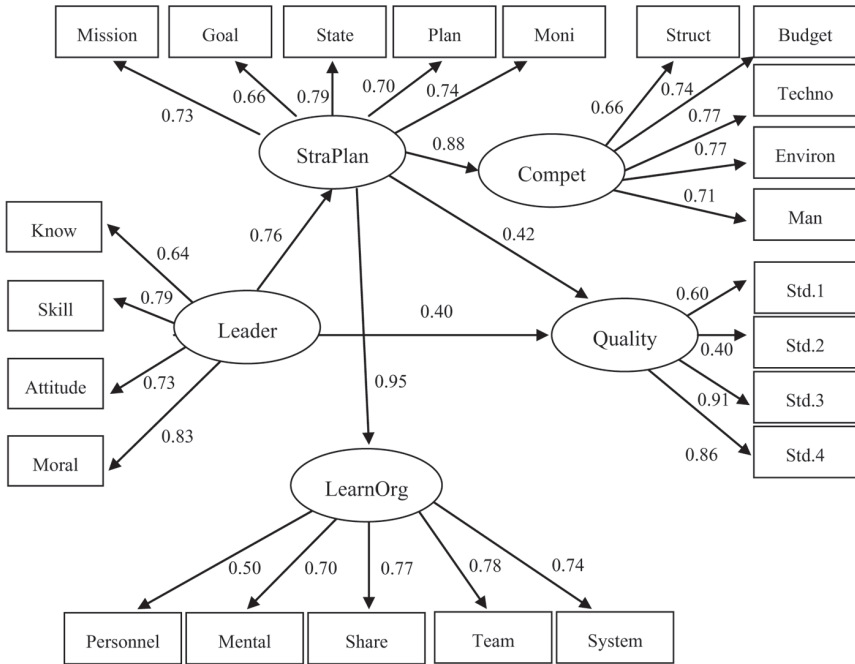
* P < .05

Remark: Dep.V. = Dependent Variable, Indep.V. = Independent Variable, DE =
Direct Effect, IE = Indirect Effect, and TT = Total

Overidentified Model: Chi-square = 221.22, df = 225,

P = 0.560, RMSEA = 0.000

ภาพที่ 2 Overidentified Model ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลการบริหารจัดการ
คุณภาพการศึกษา ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอน
ล่างของประเทศไทย

Overidentified Model: Chi-square = 221.22, df = 225,
P = 0.560, RMSEA = 0.000

จากตารางที่ 1 และภาพที่ 2 พบว่าคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ได้รับอิทธิพลเชิงบวกทางตรงมาจาก 2 ปัจจัยสำคัญคือ ปัจจัยด้านการวางแผนกลยุทธ์ในระดับต่ำ (Direct Effect or DE = 0.42) และปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารในระดับต่ำ (DE = 0.40) เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ในทำนองเดียวกันได้รับอิทธิพลทางอ้อมมาจากปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารในระดับต่ำ (Indirect

Effect = 0.32) โดยส่งผ่านปัจจัยด้านการวางแผนกลยุทธ์ และพบว่าปัจจัยทั้งสองตัวดังกล่าวสามารถทำนายตัวแปรตามคือคุณภาพการบริหารจัดการคุณภาพสถานศึกษาได้ร้อยละ 34.90 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบคัดสรรทุกตัวของแต่ละปัจจัยที่นำมาใช้ในการศึกษาตามแบบจำลองสมการโครงสร้างการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย เป็นองค์ประกอบคัดสรรเชิงยืนยันที่สำคัญของแบบจำลองสมการโครงสร้างการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยทุกองค์ประกอบ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ปัจจัยด้านการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ (LearnOrg) และสมรรถนะขององค์การ (Compet) ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย (Quality) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ ดังนั้น เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงจึงควรพัฒนาปัจจัยด้านการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ และสมรรถนะขององค์การ ซึ่ง Senge (1994: 10) ได้ให้เหตุผลประการหนึ่งของการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ไว้ว่า การพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้จะส่งผลต่อการสร้างประสิทธิผลให้แก่องค์การให้มีศักยภาพเหนือกว่าองค์การอื่นๆ สามารถแข่งขันได้โดยมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพรายบุคคลให้แก่ทุกๆ คน ในองค์การ ให้มีความรู้ ทักษะ ทศนคติและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ รวมทั้ง Peter Lassey (1998: 1) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า ในโลกยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว บุคคลในองค์การจะต้องเปลี่ยนแปลงและปรับตัวให้ทัน เป็นบุคคลที่มีประสิทธิผล ซึ่งหมายถึงบุคคลที่เรียนรู้ โดยในทำนองเดียวกัน การบริหารองค์การที่มีประสิทธิผล ก็คือการบริหารองค์การที่มีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาหรือองค์การแห่งการเรียนรู้ นอกจากนี้ จำเริญ วัยวัฒน์ และเบญจมาศ อ่ำพันธุ์ (2540: 13) กล่าวว่า การบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องเป็นผลมาจากองค์การแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นแนวทางในการบริหารงานในยุคใหม่ ต้อง

มีเป้าหมายและระบบงานในการพัฒนาผู้นำและสมาชิก โดยยกระดับการเรียนรู้ของบุคคลในองค์กรให้เป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวีรยุทธ มามะศิริานนท์ (2540: 3) กล่าวว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นการพัฒนาองค์การรูปแบบหนึ่งที่ต้องการให้องค์การก้าวไปสู่ความสำเร็จ สามารถประยุกต์ใช้ร่วมกับระบบการพัฒนาองค์การรูปแบบอื่นๆ เพราะมีลักษณะเป็นการพัฒนาองค์การให้เทียบพร้อมไปด้วยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสร้างประสิทธิภาพในระบบการบริหารเชิงคุณภาพโดยรวม

สำหรับการพัฒนาปัจจัยด้านสมรรถนะขององค์กรนั้น วรเดช จันทรศร (2527: 534-537) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารองค์การที่จะมีประสิทธิผลนั้น ต้องสามารถนำและกระตุ้นการใช้ทรัพยากรทางการบริหาร ตลอดจนกลไกในการปฏิบัติงานทั้งหมด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ โดยได้นำเสนอตัวแบบสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะขององค์กรไว้ 2 ตัวแบบ ได้แก่ ตัวแบบการจัดการนั้น มีฐานคิดว่า สมรรถนะขององค์กรมีผลต่อการปฏิบัติงานขององค์กรที่มีประสิทธิผล ซึ่งสมรรถนะขององค์การประกอบไปด้วย โครงสร้างองค์การ บุคลากร งบประมาณ สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ นอกจากนี้ ตัวแบบทั่วไปได้ให้ความสำคัญต่อปัจจัยหลัก 3 ประการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์การ ได้แก่ กระบวนการในการสื่อสาร ปัญหาทางด้านสมรรถนะขององค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานขององค์การด้วย รวมทั้ง Steers (1985: 62) ได้แสดงทัศนะที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะขององค์การ (Organization's Ability) ไว้ว่า เป็นการจัดการและการใช้ทรัพยากรขององค์การอย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดผลสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้จำแนกปัจจัยที่มีอิทธิพลการบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลออกเป็น 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยที่หนึ่ง ลักษณะขององค์การ ได้แก่ โครงสร้างและเทคโนโลยี ปัจจัยที่สอง ลักษณะสภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นภาวะเศรษฐกิจและการตลาด ปัจจัยที่สาม ลักษณะของผู้ปฏิบัติงานในองค์การ ได้แก่ ระดับงานที่ปฏิบัติและความผูกพันกับงาน และปัจจัยที่สี่ นโยบายและการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542: 236) ที่ได้เสนอแนวคิดการจัดการของสถานศึกษาขึ้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลของประเทศไทยว่า สถานศึกษาในระดับมัธยมศึกษาควรมีการจัดอุปกรณ์ เครื่องมือ วัสดุครุภัณฑ์ที่ใช้ในการจัดการศึกษาให้เพียงพอ ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิผลใน

การจัดการศึกษา

เมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบที่ค้นพบในงานวิจัยครั้งนี้แล้ว ผู้วิจัยได้จัดลำดับความสำคัญในการนำไปพัฒนาสถานศึกษาไว้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (Leader) ทั้ง 5 องค์ประกอบที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญ คือ 1) ความรู้ (Know) 2) ทักษะ (Skill) 3) ทศนคติ (Attitude) และ 4) คุณธรรม (Moral)

2. การวางแผนกลยุทธ์ (StraPlan) ทั้ง 5 องค์ประกอบที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญคือ 1) การกำหนดภารกิจ (Mission) 2) การเลือกจุดมุ่งหมาย (Goal) 3) การกำหนดกลยุทธ์ (State) 4) การกำหนดแผนงาน (Plan) และ 5) การติดตามและปรับปรุง (Moni)

3. การพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ (LearnOrg) ทั้ง 5 องค์ประกอบที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญคือ 1) บุคคลมีความเป็นเลิศ (Personnel) 2) รูปแบบวิธีการคิด (Mental) 3) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Share) 4) การเรียนรู้กันเป็นทีม (Team) และการคิดอย่างเป็นระบบ (System)

4. สมรรถนะขององค์การ (Compet) ทั้ง 5 องค์ประกอบที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญคือ 1) โครงสร้างการบริหารงาน (Struct) 2) การจัดการงบประมาณ (Budget) 3) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Techno) 4) การจัดการสภาพแวดล้อม (Environ) และ 5) อัตรากำลังคน (Man)

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เทศบาลต้นสังกัด และสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลสามารถที่จะดำเนินการพัฒนาสถานศึกษา โดยใช้แนวคิดเชิงทฤษฎี Balanced Scorecard ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการใน 4 มุมมอง (Perspectives) ได้แก่ มุมมองเกี่ยวกับผู้รับบริการ (Customer Perspective) มุมมองเกี่ยวกับกระบวนการภายใน (Internal Process Perspective) มุมมองเกี่ยวกับการเรียนรู้และการเจริญเติบโต (Learning & Growth or Learning and Development Perspective) และมุมมองเกี่ยวกับการเงิน (Financial Perspective) เป็นกรอบในการกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาได้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาและพัฒนางานองค์ประกอบต่างๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาต่อไป

2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการจัดการศึกษาของเทศบาลแต่ละประเภท เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับส่งเสริมการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับเทศบาลแต่ละประเภท

3. ควรวิจัยและพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการศึกษาของเทศบาล ทั้งเครือข่ายในเทศบาลเองหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ และเครือข่ายระหว่างเทศบาลกับหน่วยงานทางการศึกษาและหน่วยงานอื่นๆ เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาและการใช้ทรัพยากรร่วมกัน

4. ควรมีการวิจัยศึกษาการจัดการศึกษาของเทศบาลที่ประสบความสำเร็จ เพื่อค้นหาแบบปฏิบัติที่ดี (Best Practice) โดยสังเคราะห์เป็นรูปแบบจัดการศึกษาเทศบาลที่ประสบความสำเร็จ

5. เนื่องจากการจัดองค์กรทางการศึกษาและการแบ่งส่วนการบริหารงานภายในองค์กรมีความหลากหลายและหลายระดับ ประกอบด้วยกระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เทศบาลต้นสังกัดสำนัก/กองการศึกษา และสถานศึกษา ทำให้มีปัจจัยที่ส่งผลทั้งทางบวกและทางลบต่อการบริหารงานและการจัดการศึกษา ประเด็นดังกล่าวนี้ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลหรืออิทธิพลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในแต่ละหน่วยงาน โดยอาจจะประยุกต์ใช้การวิเคราะห์พีระมิด (HLM: Hierarchical Linear Model) เพื่อให้ได้สารสนเทศที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สำหรับใช้ในการวางแผนและพัฒนาการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน ปี

เอกสารอ้างอิง

- กิตติ บุญนาค. (2541). การนำนโยบายการบริหารงานขององค์การธุรกิจไทยไปปฏิบัติ : ศึกษาปรากฏการณ์ปัญหาในอดีต เพื่อการพัฒนาสู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.
- จำเรียง วัยวัฒน์ และเบญจมาศ อำพันธ์. (2540). วินัย 5 ประการ พื้นฐานองค์การเรียนรู้. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). โมเดลลิสเรล : สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีयर วงศ์อนุตรโรจน์. (2542). การจัดการและการบริหารอาชีวศึกษา. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพฯ.
- พงศ์ชิต ชิตพงศ์. (2554). ประวัติการศึกษาท้องถิ่น. ค้นเมื่อ 29 กันยายน 2554, จาก http://www.ms.moe.go.th/thailocaladmin/page/p_2html.
- ธงชัย ลั่นติวงษ์. (2539). หลักการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ลือชัย จันทระเป็. (2546). รูปแบบการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนอาชีวศึกษาคาทอลิกในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์. คอ.ด., สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง.
- วีรวิทย์ มาฆะศิรานนท์. (2540). วินัย 5 ประการ พื้นฐานองค์การเรียนรู้. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- วรเดช จันทรศร. (2527). “การนำนโยบายไปปฏิบัติ : ตัวแบบและคุณค่า”. วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์. 24(4), 534-537.
- _____. (2539). “การนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ”. ใน เอกสารการสอนวิชานโยบายสาธารณะและการวางแผน. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). การวิจัยประเมินผลการจัดการศึกษาของเทศบาล. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : พรักหวานกราฟฟิค.
- Carter McNamara. (1999). “Basic overview of various strategic planning models”. *The management assistance program for nonprofits*, 4,

1-4.

Frigon, N.L. and Jackson, Harry K. (1996). *The Leader*. New York: Amecom.

Gardner, J.W. (1990). *On Leadership*. New York: Macmillan Publishing.

McCauley, C.D., Moxley, R. S., and Velsor, E. V. (1998). "Our View of Leadership Development in The Center for Creative Leadership". In *Handbook of Leadership Development*, (pp. 110-125). San Francisco: Jossey-Bass.

Peter Lassey. (1998). *Developing a learning organization*. London: Kogan page.

Preedy, Margaret. (1996). *Managing the effective school*. London: Paul chapman.

Senge, Peter M. (1990). *The fifth discipline: The art and practice of learning organization*. London: Century press.

_____. (1994). *The fifth discipline field book*. Nicholas: Brealey.

Steers, Richard M., et al. (1985). *Organizational behavior*. New jersey: Prentice hall.

Yukl, G. (1998). *Leadership in Organizations*. 4th ed. New Jersey: Prentice-Hall.

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ธรรมภิบาล และประสิทธิผลของ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต ตรวจราชการที่ 2 : ตัวแบบสมการโครงสร้าง

(Transformational Leadership, Good Governance and Effectiveness of Schools Under the Supervision of Primary Educational Service Area Office, Inspection Region 2 : Structural Equation Model)*

พัฒน: จามสูงเนิน** และ ดร.รังสรรค์ ประเสริฐศรี***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับ ความสัมพันธ์ และอิทธิพลระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ธรรมภิบาล และประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตตรวจราชการที่ 2 ผล

กิตติกรรมประกาศ : ผู้เขียนบทความขอแสดงความขอบคุณอย่างสูงต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 2 ท่าน คือ (1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์เทพ จันทสุวรรณคมบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา และ (2) รองศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ ประเสริฐศรี อดีตรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา.

* บทความวิจัยชิ้นนี้เรียบเรียงจากวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนเรื่อง “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ธรรมภิบาล และประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตตรวจราชการที่ 2 : ตัวแบบสมการโครงสร้าง” ซึ่งวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนางานองค์กร บัณฑิตวิทยาลัย.

** รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาทและดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนางานองค์กร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเจ้าพระยานครสวรรค์.

*** รองศาสตราจารย์และที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์.

การวิจัยพบว่า ระดับประสิทธิผลของโรงเรียน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และธรรมาภิบาลอยู่ในระดับสูงทุกตัว ความสัมพันธ์รายคู่ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ธรรมาภิบาลและประสิทธิผลของโรงเรียนมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกคู่ และพบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและธรรมาภิบาลมีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อประสิทธิผลของโรงเรียน

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง;ธรรมาภิบาล; ประสิทธิผล; โรงเรียนประถมศึกษา

Abstract

The purposes of this study are to study the level, the correlation and the influences among transformational leadership, good governance and effectiveness of schools under the supervision of Primary Education Service Area Office, Inspection Region 2. The researcher found the followings: (1) the level of effectiveness of schools, transformational leadership and good governance, comparing with the criterion, were high, (2) the correlation of transformational leadership, good governance and of school effectiveness were significantly positive, and (3) the transformational leadership and good governance had statistically significant positive influences on the effectiveness of schools.

Keywords: transformational leadership; good governance; effectiveness; primary school.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระทรวงศึกษาธิการมีบทบาทและการกิจในการจัดและส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้เป็นคนที่มีคุณธรรม นำความรู้ มีคุณภาพ มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยยึดเงื่อนไขและหลักการสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาดังนี้ (1) ยึดโรงเรียนเป็นศูนย์กลางการตัดสินใจ (School based decision making) เป็นแนวคิดที่ให้โรงเรียนมีอิสระในการตัดสินใจด้วยตนเอง โดยยึดประโยชน์ที่จะเกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ (2) การมี

ส่วนร่วม (Participation) กำหนดให้บุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา หรือผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการศึกษามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือ กำกับดูแล (3) การกระจายอำนาจ (Decentralization) การกระจายอำนาจด้านการบริหารจัดการศึกษาในด้านวิชาการ งบประมาณ บุคคลและบริหารทั่วไป ให้ คณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ และ (4) ความรับผิดชอบตรวจสอบได้ (Accountability) มีการกำหนดหน้าที่ความ รับผิดชอบและภารกิจของผู้รับผิดชอบ หลักความรับผิดชอบที่ถือว่าใครได้รับ มอบหมายหน้าที่ใด ต้องรับผิดชอบงานนั้นให้เกิดผลดีที่สุดและต้องสามารถ ตรวจสอบความสำเร็จได้ เพื่อเป็นหลักประกันคุณภาพการศึกษาให้เกิดขึ้นจาก การที่ส่วนกลางได้กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังสถาน ศึกษาโดยตรง ทำให้สถานศึกษามีอำนาจในการบริหารจัดการอย่างเต็มที่อัน เป็นการลดขั้นตอนการทำงาน ทำให้มีสายบังคับบัญชาที่สั้นลง เพื่อประสิทธิภาพ ในการทำงาน ภายใต้การสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ เทคโนโลยีและนโยบายที่ เน้นการให้บริการที่เป็นธรรมและทั่วถึง และมีการควบคุม ตรวจสอบและประเมิน ผลการปฏิบัติงานเป็นระยะๆ แต่การกระจายอำนาจดังกล่าวก็ยังไม่เป็นไปตาม เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม อย่างที่ควรจะเป็น เพราะยังมีปัญหาและอุปสรรคหลายอย่าง โดยพบว่า คนไทย ทุกคนยังไม่สามารถรับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพ ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานยังต่ำกว่าร้อยละ 50 ทุกวิชา และการประเมิน คุณภาพการศึกษาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและ ประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้มาตรฐานเพียงร้อยละ 35 เท่านั้น (สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) ดังนั้น สถานศึกษาต้องเร่งดำเนินการพัฒนา คุณภาพการศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ทั้งนี้ก็เพราะว่าประสิทธิผลของ องค์กร (Organizational effectiveness) ถือได้ว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดที่ผู้บริหาร ของทุกองค์กรต้องการจะบรรลุถึง คำกล่าวนี้น่าสามารถยืนยันได้จากทุกสาขาวิชา ที่อยู่ขอบเขตของศาสตร์ด้านการจัดการ ได้ทำการศึกษาค้นคว้าโดยมีเป้าหมาย ไม่ทางใดก็ทางหนึ่งเพื่อมุ่งช่วยเหลือผู้บริหารทำการบริหารองค์การให้มี ประสิทธิภาพมากขึ้น (Robbins, 1990)

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน มีนักการ

ศึกษาพบว่าให้หลายประการด้วยกัน ภาวะผู้นำ (Leadership) ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อประสิทธิผลของโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนทุกแห่งต้องมีผู้นำหรือผู้บริหารทำการบริหารงาน เพราะผู้นำคือบุคคลที่คอยทำหน้าที่ในการสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ตาม โดยสามารถกระทำให้ผู้ตามปฏิบัติงานแบบไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตน (Robbins, 2005) และในขณะเดียวกันผู้นำหรือผู้บริหารก็ต้องมีภาวะผู้นำด้วย เพราะว่าคนที่มีภาวะผู้นำสามารถที่จะโน้มน้าวบุคคลอื่นให้ทำงานจนบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้ (พงษ์เทพ จันทสุวรรณ, 2554) ธรรมาภิบาล (Goodgovernance) ก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญต่อประสิทธิผลของโรงเรียน เนื่องจากการบริหารของสถานศึกษาซึ่งมีหน้าที่ให้บริการการศึกษาแก่ประชาชนและเป็นสถานศึกษาของรัฐ ที่จำเป็นต้องนำหลักการว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่าธรรมาภิบาล มาบูรณาการเข้ากับการดำเนินงานของโรงเรียน ได้แก่ การดำเนินงานด้านวิชาการ งบประมาณ บุคคล และบริหารทั่วไป โดยมีเป้าหมายในการจัดการศึกษาคือ ทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี เก่งและมีความสุข เพราะการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นการบริหารจัดการที่สร้างประโยชน์และให้ความเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองทั้งมวล ซึ่งหากโรงเรียนปฏิบัติได้ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นย่อมทำให้เกิดประสิทธิผลและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสรุปก็คือ การจัดทำนโยบาย แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ตลอดจนบริบทและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของนักเรียน ชุมชนและท้องถิ่น และจัดการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม บรรยากาศ การเรียนการสอนที่หลากหลายและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยมีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ในขณะเดียวกัน หน่วยงานต้นสังกัดก็สนับสนุนปัจจัยในการบริหารต่างๆ เช่น

บุคลากร งบประมาณ รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และสิ่งก่อสร้างเพื่อใช้ในการบริหารจัดการศึกษา แต่จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมาปรากฏว่าสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคาดว่าสถานศึกษาน่าจะนำผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ไปปรับปรุง แก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ รวมทั้งนำไปกำหนดเป็นนโยบายและวิธีการทำงานในสถานศึกษาเพื่อส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลของโรงเรียน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และธรรมาภิบาลภายใต้บริบทของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ในเขตตรวจราชการที่ 2
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของโรงเรียน เมื่อทำการศึกษาภายใต้บริบทของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตตรวจราชการที่ 2
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและธรรมาภิบาลที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียน เมื่อทำการศึกษาภายใต้บริบทของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตตรวจราชการที่ 2

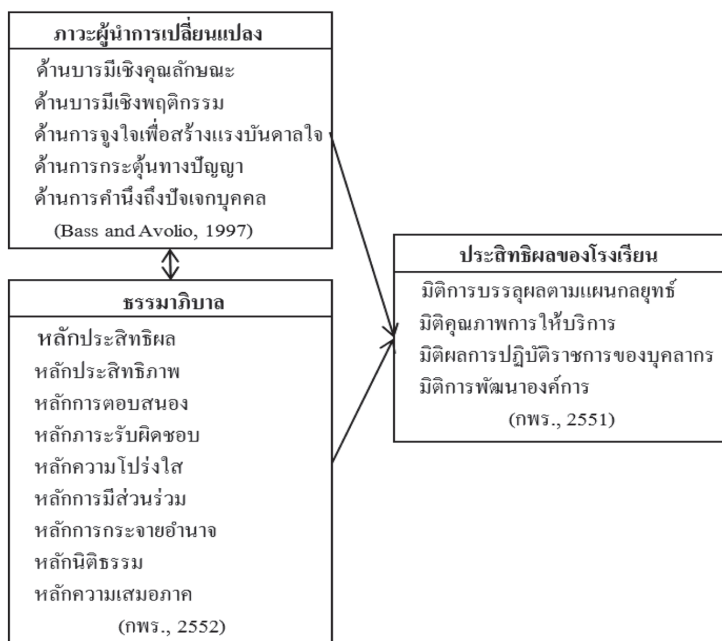
แนวคิดทางทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและแนวคิดเพื่อกำหนดเป็นตัวแปรประกอบด้วยแนวคิดประสิทธิผลของโรงเรียน ซึ่งเป็นแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2551) เป็นเกณฑ์ที่ใช้ประเมินประสิทธิผลของโรงเรียนใน 4 มิติ ได้แก่ มิติด้านการบรรลุผลตามแผนกลยุทธ์ มิติด้านคุณภาพ การให้บริการ มิติด้านผลการปฏิบัติราชการของบุคลากร และมิติด้านการพัฒนาองค์กร

แนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational leadership) ของ Bass and Avolio (1997) ซึ่งประกอบด้วย 1) องค์ประกอบด้านอิทธิพลเชิงอุดมคติ คุณลักษณะหรือด้านบารมีเชิงคุณลักษณะ [Idealized influence (charisma): Attributed] 2) องค์ประกอบด้านอิทธิพลเชิงอุดมคติพฤติกรรมหรือด้านบารมี

เชิงพฤติกรรม [Idealized influence (charisma): Behaviors] 3) องค์ประกอบด้านการจูงใจเพื่อสร้างแรงดลใจ (Inspirational motivation) 4) องค์ประกอบด้านการกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual stimulation) 5) องค์ประกอบด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล (Individualized consideration)

และแนวคิดการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล (Good governance) ซึ่งเป็นแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2552) ประกอบด้วย ด้านประสิทธิผล (Effectiveness) ด้านประสิทธิภาพ (Efficiency) ด้านการตอบสนอง (Responsiveness) ด้านการรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability) ด้านความโปร่งใส (Transparency) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) ด้านการกระจายอำนาจ (Decentralization) ด้านนิติธรรม (Rule of law) ด้านความเสมอภาค (Equity) และการมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus oriented) (แต่ในการวิจัยครั้งนี้จะไม่นำองค์ประกอบด้านฉันทามติมาใช้ เนื่องจากในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายระบุแนวทางอย่างเป็นทางการที่ชัดเจน) ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีและแนวคิดมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

สมมติฐานในการวิจัย

1. ระดับประสิทธิผลของโรงเรียน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และธรรมาภิบาลภายใต้บริบทของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตตรวจราชการที่ 2 อยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร้อยละ 80 (4.00) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของโรงเรียน เมื่อทำการศึกษาภายใต้บริบทของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตตรวจราชการที่ 2 มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. อิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและธรรมาภิบาล เมื่อพิจารณาพร้อมกัน จะส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน เมื่อทำการศึกษาภายใต้บริบทของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตตรวจราชการที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยตัวแปรอิสระ 2 ตัวแปร และตัวแปรตาม

1 ตัวแปร ดังนี้

1.1 ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วยตัวแปรแฝงจำนวน 2 ตัวแปร คือ

1.1.1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สามารถวัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร ประกอบด้วยอิทธิพลเชิงอุดมคติด้านคุณลักษณะ อิทธิพลเชิงอุดมคติด้านพฤติกรรม การจูงใจเพื่อสร้างแรงดลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล

1.1.2 ธรรมาภิบาล สามารถวัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 9 ตัวแปร ประกอบด้วยหลักประสิทธิผล หลักประสิทธิภาพ หลักการตอบสนอง หลักการระมัดชอบ หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักการกระจายอำนาจ หลักนิติธรรม และหลักความเสมอภาค

1.2 ตัวแปรตาม ประกอบด้วยตัวแปรแฝงจำนวน 1 ตัวแปร คือ ประสิทธิภาพของโรงเรียน สามารถวัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ประกอบด้วย มิติ

ด้านการบรรลุผลตามแผนกลยุทธ์ มิติด้านคุณภาพการให้บริการ มิติด้านผล
การปฏิบัติราชการของบุคลากร และมิติด้านการพัฒนาองค์กร

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ลพบุรีเขต 1 ลพบุรีเขต 2 สิงห์บุรี และ
อ่างทอง จำนวน 800 โรงเรียน ประกอบด้วยผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการ
ศึกษารวมทั้งสิ้นจำนวน 8,284 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่สถานศึกษา
จำนวน 260 โรงเรียน ส่งแบบสอบถามให้โรงเรียนละ 5 ชุด รวมแบบสอบถาม
จำนวน 1,300 ชุด ได้รับกลับคืนมาจำนวน 252 โรงเรียน จำนวน 1,133 ชุด

วิธีการวิจัย

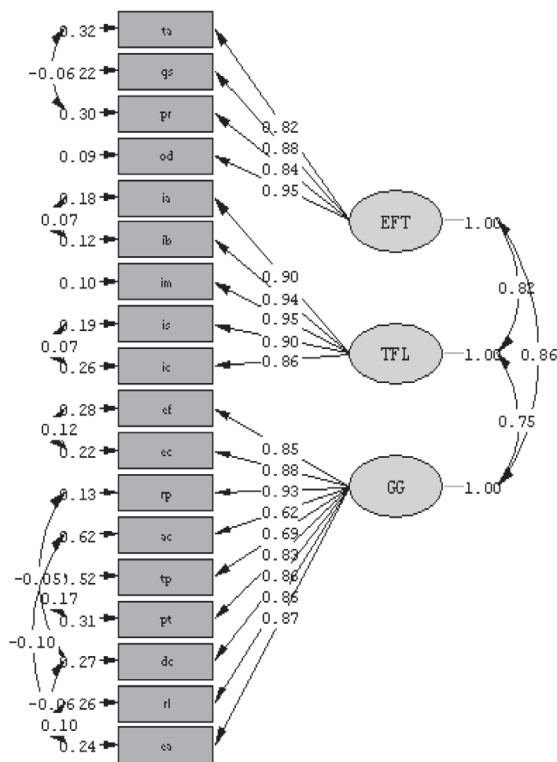
ผู้วิจัยใช้แนวทางการวิจัยเชิงปริมาณโดยการใช้กระบวนการทางตรรกะ
แบบนิรนัย ซึ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล และใช้กลุ่ม
ตัวอย่างจำนวนมาก เพื่อนำไปสู่ความสามารถในการอธิบายและทำนาย รวม
ตลอดถึงความถูกต้องแม่นยำของการศึกษาขึ้นอยู่กับความเที่ยงตรง (Validity) และ
ความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของเครื่องมือที่เก็บข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบ
สำรวจซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างจำนวนมาก โดยทำการศึกษา ณ จุดหนึ่งของเวลา ข้อมูล
ที่ได้เป็นแบบปริมาณและมีรูปแบบของความสัมพันธ์

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยพบว่า ระดับประสิทธิผลของ
โรงเรียนอยู่ในระดับสูงด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านผลการปฏิบัติราชการของ
บุคลากร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ ด้านการบรรลุผลตามแผน
กลยุทธ์ ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงพบว่ามีความเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงทุกด้าน
ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านอิทธิพลเชิงอุดมคติด้านคุณลักษณะ ส่วนด้านที่มี
ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และระดับธรรมาภิบาล
พบว่ามีความเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านหลักประสิทธิผล
ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ ด้านหลักความเสมอภาค

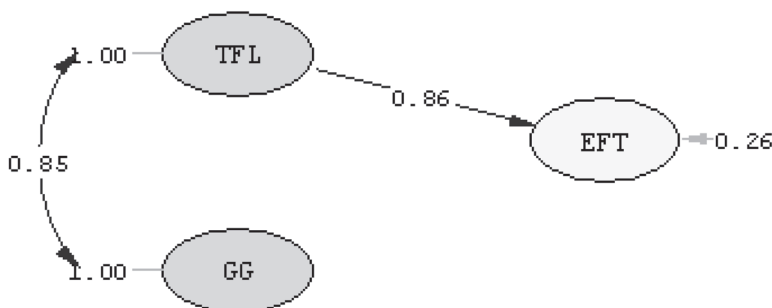
2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง

ตัวแปรแฝง คือภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ธรรมชาติและประสิทธิผลของโรงเรียนเมื่อแยกพิจารณา พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับประสิทธิผลของโรงเรียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\phi = 0.818, p < 0.01$) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับประสิทธิผลของโรงเรียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\phi = 0.858, p < 0.01$) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับธรรมชาติมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\phi = 0.745, p < 0.01$)

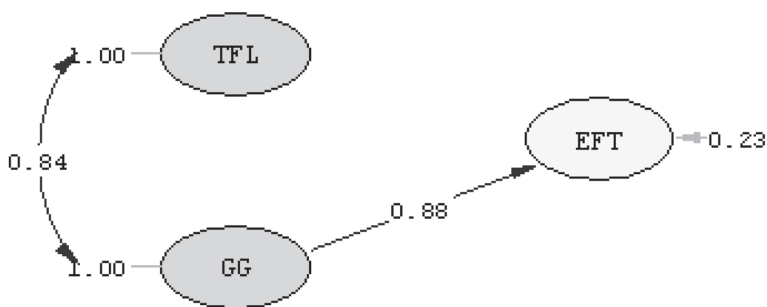
แผนภาพแสดงค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงของประสิทธิผลของโรงเรียน
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และธรรมชาติ

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในระดับสูงมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\gamma = 0.860, p < 0.01$) และพบว่าสัดส่วนของความแปรปรวนที่สามารถถูกอธิบายและทำนายได้ด้วยสมการโครงสร้างมีค่าเท่ากับ 0.697 ซึ่งหมายความว่าร้อยละ 69.70 ของค่าความแปรปรวนในแนวคิดประสิทธิผลของโรงเรียน สามารถถูกอธิบายและทำนายโดยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับสูงมาก

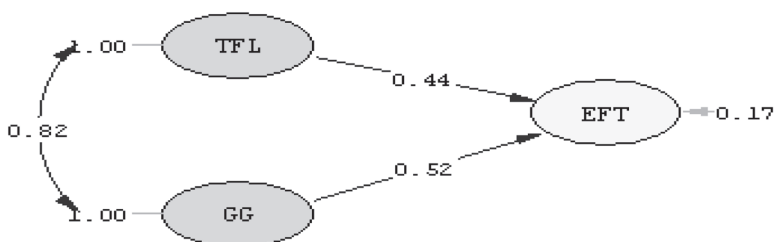
**แผนภาพแสดงชุดของค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางของตัวแบบสมการโครงสร้าง
ระหว่างภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงและประสิทธิผลของโรงเรียน**

พบว่า ธรรมชาติของอิทธิพลต่อแนวคิดประสิทธิผลของโรงเรียน ในระดับสูงมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\gamma = 0.886, p < 0.01$) และพบว่าสัดส่วนของความแปรปรวนที่สามารถถูกอธิบายและทำนายได้ด้วยสมการโครงสร้างมีค่าเท่ากับ 0.785 ซึ่งหมายความว่าร้อยละ 78.50 ของค่าความแปรปรวนในแนวคิดประสิทธิผลของโรงเรียน สามารถถูกอธิบายและทำนายโดยธรรมชาติซึ่งถือว่าอยู่ในระดับสูงมาก

แผนภาพแสดงชุดของค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางของตัวแบบสมการโครงสร้าง
ระหว่างธรรมชาติ และประสิทธิผลของโรงเรียน

และพบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน
ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\gamma = 0.436, p < 0.01$) และธรรมชาติ
ก็มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในระดับสูงมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
($\gamma = 0.516, p < 0.01$) และพบว่าสัดส่วนของความแปรปรวนที่สามารถถูกอธิบาย
และทำนายได้ด้วยสมการโครงสร้าง มีค่าเท่ากับ 0.83 ซึ่งหมายความว่าร้อยละ
83.00 ของค่าความแปรปรวนในแนวคิดประสิทธิผลของโรงเรียนสามารถถูก
อธิบายและทำนายโดยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและธรรมชาติ ซึ่งถือว่าอยู่
ในระดับสูงมาก

แผนภาพแสดงชุดของค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางของตัวแบบสมการโครงสร้าง
ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ธรรมชาติและประสิทธิผลของโรงเรียน

ตารางแสดงการเปรียบเทียบค่าดัชนีความสอดคล้องของตัวแบบสมการโครงสร้าง

Fit indices	Model 1	Model 2	Model 3
$\chi^2(p \text{ value})$	328.926(0.000)	305.616(0.000)	302.280(0.000)
<i>df</i>	112	112	106
χ^2/df	2.936	2.728	2.857
<i>RMSEA</i>	0.076	0.071	0.078
90%CI on <i>RMSEA</i>	0.056; 0.087	0.051; 0.082	0.065; 0.092
<i>CFI</i>	0.989	0.990	0.990
<i>NNFI (TFI)</i>	0.987	0.989	0.980
<i>SRMR</i>	0.030	0.041	0.037

ที่มา : Schermelleh-Engel and Moosbrugger, 2003: 52

สรุปได้ว่า ตัวแบบสมการโครงสร้างที่ศึกษานี้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับข้อมูลที่จัดเก็บได้ภายใต้บริบทของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตตรวจราชการที่ 2 ในระดับดีและอย่างสมเหตุสมผล รวมทั้งข้อมูลที่จัดเก็บได้ก็มีความเหมาะสมและมีความสอดคล้องกับตัวแบบสมการโครงสร้างนี้

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการอภิปรายตามสมมติฐานที่ตั้งไว้จากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาภายใต้บริบทที่ศึกษาดังนี้

1. ตามสมมติฐานข้อที่ 1 ระดับประสิทธิผลของโรงเรียน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และธรรมาภิบาลอยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าประสิทธิผลขององค์การหรือของโรงเรียนคือความสำเร็จของโรงเรียนในการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ บุคลากรในหน่วยงานจำเป็นต้องมีความสามารถในการ

การทำงานและมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร รวมทั้งมีความสามารถในการแก้ปัญหาในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายของหน่วยงานที่ตั้งไว้ รวมทั้งความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของไพฑูรย์ พิษย (2552) ที่พบว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมาก

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้บริหารโรงเรียนตระหนักถึงความต้องการและแรงจูงใจของครูและบุคลากรทางการศึกษา และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในลักษณะยกระดับความต้องการซึ่งกันและกัน และในการบริหารงานผู้บริหารต้องใช้ความรู้ ความสามารถและทักษะต่างๆ ของตนเองในการปรับเปลี่ยนอนาคตขององค์กรคือโรงเรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และต้องใช้ประโยชน์จากบุคลากรในโรงเรียนให้คุ้มค่า สอดคล้องกับงานวิจัยของอัจฉรา ธารบุตร (2551) ที่พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามการรับรู้ของครูผู้สอนอยู่ในระดับสูง

ธรรมาภิบาลของโรงเรียนอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้เป็นเพราะว่าหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีมีความสอดคล้องกับหลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) ที่ต้องมีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยังสถานศึกษา ให้มีอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ ความเป็นอิสระ และคล่องตัวในการบริหารจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคคลและบริหารทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไพศาล ตั้งสมบุรณ์ (2548) ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาครใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก

2. ตามสมมติฐานข้อที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของโรงเรียนมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สามารถอธิบายเป็นรายคู่ได้ว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียนอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะเป็นผู้นำขององค์กรเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในอันที่จะบริหารจัดการศึกษาอันเป็นพื้นฐานแก่คนส่วนใหญ่ของประเทศ จึงควรมีภาวะผู้นำหรือสร้างภาวะผู้นำให้บังเกิดขึ้น เพื่อนำพาบุคลากรในสถาน

ศึกษาให้พร้อมที่จะดำเนินการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายและการดำเนินการ
ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ Bass and
Avolio (1990) พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้นำที่นำองค์กรไปสู่ทิศทางใหม่
มีความสามารถที่จะช่วยให้สมาชิกขององค์กรตระหนักว่าเป้าหมายทั้งหมดของ
องค์กรเป็นอย่างไร และสามารถที่จะช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย

ธรรมาภิบาลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียนอยู่ใน
ระดับสูง ทั้งนี้เป็นเพราะว่าหลักธรรมาภิบาลคือแนวทางการจัดระเบียบการ
บริหารภายในโรงเรียนเพื่อให้สังคมของประเทศทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาชน
สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และตั้งอยู่บนความถูกต้องและเป็นธรรม อีกทั้ง
หลักธรรมาภิบาลก็เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การนำมาใช้เป็นแนวทางใน
การบริหารจัดการเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กรทุก
ประเภท ทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐ เอกชนหรือหน่วยงานทางการศึกษา
สอดคล้องกับงานวิจัยของอัศวพงษ์ เทพิน (2548) ที่พบว่าความสัมพันธ์ระหว่าง
การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารของผู้บริหาร
โรงเรียนประถมศึกษามีความสัมพันธ์กันในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
และมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับธรรมาภิบาลอยู่ใน
ระดับสูง ทั้งนี้เป็นเพราะว่าธรรมาภิบาลเป็นหลักการและเครื่องช่วยให้ผู้นำนำไป
ใช้ในการบริหารกิจการขององค์กรให้ประสบความสำเร็จ ส่วนภาวะผู้นำเป็น
พฤติกรรมที่ผู้นำแสดงออกอย่างมีศิลปะเพื่อที่จะให้กลุ่มบุคคลภายในองค์กรนั้นๆ
ร่วมมือร่วมใจในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรเช่นเดียวกัน สอด
คล้องกับภารดี อนันต์นาวิ (2549) พบว่า ตัวแปรที่ส่งผลสูงสุดและมีนัยสำคัญ
ทางสถิติต่อการบริหารการจัดการที่ดีของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ภาค
ตะวันออกคือภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และร่วมกันทำนายการบริหารจัดการที่
ดีได้ร้อยละ 76 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ตามสมมติฐานข้อที่ 3 เมื่อพิจารณาโดยควบคุมธรรมาภิบาลไม่ให้มี
อิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อ
ประสิทธิผลของโรงเรียนในระดับสูงมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ก็เนื่องจากว่า
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีพฤติกรรมที่สำคัญคือการมีอิทธิพลเชิงอุดมคติ

ด้านคุณลักษณะ เป็นพฤติกรรมที่ผู้นำกระทำให้ผู้ตามยอมรับในวิสัยทัศน์และพันธกิจของผู้นำ และพร้อมที่จะกระทำตามพันธกิจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเชิงอุดมการณ์ พร้อมทั้งผู้นำคอยสร้างแรงบันดาลใจ และกระตุ้นให้ใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงการเข้าใจถึงศักยภาพของผู้ตามแต่ละคน ได้ส่งผลต่อการบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์การ สอดคล้องกับแนวคิดของ Weber (1968) มีความเชื่อว่า ผู้ตามของผู้นำเชิงบารมี (ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง) จะมีความปรารถนาที่จะฝากอนาคตของตนเองไว้ในมือของผู้นำ และพร้อมที่จะสนับสนุนพันธกิจหรืองานที่ได้รับมอบหมายจากผู้นำจนบรรลุผลสำเร็จโดยพันธกิจที่ผู้นำเชิงบารมีสร้างขึ้นนั้นจะก่อให้เกิดสิ่งที่ดีเกินกว่าความกระตือรือร้น ความสิ้นหวังหรือความหวังตามปกติ

เมื่อพิจารณาโดยควบคุมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไม่ให้มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ธรรมชาติของโรงเรียนมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในระดับสูงมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ก็เนื่องจากว่าสถานศึกษามีหน้าที่ให้บริการการศึกษาแก่ประชาชนและเป็นสถานศึกษาของรัฐ จึงต้องนำหลักการว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีมาบูรณาการในการบริหารและจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียนในฐานะที่เป็นนิติบุคคลด้วย สถานศึกษาจึงจะมีประสิทธิภาพในการทำงานได้ชัดเจนยิ่งขึ้น สอดคล้องกับบรรณานุกรม (2551) ที่พบว่า การบริหารโดยใช้หลักธรรมชาติของผู้บริหารโรงเรียนมีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสามารถทำนายประสิทธิผลของโรงเรียนในภาพรวมได้

ธรรมชาติของโรงเรียนร่วมกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเมื่อพิจารณาพร้อมกันสามารถทำนายและอธิบายประสิทธิผลของโรงเรียนได้ถึงร้อยละ 83.00 ทั้งนี้ก็เพราะว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้นำและบุคลากรภายในองค์การหรือโรงเรียนทุกคนต้องพัฒนาให้มากขึ้นในตนเองและแสดงออกให้เป็นที่ประจักษ์แก่เพื่อนร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ส่วนธรรมชาติของโรงเรียน คือเครื่องมือและวิธีการในการบริหารจัดการให้โรงเรียนหรือองค์การมีประสิทธิผลยิ่งขึ้นไป ดังนั้นองค์การหรือโรงเรียนจะขาดในส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้ จะต้องมียุทธศาสตร์ทั้ง 2 ปัจจัยเพื่อให้องค์การหรือโรงเรียนบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลขององค์การหรือโรงเรียนในที่สุด สอดคล้องกับกมล

สุขเกษม (2555) ที่พบว่าอิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและธรรมาภิบาล ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ:

จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นทำให้ได้ข้อสรุปเชิงเสนอแนะว่า กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรให้ความสำคัญในเรื่องธรรมาภิบาล โดยกำหนดเป็นนโยบายในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการมีส่วนร่วม ซึ่งมีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียนสูงที่สุด ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมากที่สุดได้แก่องค์ประกอบด้านอิทธิพลเชิงอุดมคติ ด้านคุณลักษณะควรจัดการอบรม พัฒนาในรูปแบบที่หลากหลายเพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ขององค์การในด้านประสิทธิผลของโรงเรียน ด้านการบรรลุผลตามแผนกลยุทธ์อยู่ในระดับต่ำ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนทั้งงบประมาณ และนโยบายในการจัดการเพื่อให้โรงเรียนดำเนินการพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุผลตามแผนกลยุทธ์ที่กำหนดไว้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป 1) ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในโรงเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษเขตการศึกษาอื่นๆ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้นำมาเปรียบเทียบกับผลของการศึกษาในครั้งนี้ 2) ควรมีการศึกษาและพัฒนาองค์ประกอบต่างๆ เช่น วัฒนธรรมองค์การ องค์การแห่งการเรียนรู้ บรรยากาศองค์การ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ และการทำงานเป็นทีม ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทต่อไป 3) ควรมีการศึกษาซ้ำในกลุ่มประชากรเดิม ในช่วงระยะเวลา 3-5 ปีข้างหน้า ซึ่งเป็นการศึกษาแบบ Longitudinal design ซึ่งจะมีตัวแปรด้านเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเป็นการทดสอบความน่าเชื่อถือและความเที่ยงตรง และรวมถึงระดับความเป็นสามัญการของตัวแบบตามทฤษฎีหรือตัวแบบภายใต้บริบทผ่านกาลเวลาและการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ๒

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กมลลา สุขเกษม. (2555). พฤติกรรมการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้อำนวยการโรงเรียนในทัศนะของข้าราชการครูในอำเภอแก่งหางแมว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากันตบุรี เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปริญญา สมัครการ. (2551). การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากลนคร เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏกลนคร.
- พงษ์เทพ จันทสุวรรณ. (2554). ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลองค์การของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร : ตัวแบบสมการโครงสร้าง. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต คณะพัฒนาลัทธิสังคมและสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พัฒนา งามสูงเนิน. (2556). อิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและธรรมาภิบาล ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตตรวจราชการที่ 2. ดุษฎีนิพนธ์ สาขาการบริหารการพัฒนาองค์การ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเจ้าพระยา.
- ไพฑูรย์ พิชัย. (2552). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากลนคร เขต 2. วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏกลนคร.
- ไพศาล ตั้งสมบูรณ์. (2548). การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุทสาคร. สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภาวดี อนันต์นาวิ. (2549). “การวิเคราะห์ภาวะผู้นำของผู้อำนวยการเขตพื้นที่การ

ศึกษาและบรรยายาคองค์การที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการที่ดีของสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออก”. วารสารศึกษาศาสตร์. ปีที่ 18 ฉบับที่
1 เดือนมิถุนายน 2549 - ตุลาคม 2549 หน้า 89-100.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2551). *คู่มือการพัฒนาคุณภาพ
การบริหารจัดการภาครัฐ : เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ พ.ศ.
2551*. กรุงเทพฯ : วิชั่นพริ้นท์เอนด์มีเดีย.

_____. (2552). *คู่มือการจัดระดับการกำกับดูแลองค์การภาครัฐตามหลัก
ธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good governance rating).*
กรุงเทพฯ : วิชั่นพริ้นท์เอนด์มีเดีย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). *กรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษา.*
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัศวพงษ์ เทพิน. (2548). *ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารโรงเรียนโดยใช้หลัก
ธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 2*. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สกลนคร.

อัจฉรา ถาบุตร. (2551). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารกับประสิทธิผล
การบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษาตามการรับรู้ของครูผู้สอน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดุจธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร-
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

ภาษาอังกฤษ

Bass, B.M. and Avolio, B.J. (1990). *Improving organizational effectiveness
through Transformational leadership*. Palo Alto, California: Consult-
ing psychologists press.

_____. (1997). *Full range leadership development: Manual for the
multifactor leadership questionnaire*. Palo Alto, CA: Mind Garden.

Engel, K.S. and Moosbrugger, H. (2003). *Methods of psychological
research* Volume 8 No. 2. Retrieved March 10, 2013. From <http://>

//www.mpr-online.de.

Robbins, S.P. (1990). *Organization theory: Structure, design, and applications*. 3rd ed. Englewood cliffs. NJ: Prentice-hall.

_____. (2005). *Organization behavior*. 11th ed. UpperSaddleRiver, N.J: Pearson.

Weber, M. (1968). *Max Weber on charisma and institutional building*. S. N. Eisenstadt, ed. Chicago: The university of Chicago press.

จริยธรรมผู้บริหารตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ธานินทร์ กรียวิเชียร องคมนตรี*

คุณหญิง วรธรรมาคุณหญิง**

๑

ศาสตราจารย์ธานินทร์ กรียวิเชียร องคมนตรี บรรยายในการประชุมเชิงปฏิบัติการ
“การเสริมสร้างจริยธรรมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน : เชิดชูคุณธรรมนำ

.....

* บทความปริทัศน์นี้ได้ทำการเรียบเรียงแนวคิดของท่านศาสตราจารย์ธานินทร์
กรียวิเชียร องคมนตรี จาก *คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร*. ศูนย์ส่งเสริม
จริยธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ., ๒๕๔๗: *การยึด*
มั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๔ สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, ๒๕๕๕.
เพื่อเป็นเอกสารประกอบการสอนรายวิชา “จริยธรรมของผู้บริหาร” สำหรับนัก
ศึกษาชั้นปีที่ ๔ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา โดยมีจุดประสงค์ให้
บรรดานักศึกษาได้สัมผัสและรู้ซึ่งถึงตัวบทดั้งเดิมที่ท่านองคมนตรีได้มอบให้แก่
บรรดาผู้บริหารระดับสูงของประเทศ ส่วนรูปแบบตัวอักษรและตัวเลขไทย ตาม
ที่สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีลงมติเห็นชอบในโครงการฟอนต์มาตรฐาน
ราชการไทย ตามหนังสือด่วนที่สุด ที่ นร ๐๕๐๖/ว ๑๖๔ ลงวันที่ ๑๓ กันยายน
๒๕๕๓ ให้จัดพิมพ์ตัวเลขเป็นเลขไทย เพื่อเป็นการส่งเสริมการใช้เลขไทย อีกทั้ง
ยังเป็นการยึดตามต้นฉบับของท่านองคมนตรีด้วย.

** อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา นครสวรรค์.

จังหวัดสกลนคร” เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๔๗ ณ โรงแรมเชียงใหม่ พลาซ่า จังหวัดเชียงใหม่ โดยอธิบายความหมายของคำว่า “คุณธรรม” ไว้ว่า

“การที่จะวินิจฉัยว่าบุคคลใดมีคุณธรรมดีเด่นมากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมต้องพิจารณาโดยรวมว่าบุคคลนั้นมีอุปนิสัยและประพฤติปฏิบัติตนเช่นไร อยู่ในกรอบของกฎหมายและศีลธรรมหรือไม่อย่างไร เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานและต่อสังคมอย่างไร เป็นผู้ที่ยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมเพียงใดหรือไม่” (๒๕๔๗: ๓-๔)

ในขณะเดียวกัน อธิบายความหมายของคำว่า “จริยธรรม” ไว้ว่า

“ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม และ กฎศีลธรรม... จริยธรรมของนักบริหารซึ่งมีความหมายจำเพาะถึงเรื่องที่นักบริหารที่ดีควรจะปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพอย่างไรจึงจะมีประสิทธิภาพสูงสุดประการหนึ่ง และนักบริหารที่ดีนั้นจักต้องครองตนในสังคมอย่างใดอีกประการหนึ่ง” (๒๕๔๗: ๔)

ศาสตราจารย์ยานินทร์ ได้ยกประเด็นที่สังคมไทยเผชิญกับปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง (๒๕๔๗: ๕) ได้แก่

- การซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและในระดับท้องถิ่น
- การประมูลซื้อขายตำแหน่งหน้าที่ราชการ มีการวิ่งเต้นที่จะได้มาซึ่งตำแหน่งหน้าที่ที่สูงขึ้นกว่าผู้ร่วมงาน
- มีการสมยอมคบคิดกันในการประกวดราคาก่อสร้างและจัดซื้อพัสดุของหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ
- มีการยกยอกเงินราชการลับและหลบเลี่ยงการเสียภาษีอากรที่ควรจะต้องชำระตามกฎหมาย
- การจงใจฝ่าฝืนตัวบทกฎหมายและความถูกต้องชอบธรรมในหมู่ข้าราชการและผู้บริหารระดับสูงที่ลุแก่อำนาจ

โดยที่ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาหลักของผู้บริหารที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรง เมื่อมีอำนาจหน้าที่มาก มีความสามารถในการตัดสินใจที่กระทบต่อคนและสังคมเป็น

วงกว้าง ข้อผิดพลาดจากปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลกระทบกับสังคมโดยตรง ปัญหาความเหลวเลอะเฟอфонเกิดขึ้นเพราะสังคมไทยมีค่านิยมที่จะยอมรับทุกอย่างไม่ว่าชั่วว่ดี เป็นสังคมที่ตามใจทุกคน ใครจะทำอะไรก็ทำไป ทำให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมที่ตามใจตนเองอย่างไม่มีขอบเขต มั่งง่าย ไร้ระเบียบวินัย และไม่นำพาต่อกฎหมายบ้านเมือง สร้างความเดือดร้อนยุ่งยากไปทุกหย่อมหญ้าในบ้านเมือง (๒๕๕๕: ๑; ๒๕๕๗: ๕)

๒

ในบทความ “การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม” (๒๕๕๕: ๕-๗; ๒๕๕๗: ๑๓) ศาสตราจารย์ธานีินทร์ฯ ได้ใช้มโนทัศน์ของคำศัพท์ภาษาอังกฤษ “Integrity” โดยแปลและถอดความหมายว่า “การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม”

สำหรับคำว่า “Integrity” นั้นพจนานุกรมภาษาอังกฤษได้ให้ความหมายไว้ว่า “Strength and firmness of character”, “Uncompromising adherence to a code of moral values” และ “Moral uprightness” โดยมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า *Integer* ซึ่งแปลว่า Wholeness หรือความครบถ้วนสมบูรณ์ความ เป็นจำนวนเต็ม เมื่อพิจารณาแล้วก็จะได้ความหมายอันลึกซึ้งว่า “คนที่จะเป็นคนเต็มคนนั้น ย่อมจะต้องมี Integrity เป็นคุณธรรมประจำตัว”

ในภาษาไทย เราไม่อาจหาถ้อยคำเพียงถ้อยคำเดียวมาอธิบายความหมายของคำว่า “Integrity” ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ความ ท่านผู้รู้บางท่านให้ความเห็นว่า คำดังกล่าวมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “อวีโรชนะ” หรือ “ความไม่คาดธรรม” อันเป็นราชธรรมประการที่สิบในทศพิธราชธรรม คือวางพระองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรมคงที่ ไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหวเพราะถ้อยคำที่ดีร้าย ลากลักการะหรืออภิสารมณโณนิฐารมณใด ๆ สติมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรมคือความเที่ยงธรรมก็ดี นิติธรรมคือระเบียบแบบแผน หลักการปกครองตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามก็ดี ไม่ประพฤติให้เคลื่อนคลาตวิบัติไป (ดู พระธรรมปิฎก, พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม) แต่คนทั่วไปก็อาจจะไม่คุ้นเคยหรือไม่รู้ความหมายของคำว่า “อวีโรชนะ” และโดยปกติศัพท์ในพุทธศาสนาจะมีความหมายเฉพาะที่ลึกซึ้งมาก ท่านองคมนตรีจึงไม่แน่ใจว่าจะมีความหมายที่ตรงกันกับคำว่า “Integrity” โดยสมบูรณ์หรือไม่ เพราะคำว่า “Integrity” นี้ หมายความว่า

รวมถึง ความหนักแน่น ความน่าเชื่อถือ ความยึดมั่นในหลักการและความถูกต้อง
ดังนั้นแทนที่จะบัญญัติคำศัพท์ขึ้นใหม่แล้วต้องมาอธิบายความหมายคำศัพท์นั้นอีก
ขอให้ความหมายของคำนี้ตรงตามคำแปลว่า “การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม”

ศาสตราจารย์สตีเฟน แอล. คาร์เตอร์ (Stephen L. Carter) แห่งมหา-
วิทยาลัยเยล สหรัฐอเมริกา ได้ให้ข้อเสนอว่า บุคคลใดจะได้ชื่อว่าเป็นผู้มี “Integrity”
(๑๙๙๖) บุคคลนั้นจะต้องปฏิบัติตามถ้อยคำ ๓ ข้อตอน คือ

- พินิจพิเคราะห์แยกแยะว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือสิ่งใดเป็นสิ่งที่ถูก
ต้องหรือสิ่งใดเป็นสิ่งที่ผิดให้กระจ่างชัด
- ปฏิบัติตามสิ่งที่ตนเชื่อว่าถูกต้องอย่างเคร่งครัด แม้จะทำให้ตนลำบาก
หรือเสียผลประโยชน์ก็ตาม
- ประกาศให้ผู้อื่นได้ทราบโดยทั่วกันว่าตนได้ปฏิบัติไปเช่นนั้นโดยได้
พินิจพิเคราะห์แยกแยะว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้ว

จะเห็นได้ว่า การรักษาไว้ซึ่งความถูกต้องชอบธรรมนั้น แม้ไม่มีผู้ใดหรือกฎหมาย
ใดมาบังคับให้ต้องทำ แต่เขาก็สมัครใจทำเองเพราะความสำนึกในความถูกต้อง
ชอบธรรมและความรู้สึกที่จำต้องรักษาไว้ซึ่งเกียรติยศและศักดิ์ศรี ด้วยเหตุนี้
จึงกล่าวว่า “การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม” มีความหมายลึกซึ้ง เป็นคุณธรรม
ที่สูงส่ง และมีความสำคัญต่อสังคมส่วนรวมยิ่งไปกว่าคุณธรรมอื่นใด เพราะได้
รวมเอาคุณธรรมประการอื่นๆ ไว้ด้วยแล้วในตัวเอง หากผู้ใดเป็นผู้ที่ยึดมั่นใน
ความถูกต้องชอบธรรมแล้ว ก็ย่อมต้องประพฤติตนอยู่ในกรอบของคุณงามความดี
กฎหมาย และศีลธรรมเสมอ ดังนั้น หัวใจของการรักษาไว้ซึ่งคุณธรรมและจริยธรรม
ก็คือการยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมนั่นเอง

๓

ศาสตราจารย์ธานินทร์ (๒๕๕๕: ๔-๕) ได้ยกหลักที่ชาวอังกฤษอบรมลูกหลาน
โดยถือว่าการเป็น “เด็กดี” สำคัญกว่าและต้องมาก่อนการเป็น “เด็กเก่ง” ดังนั้น
จึงฝึกอบรมเด็กตั้งแต่เข้าใจความด้วยคติธรรมง่ายๆ ๗ ประการมาตั้งแต่เด็กจน
กระทั่งเป็นอุปนิสัยประจำชาติ และเมื่อบุคคลใดมีคติธรรมนี้ครบถ้วน ก็ถือได้ว่า
เป็นผู้ที่ “ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม” อันเป็นคุณธรรมที่สูงส่งซึ่งถือเป็น

หัวใจของคุณธรรมและจริยธรรมทั้งปวง ดังนี้

๑. สัจจะ พูดความจริง (Truth)
๒. ความซื่อสัตย์สุจริต (Honesty)
๓. ความระลึกในหน้าที่ (Sense of Duty)
๔. ความอดทน (patience)
๕. ความเป็นธรรม (Fair Play)
๖. ความเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Consideration for Others)
๗. เมตตาธรรม (Kindness)

การปลูกฝังคตินธรรมดังกล่าวให้กับเยาวชนชาวอังกฤษ เพื่อให้มีจิตใจ “ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม” นี้ มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยศาสตราจารย์ธานินทร์ฯ ยังให้แนวคิดถึงการปลูกฝังคตินธรรมทั้ง ๗ ประการดังกล่าว น่าจะเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับการฝึกอบรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนหรือบุคคลทั่วไปในสังคมของเรา โดยเพิ่มคตินธรรมอีก ๕ ประการ เพื่อให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมอันดีและสภาพของสังคมไทย คือ

๘. ความกตัญญูตเวที (Gratitude)
๙. ความสุภาพนุ่มนวล (Politeness)
๑๐. ความเคารวต่อผู้มีอาวุโส (Respect for Elders)
๑๑. รักษาคำพูด (Promise)
๑๒. จิตสำนึกสาธารณะ เสียสละเพื่อส่วนร่วม (Public conscience)

ศาสตราจารย์ธานินทร์ฯ ได้กล่าวถึง คนไทยสั่งสอนเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมให้กับลูกหลานด้วยข้อความต่อไปนี้

“ลูกเอ๋ย ขอให้ลูกตั้งอกตั้งใจเรียนให้ดีนะ ต่อไปจะได้เป็นใหญ่เป็นโต เป็นเจ้าคนนายคน มีอำนาจวาสนา มีบุญหนักศักดิ์ใหญ่ มีแต่ความมั่งมีศรีสุข แล้วลูกจะได้มาเป็นพี่พี่ของพ่อแม่พี่น้องและลูกหลานของเราต่อไป” (๒๕๔๗: ๒๖)

พ่อแม่ทุกรายย่อมต้องการให้ลูกได้รับลาภ ยศ สรรเสริญ และสุขด้วยกันทั้งนั้น

แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า ลาก ยศ สรรเสริญ และสุขนี้ต้องมาด้วยความถูกต้องชอบธรรมเท่านั้น ได้มาด้วยความสุจริต ไม่ใช่ไปฉกชิงเข้ามา ไปวิ่งเต้นมา ข้ามหัวเพื่อนฝูงโดยมิชอบ คำสั่งสอนดังกล่าวขาดเรื่อง “การได้มาด้วยความถูกต้องชอบธรรม” คำสอนนี้จะเป็นเหตุหนึ่งหรือไม่ที่สังคมที่ทำให้สังคมไทยในปัจจุบันเต็มไปด้วยคนที่ปรารถนาจะเป็นใหญ่เป็นโต มีอำนาจวาสนา มีความมั่งมี โดยไม่สนว่าจะได้มาด้วยวิธีการที่ไม่ถูกไม่ชอบอย่างไร เป็นสังคมที่ตามใจทุกคนและทุกคนก็ตามใจตัวเองด้วยที่เอาแต่ได้ฝ่ายเดียว

การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องและชอบธรรม ควรเป็นอุดมการณ์ของนักบริหาร ในหมู่นักบริหารมีการกล่าวกันเสมอว่า การบริหารงานนั้นให้ถือเอาความซื่อสัตย์สุจริตเป็นสำคัญ จึงมีคำถามว่า “เพียงความซื่อสัตย์สุจริตเท่านั้นไม่เพียงพอหรือ?” ตอบได้ว่า ลำพังแต่ความซื่อสัตย์สุจริตเท่านั้นไม่พอ เพราะความซื่อสัตย์สุจริตอาจจะตีความหมายกันว่าหมายความว่าความเฉพาะตัวเขาเอง สมมติว่าบุคคลคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชา ท่านอาจจะซื่อสัตย์สุจริต แต่เมื่อลูกน้องท่านไม่ซื่อสัตย์สุจริต ท่านเอาหูไปนาเอาตาไปไร่ จะบอกว่าท่านไม่ซื่อสัตย์สุจริตก็ไม่เชิง ท่านเพียงแต่ไม่ได้ทำอะไรเขาเท่านั้นเพราะท่านเกรงใจหรือกลัวอิทธิพลต่างๆ แต่ถ้าเป็นคนที่มี “Integrity” ย่อมจะหมายถึงว่า นอกจากท่านเองเป็นผู้ซื่อสัตย์สุจริตแล้ว ท่านยังมีความน่าเชื่อถือในฐานะผู้บังคับบัญชาที่จะควบคุมคนในหน่วยงานท่านทุกคนซื่อสัตย์สุจริตด้วย เพราะฉะนั้นท่านต้องกล้าที่จะจัดการกับบุคคลเหล่านั้นไปตามกฎหมายโดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ดังนั้น “Integrity” จึงเป็นการรวมคุณลักษณะหรืออุปนิสัยดีเด่นทั้งหมดเข้าด้วยกันอยู่คำเดียวที่ว่า “Integrity” การยึดมั่นและมีความกล้าพอที่จะถือตามความถูกต้องชอบธรรม โดยมีพักต้องคำนึงถึงว่าจะถูกต้องด้านหรือจะเสี่ยงภัยประการใดหรือไม่ คำนี้จึงเป็นคำที่มีความหมายกว้างไกลและลึกซึ้งกว่าคำว่าซื่อสัตย์สุจริต และน่าจะถือเป็นอุดมการณ์ของนักบริหารได้เป็นอย่างดี (๒๕๔๗: ๒๖-๗)

๔

ศาสตราจารย์ธานีนาห์ ได้ให้ข้อคิดคำนึงสำหรับผู้บริหารระดับสูง (๒๕๔๗: ๖๖-๖๙) ดังนี้

๑. ท่านจะเห็นได้ว่า ถ้าเรามองโครงสร้างของการบริหารราชการแผ่นดิน

หรือการบริหารรูปใดก็ได้แล้วแต่ แม้กระทั่งในทางธุรกิจ เปรียบเหมือนทรงเจดีย์ ท่านอยู่ที่ยอดเจดีย์ ท่านจะทำอะไร คนอยู่ข้างใต้เจดีย์เห็นทุกอย่างไม่ว่าดีหรือชั่ว ท่านอาจจะเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุด หรือตัวอย่างที่ไม่ควรจะทำอย่างก็ได้ ท่านพึงปฏิบัติหน้าที่ของท่านโดยยึดมั่นในความถูกต้องและชอบธรรม เป็นตัวอย่างที่ดี ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาจักถือตาม ภารกิจที่สำคัญคือ การฝึกอบรมผู้ที่อยู่ใบบังคับบัญชาของท่านให้เป็นคนที่ยึดมั่นในความถูกต้องและความเป็นธรรม โดยท่านเองจนตรึงได้ยกพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่ลูกเสือในพิธีเปิดงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๑๒ ว่า

“ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครทำให้คนทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปรกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดี ให้คนดีได้ปกครองบ้านเมืองและควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้...”

๒. การเพาะค่านิยมในสังคมเรื่องการพัฒนาบ้านเมือง จะเห็นได้ว่าในงานต่างๆ แม้กระทั่งงานศพจะมีการกล่าวยกย่องสรรเสริญท่านผู้ล่วงลับไปแล้วว่าท่านผู้นั้นดำรงตำแหน่งนั้นตำแหน่งนี้อย่างยอดเยี่ยม คล้ายๆ กับว่า สิ่งเหล่านี้เป็นเป้าหมายปลายทางที่เรายึดถือเป็นหลักในการประเมินคุณค่าแห่งผลงานในชีวิตการทำงานของบุคคล หากคิดให้ลึกซึ้งก็จะเห็นได้ว่าตำแหน่งหน้าที่เป็นเพียงโอกาส โอกาสที่จะช่วยชาติบ้านเมือง โอกาสที่จะช่วยแผ่นดินในการที่สร้างสรรค์งานที่เป็นประโยชน์สูงสุดในการสร้างประสิทธิภาพให้แก่หน่วยงาน เพราะฉะนั้นถ้าใครได้รับตำแหน่งอะไร เราควรจะแสดงความยินดีกับท่านในฐานะที่ท่านมีโอกาสที่จะสร้างผลงานเท่านั้น และเราควรจะแสดงความยินดีอย่างจริงใจอย่างเต็มเปี่ยมก็ต่อเมื่อท่านผู้นั้นได้สร้างผลงานสำเร็จ เป็นผลงานที่สร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์อย่างมหาศาลให้แก่แผ่นดิน

๓. เรื่องคุณธรรมและจริยธรรมดูเหมือนจะเป็นนามธรรม หากสิ่งที่เราจำเป็นต้องมีก็คือ ตัวอย่างอันเป็นแบบฉบับในการรักษาคุณธรรมและจริยธรรมผู้บริหารที่ควรจะเป็นตัวอย่างที่ดีมีใครบ้าง นำคุณสมบัติพิเศษของท่านเหล่านั้นมาสังกัดให้เห็นจะแจ้งเป็นรายๆ ไป ท่านมีผลงานอะไร ท่านครองตนอย่างไรที่

โดดเด่นควรแก่การยกย่องเชิดชู เพราะเราต้องการตัวอย่าง ต้องการแรงบันดาลใจสำหรับคนรุ่นใหม่ และผู้เกี่ยวข้องในทุกระดับของการบริหารงานราชการแผ่นดิน และบริหารงานด้านอื่นๆ

๔. การปลูกฝังคตินิยมแก่เยาวชนเพื่อสร้างคุณธรรมและจริยธรรมจนกระทั่งเป็นอุปนิสัยประจำชาติ ย่อมเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่เป็นอนาคตของชาติ เราควรจะปลูกฝังคตินิยมอะไรให้แก่เยาวชน และควรจะปลูกฝังอย่างไร ผู้บริหารระดับสูงน่าจะมีบทบาทสำคัญในเรื่องการวางแผนฝึกอบรมและการรณรงค์ รวมตลอดทั้งติดตามผลของการรณรงค์ระดับชาติเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องด้วย

๕

ศาสตราจารย์ธานีนาห์ ได้เสนอแนะการใช้มาตรการอื่นเข้ามาเสริมมาตรการทางกฎหมาย (๒๕๕๕: ๙-๑๖) ดังนี้

๑. มาตรการแก้ไขจิตใจด้วย “หิริโอตตปปะ” และ “กฏแห่งกรรม” ปัญหาความเสื่อมโทรมทางจิตใจเป็น “กิเลส” ของตัวบุคคล เราจึงควรมุ่งแก้ไขที่เรื่องของจิตใจเป็นสำคัญว่า ทำอย่างไรจึงจะทำให้คนมีหิริโอตตปปะหรือมีคุณละอายต่อการทำชั่วและเกรงกลัวต่อบาป ซึ่งจะทำให้เขาไม่กล้าที่จะทำสิ่งที่ไม่ถูกต้องชอบธรรม เพื่อให้คนมีหิริโอตตปปะ เราต้องตั้งใจและชี้ให้ผู้เรียนคิดอีกด้านหนึ่งว่า หิริโอตตปปะนี้แท้จริงแล้วมีบทกำหนดโทษ (Sanction) ด้วยจึงจะได้ผลดี กล่าวคือ สมควรจะต้องมีการอบรมศึกษาเรื่อง “กฏแห่งกรรม” ให้เป็นบทบาทบังคับของหิริโอตตปปะว่า ผู้ใดทำกรรมอันใดไว้ จะดีหรือชั่ว ย่อมได้รับผลแห่งกรรมนั้นไม่ช้าก็เร็ว กฏแห่งกรรมนี้เป็นทั้งบทให้รางวัลหากทำดีและเป็นบทลงโทษหากทำชั่ว คือเป็น Reward and Punishment อยู่ในตัว ทั้งยังเป็นกฎธรรมชาติหรือสัจธรรมที่จะต้องเกิดแก่ทุกคนไม่มีผู้ใดก้าวล่วงเสียได้

อย่างไรก็ตาม อุปสรรคสำคัญประการหนึ่งของการฝึกอบรมเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมก็คือ ผู้เรียนมักไม่เชื่อเรื่องกฏแห่งกรรม เพราะไม่สังเกตเห็นเสมอไป หากกรรมส่งผลทันตาเห็นก็คงไม่มีใครกล้าทำชั่ว เพราะทุกคนย่อมตระหนักดีว่าหากตนทำชั่วก็จักได้รับผลร้ายจากกรรมที่ตนทำในทันใดนั้นนั่นเอง แต่เมื่อกรรมไม่ได้ส่งผลทันตาเห็น ผู้คนจึงไม่นำพาต่อกฏแห่งกรรม กล้าลองดี

กล้าเสี่ยง ไม่โยยตีว่าการกระทำของตนจะส่งผลให้เกิดอะไรขึ้นกับตนบ้าง เพราะเห็นว่าคนที่กระทำความชั่วบางคนดูเหมือนไม่ต้องรับโทษหรือผลชั่วอะไรเลยในชีวิต ขณะที่บางคนทำดีแสนดีก็ดูเหมือนไม่ได้รับผลดีมากมายอะไร หรือบางครั้งคนที่ทำดีอยู่ในกฎระเบียบก็กลับกลายเป็นคนขวางโลกโลกในสายตาคนอื่นไปเสียอีก จนมีคำพังเพยที่พูดกันทั่วไปว่า “ทำดีได้ดีมีที่ไหน ทำชั่วได้ดีมีถมไป” บางคนจึงปฏิเสธที่จะรับฟังเรื่องกฎแห่งกรรมเสียเลย ถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่ควรนำมาคิดให้เสียเวลา อะไระจะเกิดมันก็ต้องเกิด ไว้คิดแก้ปัญหาเมื่อเกิดเรื่องแล้วจะดีกว่า

มีข้อสังเกตบางประการในเรื่องกฎแห่งกรรมด้วยว่า บางคนบุญก็ทำ กรรมก็สร้าง แต่บุญก็อยู่ส่วนบุญ กรรมก็อยู่ส่วนกรรม ไม่อาจหักกลบลบกันได้ ดังนั้น ท่านไม่ควรทำผิดทำชั่วต่อผู้ใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อแผ่นดิน อนึ่ง แม้จะมีผู้ใดทำให้ท่านเจ็บใจ ท่านก็ไม่ควรผูกใจเจ็บ เพราะผู้กระทำจักต้องรับผลกรรมของเขาอยู่แล้ว ถ้าท่านยังคงผูกใจเจ็บ ท่านเองก็ต้องรับกรรมนั้นด้วย เพราะเวรย่อมไม่ระงับด้วยการจองเวร เรื่องกฎแห่งกรรมนี้ เราควรปลูกฝังให้ประชาชนได้ตระหนักตั้งแต่วัยเยาว์เพื่อให้เขาได้มีโอกาสสังเกตและศึกษาด้วยตัวของเขาเองว่า กฎแห่งกรรมเป็นสังขธรรมหรือไม่ เมื่อเขาตระหนักได้รวดเร็วเพียงใดก็เป็นเอกลักษณ์ของเขาในอันที่จะดำเนินชีวิตโดยมีหิริโอตตปปะและกฎแห่งกรรมเป็นบงกชให้กรอบของชีวิตดำเนินไปในเส้นทางที่ถูกต้องชอบธรรมตลอดไป

๒. การปลูกฝังและปลูกจิตสำนึกสาธารณะ (Public Conscience) นอกจากทำให้ประชาชนมีหิริโอตตปปะอันจะทำให้เขาไม่กล้าที่จะทำความชั่ว เรายังจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างให้ประชาชนในชาติมีจิตสำนึกสาธารณะที่จะเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม โดยการ “ปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะ” ในเยาวชนและ “ปลูกจิตสำนึกสาธารณะ” ในตัวผู้ใหญ่ไปพร้อมกับกระตุ้นและรณรงค์ให้ประชาชนเห็นความจำเป็นที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมมีเสียงในส่วนได้ส่วนเสียของบ้านเมือง เพราะวิกฤตการณ์ด้านคุณธรรมและจริยธรรมนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความไม่พหุต่อสังคมของประชาชน แม้จะเห็นว่าสิ่งที่ไม่ถูกต้องชอบธรรมเกิดขึ้นก็เนื่องเสียเสีย คิดเสียว่า “ฉันไม่เกี่ยว” หรือ “ธุระไม่ใช่” โดยลืมนึกไปว่าตนเองก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ต้องช่วยกันสอดส่องดูแลความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง หากบ้านเมืองไปไม่รอดเสียแล้วเราก็คงจะอยู่ไม่ได้เช่นกัน ดังนั้น ต้องมีการสร้างทัศนคติใหม่ให้ประชาชนตระหนักว่า “เป็นหน้าที่ของฉัน” ที่จะต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อ

ความเป็นไปในสังคม ประชาชนและเจ้าพนักงานของรัฐก็ต้องช่วยกันสอดส่องดูแลมิให้เกิดการกระทำผิดประพฤติดุร้ายขึ้น ทั้งต้องไม่เป็นตัวการกระทำผิดเสียเอง และต้องรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

จิตสำนึกสาธารณะนี้ ท่านองคมนตรีหมายถึงประชาชนควรได้รับการชี้แนะให้รักษาเกียรติภูมิของชาติ มีความเคารพต่อตนเอง และมีความรับผิดชอบในศีลธรรมต่อสังคมส่วนรวม จริงอยู่ที่ว่าเราทุกคนต่างก็ต้องการประสบความสำเร็จในชีวิตส่วนตัว แต่คนเรานั้นก็ไม่ควรคิดแต่กอบโกยสมบัติหรือแสวงอำนาจยศศักดิ์ หรือตำแหน่งเพื่อตนเองโดยไม่คำนึงถึงส่วนรวม เพราะความพึงพอใจในสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงการตอบสนองชั่วคราวชั่วคราวต่ออัตตาเท่านั้น ทำให้ความสุขที่แท้จริงไม่ ความสุขที่แท้จริงจึงอยู่ที่การให้ การเสียสละ และการอุทิศตนทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม อันนำมาซึ่งความสุข ความภาคภูมิใจ และความอมริมย์ในดวงใจอย่างยั่งยืนและแท้จริง

๓. กระบวนการร่อนทอง (A Cleansing Process) ในโลกเรานั้นไม่มีผู้ใดเกิดมาดีเต็มร้อยหรือชั่วทั้งร้อย หากแต่ละคนก็มีดีบ้าง ชั่วบ้าง ละครกันไป ทุกคนล้วนมี “กิเลส” อยู่ในตัวเอง มากบ้างน้อยบ้าง ผู้ใดมีจิตใจที่เข้มแข็งแน่วแน่ในความดีก็สามารถข่มกิเลสในใจตนได้ แต่ก็มีไม่น้อยที่ต้องพ่ายแพ้ต่อกิเลสในใจตัวเอง เช่น เมื่อแรกก็เป็นคนดีมีศีลธรรม แต่ภายหลังเมื่อมีอำนาจวาสนา เสพความสุขสบายจนเคยชิน ก็ลืมตัวลืมตน เหลิงอำนาจ ยอมกระทำทุกอย่างเพื่อให้ได้มาหรือรักษาไว้ซึ่งอำนาจวาสนานั้น ตัวอย่างเหล่านี้มิให้เห็นเกลื่อนกลาดในสังคม เราจึงจำเป็นต้องมีการชะล้างจิตใจและพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นอยู่เสมอ โดยการหมั่นเพียรเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงตนเองอย่างค่อยเป็นค่อยไปด้วยการ “ร่อน” ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมอันไม่พึงปรารถนาให้หลุดร่วงลงไป และสร้างสมความดีงามขึ้นเป็นลำดับเปรียบเสมือนการร่อนทองที่ต้องค่อยๆ คัดกรองเอาเศษหินเศษดินออก ค่อยๆ ร่อนจนกระทั่งได้ทองคำที่มีความบริสุทธิ์จริงๆ

นอกจากจะร่อนทองตัวเองแล้วเรายังต้อง “ร่อน” หาทองคำบริสุทธิ์มาทำงานให้กับบ้านเมืองด้วย ไม่ว่าจะเป็นการทำงานระดับชาติ ระดับท้องถิ่น หรือในวงการวิชาชีพสาขาต่างๆ เพราะบุคคลที่เราเลือกเข้ามานี้จะเป็นผู้แทนของเราในการใช้อำนาจบริหารกิจการและดูแลรักษาผลประโยชน์ของประเทศโดยตรง

เราจึงต้องให้ความสำคัญ ใส่ใจ และพิถีพิถันเลือกสรรผู้ที่มีศีลธรรมและยึดถือความถูกต้องชอบธรรมให้มีโอกาสเข้ามาทำงาน และเมื่อเลือกบุคคลใดเข้าไปแล้วก็ต้องติดตามเฝ้าดู ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของท่านเหล่านี้ต่อไปอย่างใกล้ชิดว่าปฏิบัติหน้าที่โดยชอบและอย่างดีที่สุดแล้วหรือไม่ ถ้าไม่ ก็ต้องหาทางหักท้วง ยิ่งหากมีการทุจริตประพฤติมิชอบก็ต้องหาทางให้เขาพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ไปตามวิธิต่างที่กฎหมายกำหนดไว้ และเลือกสรรผู้อื่นที่ดีกว่าในโอกาสต่อไป จนได้คนที่ดีที่สุดมาบริหารกิจการบ้านเมือง

๔. การผนึกกำลังกันในหมู่ผู้ประกอบการวิชาชีพเดียวกัน (Professional Solidarity) เมื่อท่านทั้งหลายได้หมั่นฝึกอบรมตนเองให้เป็นผู้ที่ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมแล้ว ท่านยังมีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาให้การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมนี้หยั่งรากลึกและเจริญงอกงามในจิตใจของผู้คนในสังคมด้วย เริ่มจากในแวดวงวิชาชีพของท่านเอง ด้วยการผนึกกำลังกันในหมู่ผู้ประกอบการวิชาชีพช่วยกันดูแลเพื่อนร่วมวิชาชีพ โดยใช้มาตรฐานทางสังคม คือถ้าใครทำดีก็ต้องยกย่องเชิดชูและปกป้อง แต่ถ้าใครทำชั่วก็ต้องว่ากล่าวตักเตือน หากไม่ใช่เรื่องร้ายแรง แต่หากเป็นเรื่องร้ายแรงก็ต้องคว่ำบาตรผู้นั้นจากวงการวิชาชีพเพื่อไม่ให้เขามีโอกาสก่อความเสียหาย ความเดือนร้อนวุ่นวาย หรือความเสื่อมเสียให้กับผู้สุจริตทั้งหลายในวิชาชีพนั้นๆ ได้อีกต่อไป จากนั้นก็ค่อยๆ พัฒนาขึ้นไปในระดับชุมชนจนถึงระดับประเทศ ช่วยกันผนึกกำลังกันยับยั้งและป้องกันไม่ให้บุคคลนั้นได้มีโอกาสทำชั่วก่อความเสียหายให้บ้านเมืองอีก การผนึกกำลังกันนั้นนับเป็นมาตรการที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมให้ยั่งยืนสืบไป แต่ทั้งนี้การผนึกกำลังต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ถูกต้องชอบธรรมด้วย หากใช้ไปในทางที่ไม่ถูกต้องชอบธรรมก็เปรียบเสมือนการนำกฎหมายมาใช้บังคับแทนกฎหมายและกลายเป็นภัยที่อันตรายร้ายแรงได้ เช่น การใช้ระบบอุปถัมภ์รวมกลุ่มกันเองสนับสนุนพวกพ้องของตนให้ได้เลื่อนยศเลื่อนตำแหน่งโดยไม่ถูกต้อง หรือการรวมตัวกันปกป้องผู้กระทำความผิดไม่ให้ต้องรับโทษหรือหาทางให้เขารอดพ้นจากความรับผิดชอบโดยไร้ซึ่งความชอบธรรมตามกฎหมาย

มาตรการแก้ไขทางจิตใจต่างๆ ที่ท่านองคมนตรีได้เสนอมานั้น เป็นการแก้ไขทั้งทัศนคติและอุปนิสัยของบุคคลซึ่งต้องใช้ระยะเวลายาวนาน อาศัยทั้งความตั้งใจ ความอดทน และความเสียสละของทุกฝ่าย การพยายามเร่งรัดด้วย

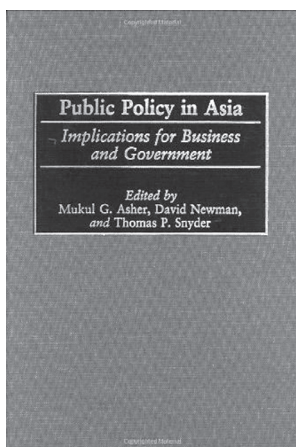
ความเข้มแข็งลักขณใดก็ไม่มีทางลัด แต่มาตรการแก้ไขทางจิตใจที่วามานี้ก็เป็นหนทางเดียวที่เราจะแก้ไขวิกฤตการณ์ความเสื่อมทางคุณธรรมและจริยธรรมได้อย่างได้อย่างแท้จริง ซึ่งการดำเนินงานตามมาตรการต่างๆ นั้น เราจำเป็นต้องมีแกนนำที่ยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมอย่างแรงกล้า ช่วยกันจุดดิ่งให้คนส่วนใหญ่ในสังคมเดินไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้การรณรงค์เรื่องคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมสัมฤทธิ์ผลเป็นลำดับไป องค์กรต่างๆ ที่มีภารกิจในการตรวจสอบและส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมอยู่แล้วอาจจะเป็นแกนนำในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี อาทิ ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามทุจริตแห่งชาติ ศูนย์ส่งเสริมจริยธรรมของสถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือนหรือองค์กรวิชาชีพต่างๆ เช่น สภานายความ เนติบัณฑิตยสภา สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตุลาการ เป็นต้น องค์กรเหล่านี้สมควรเป็นแกนนำในการรณรงค์เรื่องคุณธรรมและจริยธรรมด้วยการปฏิบัติเชิงรุก แสดงเจตจำนงไม่ยอมรับการทุจริตประพฤติมิชอบทั้งปวง พร้อมทั้งยืนหยัดยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมให้เป็นอุดมการณ์อันสูงสุดของสังคม

ท้ายสุด ท่านองคมนตรีอัญเชิญพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานเพื่อเชิญไปอ่านในพิธีเปิดการประชุมยุวพุทธิกสมาคมทั่วประเทศ ครั้งที่ ๑๒ ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่เสาร์ที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๑๓ ความว่า

“ในการดำเนินชีวิตของเรานั้น เราต้องข่มใจไม่กระทำการสิ่งใดๆ ที่เรารู้สึกด้วยใจจริงว่าชั่ว ว่าเสื่อม เราต้องฝืนต้องต้านความคิดและความประพฤติทุกอย่างที่รู้สึกว่าขัดกับธรรมะ เราต้องกล้าและบากบั่นที่จะกระทำสิ่งที่ทราบว่า เป็นความดี เป็นความถูกต้อง และเป็นธรรม ถ้าเราร่วมกันทำเช่นนี้ให้ได้จริงๆ ให้ผลของความดีบังเกิดมากขึ้นๆ ก็จะช่วยค้ำจุนส่วนรวมไว้มิให้เสื่อมลงไป และจะช่วยให้ฟื้นคืนดีขึ้นได้เป็นลำดับ” ปย

แนะนำหนังสือ *Public Policy in Asia: Implications for Business and Government* Edited by Mukul G. Asher, David Newman and Thomas P. Snyder*

เชษฐา พวงหัตถ์**

Public Policy in Asia: Implications for Business and Government

Edited by Mukul G. Asher, David Newman and Thomas P. Snyder.

Westport, Conn.: Quorum Books, 2002. 352 pp. \$24.95 (cloth)

- * บทความแนะนำหนังสือเล่มนี้มีเป้าหมายเพื่อให้ นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต และระดับบัณฑิตศึกษาที่สนใจประเด็นเรื่องนโยบายสาธารณะและการพัฒนา (public policy and development) ใช้เป็นแนวทางในการสำรวจวรรณกรรม (literature survey) หรือการสำรวจแนวคิดทางทฤษฎีสำหรับการเขียนรายงานและ/หรือการเขียนวิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์.
- ** ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา นครสวรรค์.

วิกฤตเศรษฐกิจในเอเชียซึ่งได้เริ่มต้นเมื่อปีค.ศ. 1997 (พ.ศ. 2540)¹ ได้นำไปสู่
อวสานของช่วงเวลาหนึ่งทศวรรษแห่งปาฏิหาริย์ทางเศรษฐกิจ (Asian economic
miracle) ของหลายประเทศในเอเชีย หลังปีค.ศ. 1997 รัฐบาลหลายรัฐบาลได้
ถูกบีบให้ต้องปรับแนวคิดเกี่ยวกับเส้นทางของการพัฒนาใหม่ หนังสือชื่อ *Public
Policy in Asia: Implications for Business and Government* (2002) ที่ได้รับ
การพิมพ์เผยแพร่ทันสถานการณ์ช่วงนั้นเล่มนี้ นำเสนอบทนำและบทความจำนวน
16 บทที่ให้ความสำคัญกับมิติต่างๆ ของนโยบายสาธารณะ (public policy) ใน
ช่วงหลังปีค.ศ. 1997

ตั้งแต่ปีค.ศ. 1997 เป็นต้นมา ได้มีการชี้ให้เห็นถึงปัญหาข้อผิดพลาดของ
นโยบายด้านการคลัง ด้านเทคโนโลยี และด้านสิ่งแวดล้อมที่ได้เคยถูกใช้กันอยู่
ก่อนหน้านี้และกำลังถูกใช้ในเวลานั้น บรรดาผู้เชี่ยวชาญบทความให้กับหนังสือเล่ม
นี้ต่างเสนอแนะวิธีการต่างๆ ในการปรับเปลี่ยนนโยบายสาธารณะ เป้าหมายหลัก
ของหนังสือเล่มนี้อยู่ที่การปรับเปลี่ยนวิธีการวิเคราะห์นโยบายในเอเชีย (policy

.....

¹ วิกฤตการณ์ทางการเงินในเอเชีย (the 1997 Asian financial crisis) หรือเรียก
ทั่วไปในประเทศไทยว่า ‘วิกฤตต้มยำกุ้ง’ เป็นช่วงวิกฤตการณ์เงินซึ่งส่งผล
กระทบถึงหลายประเทศในทวีปเอเชีย เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1997
(พ.ศ. 2540) ก่อให้เกิดความกลัวว่าจะเกิดการล่มสลายทางเศรษฐกิจทั่วโลก
เนื่องจากการแพร่ระบาดของทางการเงินวิกฤตดังกล่าวเริ่มขึ้นในประเทศไทย เมื่อ
ค่าเงินบาทลดลงอย่างมากอันเกิดจากการตัดสินใจของรัฐบาลไทย ซึ่งมีพลเอก
ชวลิต ยงใจยุทธเป็นนายกรัฐมนตรี ที่ลอยตัวค่าเงินบาท ตัดการอิงเงินสกุล
ดอลลาร์สหรัฐ หลังจากความพยายามทั้งหมดที่จะสนับสนุนค่าเงินบาทเมื่อ
เผชิญกับการแผ่ขยายแบบเกินเลยทางการเงิน (financial overextension) อย่าง
รุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนขับเคลื่อนอสังหาริมทรัพย์ ในเวลานั้น ประเทศไทย
มีภาระหนี้สาธารณะซึ่งทำให้ประเทศอยู่ในสภาพล้มละลายก่อนหน้าการล่ม
สลายของค่าเงิน และเมื่อวิกฤตดังกล่าวขยายออกนอกประเทศ ค่าเงินของ
ประเทศส่วนใหญ่ในเอเชียตะวันออกลดลงได้และ “ญี่ปุ่น” ญี่ปุ่นก็ได้ทรุดตัวลง
เช่นกัน ตลาดหลักทรัพย์ปรับตัวลดลงและรวมไปถึงราคาสินทรัพย์อื่นๆ และ
ทำให้หนี้เอกชนเพิ่มสูงขึ้น.

analysis) ด้วยการอุดช่องว่างระหว่างทฤษฎี (theory) และการปฏิบัติ (practice) และเพื่อพัฒนาคุณภาพของการตัดสินใจสาธารณะ (public decisions) ผ่านการนำเสนอแนวทางที่ดีกว่าในการทำความเข้าใจประเด็นปัญหาต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อเอเชียตะวันออก (East Asia) และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia)

ประสบการณ์และความจำเป็นที่แตกต่างหลากหลายของประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ปรากฏให้เห็นชัดเจนในหนังสือเล่มนี้ บรรณาธิการทั้งสามคน (Mukul G. Asher, David Newman และ Thomas P. Snyder) ของหนังสือเล่มนี้ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ไม่มีตัวแบบสำเร็จรูปที่ชัดเจนใดๆ ที่สามารถตอบสนองความต้องการของทุกๆ ประเทศในภูมิภาคนี้ได้ สถานการณ์ต่างๆ ที่เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละประเทศจำเป็นต้องถูกนำมาพิจารณากันอย่างจริงจังในการกำหนดนโยบายสาธารณะ

หนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็นสี่ส่วนดังนี้ ส่วนที่หนึ่ง-การเจริญเติบโต ความมั่งคั่งด้านรายได้ และการปฏิรูปการคลัง (Growth, Income Security and Fiscal Reform) ประกอบด้วยบทความจำนวน 6 บท; ส่วนที่สอง-การปฏิรูปการบริหารจัดการและการจัดการ (Governance and Management Reform) ประกอบด้วยบทความจำนวน 4 บท; ส่วนที่สาม-เทคโนโลยี นวัตกรรม และบทบาทของรัฐบาล (Technology, Innovation, and the Role of Government) ประกอบด้วยบทความจำนวน 3 บท; และส่วนที่สี่-นโยบายและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Policy and Management) ประกอบด้วยบทความจำนวน 2 บท

บทความชุดแรกมีเนื้อหาครอบคลุมประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับการเจริญเติบโต ความมั่งคั่งด้านรายได้ และการปฏิรูปการคลัง โดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์เชิงลึก (in-depth analyses) เกี่ยวกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ในประเทศมาเลเซีย เกาหลี (ใต้) และไทย บทความเกี่ยวกับประเทศมาเลเซีย (Chapter 2 Economic Growth and Income Inequality: The Malaysian Experience) พุ่งความสนใจไปยังคำถามที่ว่าทำไมประเทศมาเลเซียจึงต้องหันมากำหนดนโยบายรับรองสิทธิประโยชน์ของคนกลุ่มน้อยในสังคม (affirmative-action policy)² หลังจากที่ประสบความสำเร็จในการสร้างความ

² affirmative-action policy เป็นนโยบายที่มีเป้าหมายเพื่อยืนยันความพยายาม

เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจขนาดใหญ่ในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1970-90 เนื่องจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แบบดั้งเดิมที่ใช้กันอยู่ในขณะนั้นก็ได้เคยคาดการณ์ว่าเงื่อนไขทั้งสองประการ คือการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความมั่นคงด้านรายได้นั้นสามารถเกิดขึ้นพร้อมๆ กัน

นักวิชาการได้นำเสนอทางออกผ่านบทความต่างๆ ในหนังสือเล่มนี้ว่า คำตอบสำหรับประเด็นปัญหาข้างต้นอยู่ตรงตรงทฤษฎีแบบปฏิบัตินิยม (pragmatic attitude) ของรัฐบาลและประชาชนทั่วไป นั่นก็คือความเป็นอยู่ที่ดีทางด้านวัตถุ (materialistic well-being) จะต้องได้รับการให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก ในบทความชิ้นที่สองของหนังสือเล่มนี้ให้ฟังความสนใจไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความไม่เท่าเทียมกัน และความยากจนในประเทศเกาหลี (ใต้) และในประเทศไทย (Chapter 3 Economic Growth and Income Inequality: The Korean and Thai Experiences) นักวิชาการที่เขียนบทความเหล่านี้ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าการปรับเปลี่ยนนโยบายกระจายรายได้ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อลดความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้นั้น อันที่จริงแล้วอาจจะกลายเป็นตัวเร่งให้เกิดการเพิ่มขึ้นของความไม่เท่าเทียมกันในการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคอันเป็นผลจากการลดลงของการกระจุกตัวของการออม

บทความชิ้นสุดท้ายของส่วนแรกของหนังสือเล่มนี้ให้ความสำคัญกับประเด็นที่มีความสำคัญมากสำหรับนโยบายสาธารณะในอนาคต นั่นก็คือ ประชากรผู้สูงอายุในเอเชียและผลกระทบของโลกาภิวัตน์ (globalization) รวมตลอดถึงนโยบายด้านการคลัง เนื่องจากการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์และการเพิ่มขึ้นของอายุขัย เอเชียจะกลายเป็นดินแดนที่มีสัดส่วนของจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุดในโลกในคริสต์ศตวรรษที่ 21 ดังนั้น บทความในส่วนต่อไปของหนังสือเล่มนี้จึงสะท้อนให้เห็นความพยายามอย่างหนักในการให้ความสำคัญกับนัยทางเศรษฐกิจของการเปลี่ยนแปลงนี้ที่เกิดขึ้นกับโครงสร้างอายุขัย ประเทศต่างๆ ในเอเชียจะต้อง

.....

ในการยกระดับความเท่าเทียมกันของโอกาสในการเข้าถึงงานและในการศึกษาที่เปิดกว้างมากขึ้นสำหรับสมาชิกของคนกลุ่มน้อย คนที่ด้อยโอกาส หรือผู้หญิงซึ่งเคยถูกกีดแบ่งจากคนกลุ่มเสี่ยงข้างมากในสังคม.

ตระหนักในความสำคัญของการขบคิดทบทวนโครงการทั้งหลายเกี่ยวกับความมั่นคงทางสังคม (social security) ภายในประเทศ ทั้งนี้เพื่อที่จะสามารถรับมือกับการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนการพึ่งพิงของผู้สูงอายุและชีวิตที่ยืนยาวมากขึ้นของผู้สูงวัยหลังเกษียณอายุการทำงาน

บทความของมูกุล แอชเชอร์ (Mukul G. Asher) (Chapter 6 Globalization and Fiscal Policy: Rationale for Reform in Southeast Asia) เสนอแนะว่า การปฏิรูปการคลังอย่างครอบคลุมมากขึ้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการสร้างความยั่งยืนให้กับการเติบโตทางเศรษฐกิจ รวมตลอดถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม และความเป็นเอกภาพทางการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดูเหมือนว่าโลกาภิวัตน์นอกจากจะทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้มากขึ้นภายในประเทศและระหว่างประเทศแล้ว ยังทำให้อำนาจของรัฐวิสาหกิจทั้งหลายลดลงเพื่อทำให้รายได้ที่เป็นภาษีเพิ่มขึ้น รวมตลอดถึงการบริหารงานด้านภาษีมีความลำบากมากขึ้น และสร้างแรงบีบอันนำไปสู่การลดภาระด้านภาษีทั้งหมด ด้วยเหตุนี้จะเห็นว่าการท้าทายที่มีต่อรัฐบาลทั้งหลายในเอเชียมี 4 ประการคือ การให้ได้มาซึ่งความยั่งยืนด้านการคลังหรือการประคองสิ่งนี้เอาไว้ให้ได้ การปฏิรูปโครงสร้างภาษีและการใช้จ่าย การกำหนดงบประมาณด้านความมั่นคงทางสังคม และการปฏิรูปสถาบันการคลัง ประเทศญี่ปุ่นเป็นกรณีศึกษาที่เห็นได้ชัดเกี่ยวกับเรื่องนี้ในสถานการณ์ของความตกต่ำด้านการคลังและการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรผู้สูงวัย บทความของฮิโรมิตสึ อิชิ (Hiromitsu Ishi) (Chapter 7 Globalization and Fiscal Policy: Tax Reform in Japan) ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปด้านการคลังที่จำเป็นต่อภาษีหลักๆ ของชาติ 3 ด้านคือ ภาษีเงินได้ส่วนบุคคล (individual income tax) ภาษีเงินได้นิติบุคคล (corporate income tax) และภาษีเพื่อการบริโภค (consumption tax) ที่มีฐานภาษีขยายกว้างขึ้น³

³ เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2014 ประเทศญี่ปุ่นเริ่มเก็บภาษีเพื่อการบริโภคอัตราใหม่จากเดิมร้อยละ 5 เป็นร้อยละ 8 ซึ่งนับเป็นการเพิ่มอัตราภาษีครั้งแรกในรอบ 17 ปี รัฐบาลญี่ปุ่นคาดการณ์ว่าการเพิ่มภาษีครั้งนี้จะช่วยสร้างรายได้เข้ารัฐราว 5 ล้านล้านเยนในปีงบประมาณ 2014 และจะเพิ่มขึ้นเป็น 8 ล้านล้านเยนใน

ส่วนที่สองของหนังสือเล่มนี้ที่พูดถึงเกี่ยวกับการปฏิรูปการบริหารจัดการ และการจัดการ (governance and management reform)⁴ นั้น เป็นการนำเสนอ บทความจำนวนหนึ่งที่มีความแตกต่างกันในหลายๆ ด้าน โดยบทความเหล่านี้ให้ความสำคัญกับประเด็นต่างๆ ที่ครอบคลุมตั้งแต่ผลกระทบของโลกาภิวัตน์ที่มีต่อการจัดการทางด้านเศรษฐกิจไปจนถึงบทบาทของสหประชาชาติหรือยูเอ็น (UN) และบรรดาสถาบันทางด้านกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ดี

.....

ปีงบประมาณ 2015 ทั้งนี้ เงินรายได้จะถูกนำไปใช้ด้านสวัสดิการสังคม โครงการ สาธารณสุขและเงินบำนาญเพื่อช่วยเหลือประชากรผู้สูงอายุ อย่างไรก็ดี นักเศรษฐ ศาสตร์บางคนเตือนว่า การขึ้นภาษีอาจทำให้การอัตราการบริโภคลดต่ำลงก่อนหน้านี้ รัฐบาลญี่ปุ่นได้ประกาศแผนกระตุ้นเศรษฐกิจมูลค่าประมาณ 53 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐเพื่อพยายามรักษาอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และจัดการกับการ ลดลงอัตราการบริโภค ขณะเดียวกัน สมาชิกวุฒิสภาญี่ปุ่นได้โหวตเพิ่มอัตรา ภาษีในเดือนตุลาคมปีหน้าอีกครั้งเป็นร้อยละ 10.

⁴ จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่า งานวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสน ศาสตร์ มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ดังนั้น เวลาเราพูดถึง ‘การบริหาร’ เราจำเป็นต้องเข้าใจความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสิ่งนี้พอ สมควร ตัวอย่างเช่น ในอดีต ‘การบริหาร’ หรือ ‘administration’ ในภาษาอังกฤษ มักหมายถึงการบริหารภาครัฐหรือภาคสาธารณะเป็นการเฉพาะ ส่วน ‘ภาค สาธารณะ’ หรือ ‘public’ ในอดีตก็มีความหมายแคบๆ หมายถึง การบริหารงาน ของรัฐบาล แต่ปัจจุบันความหมายของสิ่งที่เรียกว่า ‘ภาคสาธารณะ’ ได้ขยาย ออกไปโดยรวมเอาภาคประชาชนและภาคสังคมเข้าไว้ด้วย นักวิชาการคนสำคัญ ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์อย่างเฟรดริกสัน (H. George Frederickson) [ดู รายละเอียดเพิ่มเติมใน H. George Frederickson, *The Spirit of Public Administration* (San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1997).] ถึงกับ เรียกร้องให้มีการแยกระหว่าง *public administration* กับ *government administration* เพื่อชี้ให้เห็นว่า การบริหารงานภาครัฐเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการบริหารงานภาคสาธารณะโดยรวม รัฐบาลมิใช่ภาคสาธารณะแต่เพียงฝ่าย เดียวอีกต่อไป ส่วนการบริหารงานภาคเอกชน มักนิยมเรียกกันว่า ‘การจัดการ’

(management) แต่ในปัจจุบันเนื่องจากโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ทำให้เส้นแบ่งระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนไม่คมชัดเหมือนในอดีต ผลทำให้มีการนำเอาการบริหารจัดการแบบภาคธุรกิจ เอกชนมาใช้ในการบริหารภาคราชการมากขึ้น และแสดงออกมาในรูปของกรอบความคิด ทฤษฎีทางการบริหารจัดการภาคสาธารณะมากมาย เช่น ความคิดเรื่อง ‘การสร้างสรรค์ระบบราชการใหม่’ (Reinventing Government) [ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน David Osborne and Ted Gaebler, *Reinventing Government* (New York: Penguin Books, 1992) หรืออ่านฉบับที่แปลเป็นภาษาไทยใน เดวิด ออสบอร์น และเท็ด เกเบิลอร์, *สวมวิญญาณธุรกิจ เนรมิตรระบบราชการ*. แปลโดย พชร อิศรเสนา ณ อยุธยา (กรุงเทพฯ : คู่แข่งบุ๊คส์, 2539).], ‘การจัดการภาคสาธารณะแนวใหม่’ (New Public Management หรือ NPM) [ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Joaquim Araujo, “Improving public service delivery: The crossroads between NPM and traditional bureaucracy”, *Public Administration* 79/4 (2001), pp. 915-932; B. Guy Peters and Jon Pierre, “Governance without government?: Rethinking public administration”, *Journal of Public Administration Research & Theory* 8/2 (April 1998), pp. 223-243 และ Christopher Hood, “A public management for all seasons?”, *Public Administration* 69/1 (Spring 1991), pp. 3-19.] รวมตลอดถึง มโนทัศน์เรื่อง *Governance* ซึ่งเป็นสาระสำคัญของงานวิชาการในขณะนี้ และเป็นสิ่งที่ยังหาข้อยุติลงตัวไม่ได้ว่าจะแปลเป็นภาษาไทยว่าอะไรดี แต่โดยสาระสำคัญของ *Governance* แล้วก็คือ **การบริหารจัดการภาคสาธารณะด้วยการผสมผสานการบริหารจัดการแบบภาคธุรกิจเอกชนเข้ากับการบริหารงานภาครัฐ** [ดูตัวอย่างงานศึกษาเหล่านี้ได้ใน R.A.W. Rhodes, “The new governance: Governing without government”, *Political Studies* 44/4 (September 1996), pp. 652-667 และ Jon Pierre (ed.), *Bureaucracy in the Modern State: An Introduction to Comparative Administration* (England : Edward Elgar, 2000).] **ควบคู่กับการพยายามลดทอนบทบาทและอำนาจของระบบราชการผ่านมโนทัศน์เรื่องการลดขนาดของระบบราชการ (downsizing), การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ (privatization), การจ้างเหมาภาคเอกชน (contracting out) และ**

การกระจายงานให้ผู้เชี่ยวชาญทำ (outsourcing) เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เริ่มเป็นที่รู้จักกันในเชิงทฤษฎีบริหารมากขึ้นในรูปของทฤษฎีว่าด้วย ‘รัฐกลวง’ หรือ ‘รัฐล้มปทาน’ (the hollow state) [ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน H. Brinton Milward and Keith G. Provan, “Governing the Hollow State”, *Journal of Public Administration Research & Theory* 10/2 (2000), pp. 359-379 และ R.A.W. Rhodes, “The hollowing out of the state: The changing nature of the public service in Britain”, *The Political Quarterly* 65/2 (April-June 1994), pp. 138-151.] ตัวอย่าง ‘ความกลวง’ ของรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้แก่ การแทนที่นโยบายการเกณฑ์ทหารด้วยการเปิดรับอาสาสมัครเข้ามาเป็นทหาร ทำให้ในปัจจุบันกองทัพสหรัฐอเมริกา นอกจากจะหมดปัญหาเรื่องการเกณฑ์ทหารแล้วยังได้บุคลากรที่มีทั้งความรู้ ความสามารถสูงขึ้น และมีขวัญกำลังใจดีขึ้นด้วย [ดูรายละเอียดใน Doug Bandow, “The draft makes very little sense”, *Bangkok Post* (Jan 2003), p. 10.] อย่างไรก็ตาม จุดอ่อนสำคัญประการหนึ่งของการนำเอาวิธีการบริหารแบบภาคธุรกิจเอกชนมาใช้ในการบริหารงานภาครัฐ อยู่ที่ว่า การมองข้ามความคิดในเรื่องผลประโยชน์สาธารณะ (public interest) ไป และเป็นความคิดที่ทำให้องค์กรภาครัฐกับภาคธุรกิจเอกชนมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง การดูแลปกป้องผลประโยชน์สาธารณะคือฐานรากสำคัญของการบริหารงานภาคสาธารณะ เป็นแหล่งที่มาของเกียรติยศ ศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจในฐานะ ‘ข้าราชการ’ (public servants) ซึ่งกำลังถูกทำให้หมดสิ้นไปภายใต้การบริหารจัดการแบบภาคธุรกิจเอกชนที่มองประชาชนว่าเป็นเพียงลูกค้า และตัวข้าราชการในฐานะผู้ให้บริการสินค้า ความพยายามที่จะฟื้นฟูเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของข้าราชการประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอ้างถึงความชอบธรรมในการเป็นตัวแทนเพื่อดูแลปกป้องผลประโยชน์สาธารณะในปัจจุบัน ซึ่งรู้จักกันในนามของ ‘สำนักแบล็กส์เบิร์ก’ (the Blacksbury School) ในทำนองเดียวกัน โศกนาฏกรรมในประเทศสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 11 เดือนกันยายน พ.ศ. 2544 ได้แสดงให้เห็นประชาชนชาวอเมริกันประจักษ์ชัดว่า ในยามวิกฤตแล้ว ระบบราชการของรัฐยังเป็นสิ่งที่พึ่งของประชาชนได้ แต่ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือว่า เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้เราเห็นถึงขีดจำกัดของทฤษฎีระบบราชการที่ผ่านมา ที่มีแต่ประณามหมิ่นเหยียดระบบราชการ มองไม่เห็นคุณค่า ศักดิ์ศรีและพลังของระบบราชการใน

ช่วงเวลาวิกฤตเลย นักการเมืองเองก็นิยมพูดถึงแต่การปฏิรูประบบราชการทุกครั้งที่ทรงรถหาเสียงเลือกตั้ง แต่โคกนาฏกรรมในประเทศสหรัฐอเมริกาครั้งนี้ได้พิสูจน์ให้ประชาชนชาวอเมริกันเห็นว่าข้าราชการประจำยังมีคุณค่าต่อสังคมยังเป็นกลุ่มคนที่ทำงานหนัก อุทิศทั้งร่างกายและชีวิตเพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้กับสังคม เป็นการทำงานเพื่อสาธารณะ ในฐานะบุคคลสาธารณะประเภทหนึ่งไม่ต้องไปกล่าวบรรดานักการเมืองทั้งหลายที่นิยมอ้างถึงผลประโยชน์สาธารณะเป็นที่ตั้งเช่นกัน [ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน Zahid Shariff, “Reflections on public administration in a time of crisis”, *Administration and Society* 34/1 (March 2002), pp. 4-7.] จะต่างกันไปเพียงว่า นักการเมืองมีแนวโน้มที่จะรับผิดชอบต่อฐานเสียงของตน (constituency) ในขณะที่ข้าราชการประจำจำเป็นต้องรับผิดชอบต่อสาธารณะ (accountability) นอกจากนี้ การศึกษาการบริหารรัฐกิจในปัจจุบันยังหันกลับมาตั้งคำถามกับสิ่งที่เรียกว่า ‘การบริหาร’ และ ‘การจัดการ’ มากขึ้น โดยมองว่าทั้งคู่ต่างก็สื่อนัยถึงการบังคับควบคุม การเข้าไปจัดระบบระเบียบเพื่อให้สิ่งที่เราต้องการบริหารหรือจัดการเป็นไปในทิศทางที่เราต้องการ เมื่อเป็นเช่นนี้ ทั้งการบริหารและการจัดการจึงมิใช่คำที่เป็นกลางหรือไร้เดียงสา แต่อัดแน่นไปด้วยระบบคุณค่าและวิถีคิดชุดหนึ่ง นั่นคือ ‘การควบคุม’ (control) ปัจจุบันนักวิชาการทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์เริ่มหันมาให้ความสนใจศึกษาบทบาทของ ‘ภาษา’ ในการสร้างสรรค์องค์ความรู้ และสร้างความชอบธรรมให้กับความรู้ที่ผลิตขึ้นมาอย่างจริงจังในรูปของ ‘วาทกรรม’ (discourse) มากกว่าการยึดติดกับญาณวิทยาแบบปฏิฐานนิยม (positivism) ที่มองไม่เห็นความสำคัญของภาษา [ตัวอย่างงานศึกษาของ David John Farmer, *The Language of Public Administration* (Tuscaloosa: The University of Alabama Press, 1995); Charles J. Fox and Hugh T. Miller, *Postmodern Public Administration* (Thousand Oaks: Sage Publications, 1996); O.C. McSwite, *Legitimacy in Public Administration* (Thousand Oaks: Sage Publications, 1997) และ Jay D. White, “Taking language seriously: Toward a narrative theory of knowledge for administrative research”, *American Review of Public Administration* 22/2 (June 1999), pp. 75-88. เป็นต้น] ความคิดเรื่อง ‘ประสิทธิภาพ’ (efficiency) ซึ่งนิยมใช้กันมากในแวดวงการบริหาร

และการจัดการในอดีต คือตัวอย่างรูปธรรมที่เด่นชัดที่สุดของคุณค่าและวิธีคิดแบบการควบคุม [ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน Neil Fligstein, “The social construction of efficiency” (1990), in Harvey F. Dahms (ed.), *Transformations of Capitalism: Economy, Society and the State in Modern Times* (Houndmills: Macmillan 2000), pp. 296-314.] เพื่อให้เกิดผลลัพธ์อย่างที่ต้องการและด้วยฐานคิดนี้เองที่นำไปสู่การจัดรูปแบบและโครงสร้างองค์การสาธารณะในแบบขั้นบันไดเพื่อผลในการควบคุมสั่งการ ในทางเศรษฐกิจ ประสิทธิภาพผูกโยงอยู่กับระบบตลาด การแข่งขันกันในตลาด โดยมีความเชื่อว่าใครแข่งขันได้ดีกว่าก็ถือว่ามีประสิทธิภาพมากกว่า ถ้าเป็นภาคธุรกิจประสิทธิภาพจะวัดกันที่กำไร ส่วนภาคสาธารณะยังมีปัญหาว่าจะวัดความมีประสิทธิภาพกันที่ใด เช่น ความพึงพอใจของประชาชน หรือความอยู่ดีกินดีของประชาชน ซึ่งเป็นเรื่องที่ยุ้งยากในการวัดมาก อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เราเรียกว่า ‘การแข่งขันในตลาด’ ก็มีความยุ่งยากสลับซับซ้อนมาก มิได้ถูกกำหนดโดยปัจจัยทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียวอย่างหลักอุปสงค์และอุปทาน แต่ยังเป็นเรื่องของสังคม วัฒนธรรม และการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างมากด้วย เช่น เกี่ยวกับเรื่องของเทคโนโลยี ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร วิสัยทัศน์ เมื่อเป็นเช่นนั้น แทนที่เราจะพบเห็นการต่อสู้แข่งขันกันอย่างเสรีในตลาด เรากลับพบเห็นแต่ความพยายามจะควบคุมการแข่งขันในรูปของการพยายามเข้าไปแทรกแซงตลาด เนื่องจากทั้งกลไกตลาด และความคิดเรื่องประสิทธิภาพ ต่างก็เป็นเพียงประดิษฐกรรมทางสังคมแบบหนึ่งเท่านั้น หากวิธีคิดและคุณค่าเกี่ยวกับการบริหารจัดการของเราเปลี่ยนไป การบริหารจัดการภาคสาธารณะก็อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญ ไม่แตกต่างไปจากการเปลี่ยนวิธีคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น หากเราเปลี่ยนจากคุณค่าการควบคุมในรูปของประสิทธิภาพสู่คุณค่าแบบอื่น เช่น ความเสมอภาค ความยุติธรรม จริยธรรม ความเป็นพลเมือง และประชาธิปไตย โฉมหน้าการบริหารจัดการภาคสาธารณะก็จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง ภาพลักษณ์ (image) ของตัวข้าราชการประเทศาสนศาสตร์เองก็จะเปลี่ยนจากสาขาวิชาที่เน้นการกระทำ (action discipline) สู่การเป็นสาขาวิชาที่เน้นศิลปะในการร่วมมือประสานงาน และการเป็นนักฟังที่ดีของนักบริหาร มากกว่าการเป็นนักปฏิบัติอย่างที่ผ่านมา.

หรือธรรมรัฐ (good governance)⁵ บทความเรื่องหนึ่งในส่วนนี้ของหนังสือซึ่งดูเหมือนว่ามีความแตกต่างจากบทความเรื่องอื่นๆ ในแง่ของการเน้นศึกษาในระดับจุลภาค (microlevel) นั้น พุ่งความสนใจไปที่การเรียนรู้และนวัตกรรมในสถาบันต่างๆ ของภาครัฐในประเทศสิงคโปร์ (Chapter 9 Learning and Innovation in Public Institutions: Lessons from Singapore)

ส่วนที่สามของหนังสือเล่มนี้ซึ่งพูดถึงประเด็นเรื่องเทคโนโลยี นวัตกรรม และบทบาทของรัฐบาล บทความที่อยู่ในส่วนนี้พยายามสืบสาวย้อนหลังกลับไปถึงบทบาทต่างๆ ของบรรดารัฐบาลในเอเชียในการสนับสนุน การสร้าง และการแพร่กระจายเทคโนโลยีและนวัตกรรม ตัวอย่างโดยเฉพาะที่หยิบขึ้นมาวิเคราะห์มาจากกรณีศึกษาในประเทศจีน สิงคโปร์ และเกาหลี (ใต้) แม้ข้อมูลเชิงประจักษ์จะมีไม่มากพออันเนื่องมาจากข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลก็ตาม (Chapter 12 Science, Technology, and Innovation: Issues and Rationales; Chapter 13

.....

⁵ ข้อสังเกตประการหนึ่งที่ดีว่ามีความสำคัญมากก็คือความคิดเรื่อง ‘governance’ โดยทั่วไป และ ‘good governance’ เป็นการเฉพาะ สามารถสายเส้นแบ่งที่เคยชัดเจนและเด็ดขาดระหว่างสิ่งที่เรียกว่าภาครัฐกับภาคเอกชน หรือระหว่างเรื่องส่วนตัวกับเรื่องสาธารณะในวิถีคิด วิธีบริหาร/จัดการในแบบของรัฐบาล (government) ลงได้ ทั้งนี้ก็เพราะว่า สิ่งที่เรียกว่า ‘good governance’ หรือ ‘การบริหารจัดการที่ดี’ หรือ ‘ธรรมรัฐ’ พยายามจะนำเสนอก็คือว่า อะไรที่รัฐเคยทำแต่ทำไม่ได้ดี หรืออะไรก็ตามที่รัฐเคยคิดจะทำแต่ไม่ได้ ก็ควรเปิดโอกาสให้คนอื่นเข้ามาทำ ไม่ใช่ผูกขาดทำเองแต่ฝ่ายเดียว กล่าวอีกนัยหนึ่ง ไม่จำเป็นเสมอไปว่ากิจการสาธารณะต้องเป็นเรื่องของรัฐ, รัฐบาลเท่านั้น ประเด็นนี้เราจะเห็นได้เด่นชัดขึ้นเมื่อพิจารณาถึงข้อเรียกร้องในระยะหลายๆ ในเรื่องของการบริหาร/จัดการท้องถิ่น ชุมชน สิ่งแวดล้อม โดยภาคประชาชนเพิ่มมากขึ้นในรูปของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่แบบต่างๆ (new social movements) นั่นคือ สิ่งที่การบริหารจัดการที่ดี หรือ ‘ธรรมรัฐ’ หรือ ‘good governance’ ต้องการจะบอกกับเราก็คือว่า เรื่องของบ้านเมือง เรื่องของส่วนรวม และเรื่องของสังคม ไม่ใช่เรื่องของรัฐและรัฐบาลอีกต่อไป แต่ภาคประชาชน ภาคประชาสังคม ต้องเข้ามามีบทบาทอย่างแข็งขันในฐานะที่ทัดเทียมกับภาครัฐบาลด้วย.

ส่วนสุดท้ายของหนังสือเล่มนี้ซึ่งกล่าวถึงนโยบายและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม พุ่งความสนใจไปที่ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการที่หลายๆ ประเทศในเอเชียให้ความสำคัญเร่งด่วนในระดับต่ำมากกับเรื่องของนโยบายและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม บทความของแจ็ก เน็ตช์ (Jack L. Knetsch) (Chapter 16 Environmental Valuation) เป็นการวิพากษ์วิจารณ์วิธีการแบบเก่าในการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และชี้ให้เห็นว่า บ่อยครั้งที่เดียวที่บรรดาผู้กำหนดนโยบายมักให้คำตอบที่ผิดพลาดต่อการตั้งคำถามที่ไม่ถูกต้อง

ประการสุดท้ายแต่สำคัญที่สุดก็คือ หนังสือเล่มนี้นำเสนอมุมมองที่แหลมคมเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่มีความสำคัญอย่างมากต่อเรื่องของนโยบายที่สามารถนำมาใช้ได้กับบริบทของเอเชียในปัจจุบัน วิธีศึกษาเชิงเปรียบเทียบของหนังสือที่มีความหนา 352 หน้าเล่มนี้เป็นการนำเสนอมุมมองที่มีค่าสำหรับผู้อ่านไม่ว่าจะเป็นใครก็ตามที่ต้องการมองหาตัวอย่างเฉพาะจากกรณีศึกษาต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียด้วยการวิเคราะห์เชิงลึก หนังสือเล่มนี้จึงเป็นหนังสือที่ทั้งบรรดาผู้กำหนดนโยบายสาธารณะและนักศึกษาทั้งหลายที่สนใจเรื่องนโยบายสาธารณะควรอ่าน ๒

ดัชนีบทความในวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา (พ.ศ. 2555-2557)

ชื่อบทความ	ปีที่: ฉบับที่: เล่มที่ (เดือน/พ.ศ.)	หน้า
การเขียนบทความวิจัยทางสังคมศาสตร์: ข้อเสนอแนะบางประการ	2: 1: 3 (ก.ค.-ธ.ค. 2556)	36-58
การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของ ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพในเขตสำนัก ชลประทานที่ 12	1: 2: 2 (ม.ค.-มิ.ย. 2556)	14-36
การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ ในโรงเรียนกีฬาสังกัดสถาบันการพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	2: 2: 4 (ม.ค.-มิ.ย. 2557)	183-210
การปรับเปลี่ยนวันเปิด-ปิดภาคเรียนของ ประเทศไทยกับการเตรียมความพร้อม เข้าสู่ประชาคมอาเซียน: โอกาสและ อุปสรรคของประเทศไทยสู่การบูรณาการ ด้านการศึกษาในประชาคมอาเซียน ปีพ.ศ. 2558	1: 2: 2 (ม.ค.-มิ.ย. 2556)	167-176
การพัฒนานโยบายการบริหารราชการ แผ่นดินไปสู่การพัฒนาที่เน้นความสมดุล: บทวิเคราะห์สาระสำคัญและเจตนารมณ์ ของรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2550	1: 2: 2 (ม.ค.-มิ.ย. 2556)	85-100

ชื่อบทความ	ปีที่: ฉบับที่: เล่มที่ (เดือน/พ.ศ.)	หน้า
การเมืองของความรู้ตอน What is Enlightenment?	2: 1: 3 (ก.ค.-ธ.ค. 2556)	141-152
การสร้างความเข้มแข็งของระบอบ ประชาธิปไตย	1: 1: 1 (ก.ค.-ธ.ค. 2555)	79-94
การสร้างแผนที่นำทางชุมชนนิพนธ์	1: 1: 1 (ก.ค.-ธ.ค. 2555)	95-115
การสร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์โดยการฝึกอบรม	1: 1: 1 (ก.ค.-ธ.ค. 2555)	116-134
จากยุคแรงงานล้นเหลือถึงการเข้ามาของ แรงงานข้ามชาติ: ความเปลี่ยนแปลงของ แรงงานในประเทศไทยสู่การแสวงหา แรงงานทดแทน	2: 2: 4 (ม.ค.-มิ.ย. 2557)	105-136
แนวทางการเขียนเค้าโครงวิจัย	2: 1: 3 (ก.ค.-ธ.ค. 2556)	22-35
บทความปริทัศน์ การบริหารปกครอง (Governance)	2: 2: 4 (ม.ค.-มิ.ย. 2557)	237-254
บทวิจารณ์หนังสือ <i>50 ethics ideas you really Need to know</i>	2: 1: 3 (ก.ค.-ธ.ค. 2556)	153-157
บทวิจารณ์หนังสือ <i>Justice: what the right Thing to do?</i>	1: 2: 2 (ม.ค.-มิ.ย. 2556)	177-180
บทวิจารณ์หนังสือ <i>The Politics of the European Union</i>	1: 1: 1 (ก.ค.-ธ.ค. 2555)	172-176
แบบจำลองประสิทธิผลการบริหารโรงเรียน ตามสมรรถนะผู้บริหารโรงเรียนในเขต ตรวจราชการที่ 18 กระทรวงศึกษาธิการ	2: 2: 4 (ม.ค.-มิ.ย. 2557)	137-160
ปัญหาสตรีในจังหวัดชายแดนภาคใต้และ แนวนโยบายในการแก้ไขปัญหา	1: 1: 1 (ก.ค.-ธ.ค. 2555)	35-52
ประสิทธิผลการปฏิบัติราชการตามสมรรถนะ ของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษาในเขตภาคกลางของประเทศไทย	2: 2: 4 (ม.ค.-มิ.ย. 2557)	211- 236

ชื่อบทความ	ปีที่: ฉบับที่: เล่มที่ (เดือน/พ.ศ.)	หน้า
ผู้นำกับการทำงานเป็นทีม	1: 1: 1 (ก.ค.-ธ.ค. 2555)	67-78
ผู้นำทางการอุดมศึกษานานาชาติเอกชนไทย	1: 1: 1 (ก.ค.-ธ.ค. 2555)	155-171
ฝ่าย ป่าไม้ ชุมชน และกรุงเทพมหานคร	1: 2: 2 (ม.ค.-มิ.ย. 2556)	136-154
พัฒนาการของแนวคิดการบริหารจัดการ สาธารณะ	2: 2: 4 (ม.ค.-มิ.ย. 2557)	27-64
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและบรรยากาศ องค์การที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอในเขตภาคเหนือ	2: 2: 4 (ม.ค.-มิ.ย. 2557)	161-182
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรม องค์การ องค์การแห่งความรู้และ ประสิทธิภาพของหน่วยงานในสถานีตำรวจ นครบาล: การวิเคราะห์เส้นทาง	1: 1: 1 (ก.ค.-ธ.ค. 2555)	17-34
รัฐที่มุ่งมั่นในการพัฒนากับพัฒนาใน ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก	2: 2: 4 (ม.ค.-มิ.ย. 2557)	65-104
รูปแบบการจัดการเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย	1: 1: 1 (ก.ค.-ธ.ค. 2555)	135-154
รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มี ประสิทธิภาพ: โรงเรียนมัธยมศึกษาใน ภาคเหนือ สังกัดสำนักคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ	1: 2: 2 (ม.ค.-มิ.ย. 2556)	37-61
แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุง รักษาดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี	1: 1: 1 (ก.ค.-ธ.ค. 2555)	53-66
วิธีคิดและปัญหาทางทฤษฎีในสังคมวิทยา	2: 1: 3 (ก.ค.-ธ.ค. 2556)	59-140
แหล่งที่มาของรายได้และรายจ่ายตามสัดส่วน รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อ รายได้ของรัฐบาล	1: 2: 2 (ม.ค.-มิ.ย. 2556)	101-117
ศิลปะในการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย	2: 1: 3 (ก.ค.-ธ.ค. 2556)	9-21

ชื่อบทความ	ปีที่: ฉบับที่: เล่มที่ (เดือน/พ.ศ.)	หน้า
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก: จุดเริ่มต้นของการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์	1: 2: 2 (ม.ค.-มิ.ย. 2556)	155-156
สภาพการทำงาน ปัญหาและความต้องการ ด้านอาชีพของแรงงานหญิงที่ประกอบอาชีพ อิสระในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์	1: 2: 2 (ม.ค.-มิ.ย. 2556)	118-135
องค์การกับการบริหารความขัดแย้งในบริบท ของความหลากหลายทางสังคม	1: 2: 2 (ม.ค.-มิ.ย. 2556)	62-84
Challenges in Public Administration in Developing Nations	2: 2: 4 (ม.ค.-มิ.ย. 2557)	11-26
Decentralization	1: 1: 1 (ก.ค.-ธ.ค. 2555)	1-16
Human Rights Violations of Dalit Women in India: Issues, Factors and Changing Scenarios: A Socio-Cultural Analysis	1: 2: 2 (ม.ค.-มิ.ย. 2556)	1-13

ดัชนีงานวิจัยของบุคลากรมหาวิทยาลัยเจ้าพระยา (พ.ศ. 2554- 2557)

ชื่องานวิจัย	ปีการศึกษา
การคัดเลือกข้อสอบสำหรับการทดสอบแบบปรับเปลี่ยนได้	2556
การติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามขั้นตอนการอนุญาตและ การบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยสถานบริการ	2556
การติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัด นครสวรรค์ ประจำปีงบประมาณ 2556	2556
การปฏิบัติตามข้อกำหนดในมาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 700 การแสดงความเห็นและการรายงานต่อการเงินของผู้ตรวจสอบ บัญชีรับอนุญาต	2555
การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติ กรณีศึกษา เกษตรกรที่ปลูกข้าวในเขตอำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์	2556
การพัฒนาระบบคลังข้อมูลนักศึกษามหาวิทยาลัยเจ้าพระยา	2554
การพัฒนาระบบสารสนเทศตรวจสอบความก้าวหน้าผลการเรียน สำหรับนักศึกษาหลักสูตรเทียบโอน	2555
การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการเงินกองทุน สวัสดิการชุมชน	2555

ชื่องานวิจัย	ปีการศึกษา
การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารต้นทุนวิสาหกิจชุมชน ด้านการผลิตสินค้า จังหวัดนครสวรรค์	2556
การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนในการลงทุนปลูกข้าวของเกษตรกร เขตพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ ปี 2555	2556
ความพึงพอใจของผู้รับบริการของศูนย์บริการร่วมในรูปแบบเคาน์เตอร์ บริการประชาชนจังหวัดนครสวรรค์ ประจำปีงบประมาณ 2556	2556
ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากเทศบาลตำบลเก้าเลี้ยว ประจำปี 2556	2556
ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากเทศบาลตำบลช่องแค ประจำปี 2556	2556
ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากเทศบาลตำบลตากฟ้า ประจำปี 2556	2556
ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากเทศบาลตำบลทับกฤช ประจำปี 2556	2556
ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากเทศบาลตำบลท่าตะโก ประจำปี 2556	2556
ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากเทศบาลตำบลบางประมุง ประจำปี 2556	2556
ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากเทศบาลตำบลหนองเบน ประจำปี 2556	2556
ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากองค์การบริหารส่วนตำบลลาดยาว ประจำปี 2556	2556
โครงการพัฒนาชุดองค์ความรู้เพื่อการท่องเที่ยวจากชุมชนในระดับ ท้องถิ่น บึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์	2556
จริยธรรมของนักการเมือง : รากเหง้าของการพัฒนาชุมชน	2556
ทัศนคติผู้ใช้บริการเว็บไซต์โรงแรมแกรนด์วิษณุพลาซ่า อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์	2556
บัณฑิตสาขาวิชาการบัญชีที่พึงประสงค์ของนายจ้างในกลุ่มบริษัท ไทยเอกลักษณ์	2556
ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการทำบัญชีครัวเรือนของเกษตรกร ในเขตพื้นที่ อ.ลาดยาว จ.นครสวรรค์	2556
ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าของตนเอง ของนักเรียนนักศึกษาจังหวัดนครสวรรค์	2555

ชื่องานวิจัย	ปีการศึกษา
ผลการใช้ซอฟต์แวร์ช่วยจัดเตรียมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัยโดยสำนักงาน ด้วยเสียง	2557
ภาวะการณ์เป็นหนี้สินและแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนครสวรรค์	2556
ระบบการบริหารต้นทุนการปลูกข้าวของเกษตรกรเขตพื้นที่ อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ 2554-2555	2555
ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการงานวิชาการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัย เจ้าพระยา	2556
สมรรถนะของอาจารย์มหาวิทยาลัยเจ้าพระยาที่มีต่อการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร	2556

แนวทางการเตรียมต้นฉบับและการส่งต้นฉบับ วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา

ประเภทของผลงานวิจัยทางวิชาการ

1. **บทความทางวิชาการ** หมายถึง งานเขียนซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เป็นความรู้ใหม่ กล่าวถึงความเป็นมาของปัญหา วัตถุประสงค์ แนวทางการแก้ไขปัญหา มีการใช้แนวคิดทฤษฎี ผลงานวิจัยจากแหล่งข้อมูล เช่น หนังสือ วารสารวิชาการ อินเทอร์เน็ต ประกอบการวิเคราะห์วิจารณ์ เสนอแนวทางแก้ไข

2. **บทความวิจัย** หมายถึง งานเขียนซึ่งนำเสนอผลงานวิจัยอย่างเป็นระบบ กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์และการดำเนินการวิจัย

3. **บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)** หมายถึง บทความที่วิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาสาระ คุณค่า และคุณภาพของหนังสือ บทความหรือผลงานศิลปะ อาทิ นิทรรศการ ทัศนศิลป์ และการแสดงละครหรือดนตรีโดยใช้หลักวิชาและดุลยพินิจอันเหมาะสม

4. **บทความปริทัศน์ (Review Article)** หมายถึง งานวิชาการที่ประเมินสถานะล่าสุดทางวิชาการ (State of the art) เฉพาะทางที่มีการศึกษาค้นคว้า มีการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ทั้งทางกว้างและทางลึกอย่างทันสมัย โดยให้ข้อพิพาทที่ชี้ให้เห็นแนวโน้มที่ควรศึกษาและพัฒนาต่อไป

องค์ประกอบของบทความ

1. บทความวิจัย (Research Article)

บทความวิจัย ประกอบด้วย หน้าชื่อเรื่อง บทคัดย่อ และเนื้อหาของบทความ ในส่วนหน้าชื่อเรื่องควรมีข้อมูลตามลำดับ ดังนี้ ชื่อเรื่อง ชื่อผู้นิพนธ์สังกัด (ภาควิชา และมหาวิทยาลัย) และอีเมลของผู้นิพนธ์สำหรับติดต่อ

ในส่วนบทคัดย่อต้องระบุถึงความสำคัญของเรื่อง วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลการศึกษา และบทสรุป ความยาว 1 หน้ากระดาษ A4 ในกรณีที่ต้นฉบับเป็นภาษาไทย ให้ผู้นิพนธ์เขียนบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำสำคัญของเรื่อง (Keywords) จำนวนไม่เกิน 5 คำ

ในส่วนเนื้อหาของบทความ ให้เริ่มต้นจากบทนำ วัตถุประสงค์และวิธีการ ผลการศึกษา อภิปรายผลการศึกษา และกิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) ความสำคัญของที่มาและปัญหาของงานวิจัย ภูมิหลังของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมมติฐาน และวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้เขียนไว้ในส่วนบทนำ เทคนิค และวิธีการทั่วไปให้อธิบายไว้ในส่วนวัตถุประสงค์และวิธีการศึกษา ผลการทดลองต่างๆ ให้อธิบายไว้ในส่วนผลการศึกษา การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการทดลองกับงานของผู้อื่นให้เขียนไว้ในส่วนอภิปรายผลการศึกษา และการสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ให้เขียนไว้ในส่วนสรุปผลการศึกษา

2. บทความปริทัศน์ (Review Article)

บทความปริทัศน์เป็นการนำเสนอภาพรวมของเรื่องที่นำเสนอที่น่าสนใจหน้าแรกของบทความปริทัศน์ ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ชื่อผู้นิพนธ์ ที่อยู่ผู้นิพนธ์ ผู้นิพนธ์สำหรับติดต่อ (Corresponding author) และบทสรุป (Summary) เพื่อเป็นการสรุปเรื่องโดยย่อให้เข้าใจว่าเรื่องที่ได้นำเสนอมีความน่าสนใจและความเป็นมาอย่างไร พร้อมระบุคำสำคัญของเรื่อง (Keywords) จำนวนไม่เกิน 5 คำ

ในส่วนเนื้อหาของบทความ ต้องมีบทนำ (Introduction) เพื่อกล่าวถึงความน่าสนใจของเรื่องที่นำเสนอก่อนเข้าสู่เนื้อหาในแต่ละประเด็น และต้องมีบทสรุป (Conclusion) เพื่อขมวดปมเรื่องที่นำเสนอพร้อมข้อเสนอแนะจากผู้วิจัยเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวสำหรับให้ผู้อ่านได้พิจารณาประเด็นที่น่าสนใจต่อไป

ผู้วิจัยควรตรวจสอบเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับบทความที่นำเสนออย่างละเอียด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อหาที่ใหม่ที่สุด บทความปริทัศน์ต้องนำเสนอพัฒนาการ

เรื่องที่น่าสนใจ ข้อมูลที่นำเสนอจะต้องไม่จำเพาะเจาะจงเฉพาะผู้อ่านที่อยู่ในสาขาของบทความเท่านั้น แต่ต้องนำเสนอข้อมูลที่ซึ่งผู้อ่านในสาขาอื่นหรือนิสิตนักศึกษาในระดับสูงสามารถเข้าใจได้

การเตรียมต้นฉบับ

1. พิมพ์ผลงานทางวิชาการ ควรจัดพิมพ์ด้วย Microsoft Word for Windows บนกระดาษ ขนาด A4 หน้าเดียว

1.1 การตั้งค่าหน้ากระดาษ

- บน 2.5 ซม.
- ล่าง 2.5 ซม.
- ซ้าย 5.0 ซม.
- ขวา 2.5 ซม.

1.2 ขนาดตัวอักษรใช้อักษร Cordia New ขนาดของตัวอักษรหัวข้อใหญ่ใช้ตัวเข้มขนาด 18 หัวข้อย่อยใช้ตัวเข้มขนาด 16 เนื้อหาใช้ตัวปกติขนาด 16 ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และตัวเลข และใส่เลขหน้าตั้งแต่ต้นจนจบบทความ ยกเว้นหน้าแรก

2. บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษไม่ควรเกิน 1 หน้ากระดาษ จะต้องพิมพ์คำสำคัญในบทคัดย่อภาษาไทย และพิมพ์ Keywords ในบทคัดย่อภาษาไทย และภาษาอังกฤษของบทความเรื่องนั้นด้วย จำนวนไม่เกิน 5 คำ ** บทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษจะต้องมีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษทุกบทความ**

3. ถ้ามีรูปภาพ/ตารางประกอบ ควรมีภาพที่ชัดเจน ถ้าเป็นรูปถ่ายควรมีภาพถ่ายจริงแนบด้วย

4. ประวัติผู้แต่ง ให้ระบุชื่อของผู้เขียน ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี) หน่วยงานที่สังกัด วุฒิการศึกษา ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป พร้อมสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ประสิทธิภาพการทำงาน และผลงานทางวิชาการ 1-3 ปีที่ผ่านมา และ File.jpg รูปถ่ายหน้าตรง 1 รูป (ผู้เขียนสวมสูท)

5. บรรณานุกรมแยกผลงานภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (เรียงตามลำดับตัวอักษร)

6. ผลงานวิชาการที่ส่งมาต้องไม่ได้รับการเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
7. การส่งต้นฉบับ จะต้องส่งเอกสารบทความจำนวน 3 ฉบับ และแบบฟอร์มส่งบทความ 1 ฉบับ พร้อมทั้ง CD บันทึกข้อมูลของเนื้อหาและประวัติผู้เขียน (เอกสารที่ส่งทั้งหมด) จำนวน 1 แผ่น โดยบทความจำนวน 3 ฉบับข้างต้นแบ่งเป็น
 - 7.1 บทความที่มีรายละเอียดของผู้เขียนบทความครบถ้วน ตามที่ระบุไว้ใน ข้อ 4. จำนวน 1 ฉบับ
 - 7.2 บทความอีก 2 ฉบับ ไม่ต้องระบุชื่อผู้เขียนและประวัติของผู้เขียนลงในบทความ
8. สำนักงานวารสารวิชาการจะนำบทความที่ท่านส่งมาเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินคุณภาพความเหมาะสมของบทความก่อนการตีพิมพ์ ในกรณีที่ผลการประเมินระบุให้ต้องปรับปรุงแก้ไข ผู้เขียนจะต้องดำเนินการแก้ไขให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด นับจากวันที่ได้รับผลการประเมินบทความ
9. ผู้เขียนตรวจสอบความถูกต้องทั้งหมดอย่างละเอียดถี่ถ้วนอย่าให้มีคำผิดแล้วส่งบทความพร้อมต้นฉบับของท่านที่ สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา 13/1 หมู่ 6 ตำบลหนองกรด อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ 60240 พร้อมบันทึกข้อมูลลงแผ่นบันทึกข้อมูลก่อนส่งให้กองบรรณาธิการดำเนินการต่อไป

รูปแบบการเขียนอ้างอิง

กรณีที่ผู้เขียนต้องการระบุแหล่งที่มาของข้อมูลในเนื้อเรื่องให้ใช้วิธีการอ้างอิงในส่วนเนื้อเรื่องแบบนาม-ปี (author3date in-text citation) โดยระบุชื่อผู้แต่ง และปีพิมพ์ของเอกสารไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังข้อความที่ต้องการอ้าง เพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้นและอาจะระบุเลขหน้าของเอกสารด้วยก็ได้ หากต้องการตัวอย่าง และให้มีการอ้างอิงส่วนท้ายเล่ม (reference citation) โดยการรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนได้ใช้อ้างอิงในการเขียนผลงานนั้นๆ จัดเรียงรายการตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่งภายใต้หัวข้อเอกสารอ้างอิงสำหรับผลงานวิชาการภาษาไทย หรือ Reference สำหรับผลงานวิชาการภาษาอังกฤษ โดยใช้รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิง APA (American Psychological Association) ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

1. บรรณานุกรมหนังสือ

ชื่อ ชื่อสกุล. (ปีพิมพ์). **ชื่อหนังสือ**. ครั้งที่พิมพ์. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2551). **ภาวะผู้นำ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บริษัท
ธีระฟิล์ม ไซเท็กซ์ จำกัด.

2. บรรณานุกรมบทความในหนังสือ

ชื่อ ชื่อสกุลผู้เขียนบท หรือตอน. (ปีพิมพ์). “ชื่อบทหรือตอน.” ใน ชื่อ ชื่อสกุล
(บรรณาธิการ). **ชื่อหนังสือ**. (ครั้งที่พิมพ์ หน้าแรก-หน้าสุดท้ายของบท
หรือตอน). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

ปิยทัศน์ ทศนาวิวัฒน์. (2550). “ประวัติโรคไหลตาย.” ใน สุมาลี นิมนานันต์
และ ปรีดามาลาสิน (บรรณาธิการ). **โรคไหลตาย: Sudden unexplained
death syndrome**. (หน้า 12-25). กรุงเทพมหานคร: คณะแพทยศาสตร์
ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล.

3. บรรณานุกรมบทความวารสาร

ชื่อ ชื่อสกุล. (ปีพิมพ์). “ชื่อบทหรือตอน.” **ชื่อวารสาร** ปีที่, (ฉบับที่): หน้า
ปรากฏบทความในวารสาร.

ตัวอย่าง

พงษ์เทพ จันทสุวรรณ. (2553). “ประสิทธิผลองค์การ: ปฏิบัตแห่งมโนทัศน์.” **วารสาร
ร่วมพฤษ** 28, (3): 134-182.

4. บรรณานุกรมออนไลน์

ชื่อผู้รับผิดชอบเว็บไซต์/หน่วยงาน/บุคคล. (ปีที่ปรากฏ). “ชื่อบทความ.” ค้นเมื่อวัน
เดือน ปี, สืบค้นจาก <http://.....>

ตัวอย่าง

ชวนะ ภวภานันท์. (2548). “ธุรกิจสปาไทยนำก้าวไกลไปกว่านี้.” ค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2554, สืบค้นจาก <http://www.businessstgai.co.th/content.php?data=407720-opinion>.

5. บรรณานุกรมฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ชื่อ ชื่อสกุล. (ปีพิมพ์). “ชื่อบทความ.” ชื่อวารสาร. ปีที่ (ฉบับที่). ค้นเมื่อวัน เดือน ปี, จากชื่อฐานข้อมูล.

ตัวอย่าง

ชาญชัย เจริญรื่น. (2544). “การจัดแรงด้านทางอากาศพลศาสตร์ของเมล็ดข้าวเปลือก.” วารสารวิชาการ. 9(3). ค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2549, จากฐานข้อมูลวารสารวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

6. บรรณานุกรมบทความจากการสืบค้น CD-ROM

ชื่อ ชื่อสกุล. (ปีพิมพ์). “ชื่อบทความ (ชื่อ CD ROM).” ค้นเมื่อวัน เดือน ปี, จากชื่อฐานข้อมูลที่สืบค้น. (หมายเลขเอกสารที่สืบค้น).

ตัวอย่าง

Baker, James R. (2012). “Acceptability of interventions to staff in long-terms case setting for older adults: Comparing rating. (Doctoral Dissertation).” Retrieved November 26, 2009, from ProQuest Dissertation & Theses databases. (Publication No. AAT3354064).

ลำดับที่/.....

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา
ใบสมัครสมาชิก

ชื่อ.....นามสกุล..... ที่อยู่ปัจจุบัน.....

.....

.....

เบอร์โทรศัพท์..... E-mail.....

สมัครสมาชิกวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา (วารสารราย 6 เดือน)

- ☐ สมัครราย 1 ปี จำนวนเงิน 230 บาท (2 ฉบับ) โดยเริ่มปีที่.....ฉบับที่.....ถึงปีที่.....ฉบับที่.....
- ☐ สมัครราย 2 ปี จำนวนเงิน 450 บาท (4 ฉบับ) โดยเริ่มปีที่.....ฉบับที่.....ถึงปีที่.....ฉบับที่.....
- ☐ สมัครราย 3 ปี จำนวนเงิน 700 บาท (6 ฉบับ) โดยเริ่มปีที่.....ฉบับที่.....ถึงปีที่.....ฉบับที่.....
- ☐ ราคาจำหน่ายปลีกเล่มละ 120 บาท จำนวน.....เล่ม ปีที่.....ฉบับที่.....

ชำระเงินเป็นจำนวน.....บาท (.....)

โดยวิธี ☐ ชำระด้วยตนเอง

☐ โอนเข้าบัญชีธนาคาร

☐ นครสวรรค์

- ☐ บัญชีธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขานครสวรรค์
- ☐ ชื่อบัญชี มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา เลขที่บัญชี 605-0-01724-7
- ☐ บัญชีธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) สาขานครสวรรค์
- ☐ ชื่อบัญชี มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา เลขที่บัญชี 506-2-37511-6

☐ กรุงเทพมหานคร

- ☐ บัญชีธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขาประดิพัทธ์ 16
- ☐ ชื่อบัญชี มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา เลขที่บัญชี 050-1-36152-9

ลงชื่อ.....

วันที่...../...../.....

สมัครสมาชิกหรือสั่งซื้อวารสารทางวิชาการ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา ได้ที่

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา 13/1 หมู่ 6 ต.หนองกรด

อ.เมืองนครสวรรค์ จ.นครสวรรค์ 60240

โทรศัพท์ 0-5633-4236, 0-5633-4714 โทรสาร 0-5633-4719